

SALA
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal cultural de influența scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 3 iunie 1991

23 (71)

Cîntec pentru brațul stîng

Tu-mi stai culcată-n brațul stîng
și ca o amiază calmă părul tău mi se
împrăștie în degetele miinii,

obrazul tău mi-e palmă.

Dau să mă uit la ceas

și el mi se cufundă sub piele.

E 7 fără o mingiere.

Ion Mircea

Dacă nici sindicatele...

Pentru oricine din România, care nu vrea să se îmbete cu apă rece, este limpede că problema crizei economice este strins legată de criza politică. Despre dimensiunile crizei economice, nu cred că mai este nevoie să furnizăm detalii. Cifrele privind îndeplinirea planului la producția marfă în sectorul industrial de stat (de altfel nu hotărîtor ci chiar singurul sector industrial), sînt mai mult decît îngrijorătoare pentru viitorul țării și al fiecăruia dintre noi. Rezultatele, propaganda electorală ce a premers lui 20 Mai 1990 se vîd și se simt. Reducerea săptămîinii de lucru, aruncarea pe piață a unei mase monetare fără acoperire în produse, voluntarismul afișat de către C.F.S.N. în privința cadrelor tehnice de conducere ale întreprinderilor și protecția asigurată cadrelor politice sînt doar cîteva dintre măsurile contra productive ce ne-au împins poate dincolo de pragul dezastrului.

După cum este știut orice acțiune greșită nu-și poate găsi remediul decît în planul de referință în care s-a petrecut. O eroare în justiție se îndreaptă cu un act de justiție nu cu o intervenție publicistică sau cu un tratament aspru dar literar. Așa încît, credem că eroarea politică nu poate fi îndreptată decît printr-un act politic. Un act politic înfăptuit de un factor implicat și responsabil în procesul declanșat de amintita eroare politică. Măsurile demagogice, populiste cu intenție electorală au cuprins domeniul economic, dar ele nu aparțin acestei sfere. Oricît ar părea de ciudat, creșterea producției, a productivității, întărirea monedei, reducerea inflației nu se vor obține prin măsuri administrative ci prin măsuri politice. Măsuri politice care să vizeze cu aceeași precizie și cu aceeași eficacitate sfera economică atît de deteriorată de actele politice electorale.

Întrebarea care se pune este limpede: cine să ia aceste măsuri? Partidele? Exclus. Partidele, cel puțin în situația actuală, cînd la orizont se arată nisaiva alegeri anticipate nu se găsesc în fericita situație de a lua măsuri „anti-populare”. Orice acțiune politică ce conține măcar o umbră de coerciție, fie și numai de natură economică, ar însemna pentru respectiva formațiune politică o erodare rapidă a încrederii — o pierdere sigură a electoratului. Partidul de guvernămînt și aliații săi nu-și pot permite, deși ar fi obligați să o facă, iar opoziția care nu are nici o obligație directă este în situația de a face populism fără riscuri, de a prezenta doar fața roză a programului electoral. Așa cum au făcut-o și cei aflați la putere azi.

Rămîn sindicatele. Dar ele nu fac politică. Încă. Unele au înțeles dimensiunea dezastrului și au încercat să recurgă la mijloace politice. Rezultatul — tot un dezastru. De astă dată propriu, sindical. Exemplul Alfa este ilustrativ. Un cartel ce părea atît de puternic se fărîmițează sub ochii noștri disperați. Motivul celor ce se retrag — ei nu fac politică. Perfect. Atunci cine mai face politică în țara noastră? Partidele sigur, nu. Ele nu fac politică ci doar campanie electorală. Continuă, obositoare, sterilă. Speranța rămăsese la sindicate. Înci ele nu vor să exerce politică.

Mai rămîne politica și armaia. „Se sparie gîndul...”

Eugen Uricaru

chenar

Tîmpirea

S-avem pardon, de cuvint nerezon, dar prea l-am auzit des in ultimul timp. Un pensionar, care-si plătea, lună de lună, rata de 600 la casă, stînd ceasuri in șir la coadă și neînțelegînd „de ce nu fac ăștia un cont, să plătim direct la CEC? Aștia chiar ne cred timpitii?”. Un dialog între două rude: „mai știi ceva de unchiu? Nu, da'am auzit că s-a timpit de tot”. Contabilul șef, care, vezi bine, e mai ceva decît însuși ministrul și care-mi privește amuzat mirarea (timpită) în fața ștatului pe care scrie 7000, în vreme ce-n plic sînt numai patru: „păi ce, crezi că s-timpitii ăia care-au dat legea?”. Cearta din piață: „vino d-ta să dai la sapă, ce? numai țărani-s timpitii?”. Etc. etc. Pare a fi cuvintul zilei. Rezumînd mulțimea contextelor, aș zice că domină trei semnificații: **varianta Cioran**, ca să zic, așa, adică grotesc-funebra concluzie că: „sîntem un popor de timpitii”, blestemul etern al eșecului perpetuu; **varianta Noica**, deci timpirea ca „închidere care se deschide”, anume că: „numai timpitii nu înțeleg. Aici sînt jocuri mari de tot. Ai răbdare!”. Și, în fine, **varianta I. L. Caragiale**: „nu fii timpit! Fă și tu ce face toată lumea, pune mina pe tot ce poți, cit mai repede, că, miine, nu se știe ce mai apuci!”

Una peste alta, tabloul timpirii generale atîrnă, greu, pe toți pereții. (Apropo, de cînd cu afișajul liber, au dispărut din București, de pe ziduri, din holurile blocurilor și din cabinetele telefonice vechile, suavele și atotliberatoarele ca-re-uri, atent desenate cu cretă și marcate cu inscripția: „**loc de dat cu capul**”). Păcat. Era una dintre puținele forme bine organizate ale libertății de opțiune individuală și o soluție destul de eficace, în spiritul locului, pentru balamucul național. Numai că, vezi, aici apare merlele paradox, domnule. Semnul timpeniei este, indeobște, mirarea. Holbarea stupid-incrîncenată a neputinței. Or, la noi, mirarea s-a dizolvat, a rămas numai neputința. Nimeni nu se mai miră de nimic, totul merge în virtutea lui: „de ce? de ne-ce? las-o dracului și vezi-ți de treabă!”. Nu ne mai miră minciunile oficiale, nepăsarea puterii față de stările de fapt, față de dezvăluiri, interpelări, ș.a.m.d. Nu ne mai miră prețurile (a apărut, chiar, minunata expresie: „ce mia mea de lei se mai vinde-n piață?”), nu ne mai miră legile, „România mare”, contradicțiile, nimic. Iar timpirea se infiltrează lent, ca igrasia: „campanie de minuni evanghelice”, se zice la TV, zilnic, de la ora cîntare, X-lescu face minuni pe stadion, veniți ciungi, orbi, paralitici, vivat Maglavitul. Literatură și istoria se serbează nu cu manuale noi, ci cu parastase, sfestanii la statui, popi nazali, prim-secretari și prapuri din patrimoniul „Cîntării Românei”, în vreme ce Muzeul Literaturii organizează seri Taras Șevcenko. Em. Valeriu aduce pe ecran tot felul de șopirle vegetarian-veninoase, care s-au hrănit bine mersi din banii lui 6 martie '45, pentru a trezi nostalgii după P. Groza (asta ne și trebuie, ar zice Vadim: „un guvern de largă concentrație națională”). În țară-i liniște, zic „Actualitățile”, tare ngrijite-n schimb de Etiopia. Tot românul se visează handicapat, vizitat de organisme europene. La țară-i jalea de pe lume cu împărțirea pămîntului, dar ecranul arată realizările serelor din Craiova, unde cele cîteva tone de roșii se vind cu, numai, 60 lei/kg. Etc. Nu mai știu în ce film am văzut o scenă cu un nebun la psihiatru. „Uită-te-n oglindă”, comandă doctorul. Și nebunul, timpit de groază, se uită. „Ce vezi?”. „NIMIC”, șoptește, îngrozit, nenorocit, „mă uit în oglindă, cum ziceți dvs. și nu văd nimic”. Ei, cam pe-alcea sîntem.

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Nu dosare politice, ci gropi

Am senzația tot mai presantă că, în particular, sînt într-o permanentă regresie de un an încoace. Angrenat într-un ansamblu-general dement, de care nu mă simt în stare să mă desprind, orice aș face: un ansamblu general pornit într-o regresie ce nu mai poate fi nicum stopată? Nu mai poate. Și mă rog la Dumnezeu să fie, măcar pentru sufletul meu, o regresie spre acea stare haitică premergătoare creației. „In acea stare neconstientă a lumii...” Vai, mie: sperietura că ne îndreptăm spre prăpastie cu pași repezi postrevoluționari, nu s-a dovedit a fi o figură de stil! Iată, după incredibile căzături în gol soldate cu morți nevinovați, morți politici, căderi aje anulul 1990 (să amintim măcar de 19-20 martie — Tirgu Mureș sau 13-15 iunie — București), am reușit acum să calcăm și să ne rupem gîtul în **groapa de la Berevoești!** Groapa securisto-S.R.I.-stă fără fund a conștiinței noastre maltratate...

Flăcările conștiinței de sine contînd doar pentru noi, victimele! Pentru torturarii securiști (azi S.R.I.-ști), flăcările fiind aduse pe inventar din iadul comunist (azi neocomunist!) să distrugă to-

tul: spre gloria „consensului”... în așa fel ca trecutul (și prezentul!) să dispară în neant, eventual... Ei, torturarii ceaușști să fie azi liberi și noi, victimele lor să nu mai avem nici o speranță că vom putea vreodată să aflăm adevărul! Adevărul compromis... Să-l aflăm numai, nu să-l și tragem legal la răspundere partea de minciună...

Ce o fi fiind așa de greu de înțeles? Securistul era — lucru demonstrat cu vir și îndesat — unealta represivă a p.c.r.-ului, în a se putea menține cu orice preț la Putere comunistul. În vreme ce S.R.I.-stul se dovedește deja că este unealta F.S.N.-ului (insuși directorul S.R.I. este S.R.I.-ist „ales de popor”, senator de Sălaj!): în a se putea menține la Putere neocomunistul! Nefiind noțiuni abstracte, fosta Securitate — actualul S.R.I., corp comun, cuprinde aceleași figuri odioase, cu nume și prenume, angajați sau colaboratori, insinuați între noi să poată să ne vindece de orice iluzie de demnitate...

Am ajuns acum, odată cu descoperirea fragmentelor de documente compromițătoare din groapa Berevoeștilor, documen-

te ale calvarului național de o viață, salvate prin minune, ce trebuiau arse în totalitate profesional (numai la cupoarele Scăienilor?) în lagărul neocomunist de securisto-S.R.I.-ști, am ajuns să fim siguri că nimic nu se face în această țară după Revoluția din Decembrie 1989, nimic nu se face întimplător: că mușamalizarea porcărilor, crimelor și greseliilor fatale comise de cei ce-au acaparat Puterea, e o țintă atinsă deja, că ei nu se mai tem de nimic și de nimeni, că sun gata să tragă în noi (există o Lege în acest sens!) și că nu vor demisiona, nu vor pleca de pe tronurile postrevoluționare de voie bună, mai ales că au conștiințele încărcate, buni fiind cu toții și făcî puscărie la vremea socotelilor, și nu vor pleca decît atunci cînd vor crede că de cuviință și nu cînd le vom cere noi! Noi, naivii „statului de drept” drept? Noi cei ce nu ne-am ținut gura și am protestat în public, în fața nedreptăților...

Nouă, celor ce nici acum nu „ne-avem venit mințile la cap!” celor ce vom fi în curînd, în curînd adunați de pe drumuri, la lumina zilei și puși în poziție de drepti, aliniați, la zid, să ne redescoperim, la gît cu pancarte de genul „Jo Iliescu?”, puși să ne săpăm **groapa politică personală...** De aici înainte nemai avînd parte de dosare politice personale ci de gropi... Bravo nouă, românilor: ca la noi, la nimeni...

Că o viață întreagă ne-am amăgit cu „a crede prin libertatea ta, a crede în nevăzut” și poftim, nevăzutul ne iese pe nas încă o dată, intruchipat din vechea în noua politică politică secretă, la fel de periculos... Libertatea rămînd oricum aceeași vorbă în vînt...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma...)

momos:

Părerii și sondaje

Ultimele sondaje de opinie ne arată o scădere spectaculoasă a popularității F.S.N., în rîndul electoratului. S-a ajuns pînă la o scădere sub 30 la sută a opțiunilor pentru partidul de guvernămînt. Motivele unei asemenea reduceri a încrederii au fost pe larg discutate în presă (independentă și de opoziție) și ele sînt, nu de puține ori, o proastă (mergînd spre foarte proastă) administrare a țării. Sub toate aspectele, programul guvernamental de trecere la o economie de piață este blocat fie de factori financiari, fie de cei birocratici și, nu în ultimă instanță, de factorii politici. Populația este prea puțin înțelegătoare față de greutățile (fie ele chiar obiective) ale guvernului atîta timp cît spectrul unei sărăcii fără precedent o așteaptă într-un viitor apropiat și aceasta pe fundalul șomajului. Țările dezvoltate refuză în continuare să investească la noi sub „pretextul” nesiguranței politice și al unor legi incilente de îtețe neocomunistului. Chiar simpatizanții ai actualului guvern încep să-și dea seama că lucrurile

au intrat într-o fundătură fără întoarcere, iar cei lucizi nu vîd în acțiunile guvernului decît „micile cirpeli” despre care vorbea domnul Roman în februarie 1990. Despre „răuvoitori” nici nu mai vorbesc. Pentru ei este evident că nomenclatura și securitatea sînt la fel de puternice acum ca și în trecut și că, aproape cu nerușinare, își împart în liniște averea țării ocupînd posturi confortabile pînă și în Parlament. „Moțiu-neea Iordache” va fi destul de probabil o caecalma atîta timp cît dosarele se află în mina S.R.I.-ului, care le poate aranja cum vrea sau poate pretinde oricînd că „anumite dosare” au fost distruse sau, de ce nu?, reprezintă „secrete de stat”.

Pe tot acest fundal, nu prea îmbucurător, am putea spune chiar catastrofal, sondajele continuă să ne indice că electoratul nu a reușit să se reorienteze spre vreo altă forță politică, partidele obținînd, în general, procente apropiate de cele obținute pe 20 mai. La un an de la alegeri, călăcanul român pare complet dezorientat și foarte furios. Nu mai are

Incredere în nimeni și de cele mai multe ori nici în el însuși. Mai alce acelor ce tăteau care a votat pentru liniștea noastră, fiindcă numai de liniște nu are nevoie parte acum. O mișcare hotărîtă a partidelor de opoziție aflate în Parlament atrage poate încrederea celor care sînt consideră înșelați după alegerile din 2 mai și această mișcare nu poate fi decît una singură: retragerea totală și fără ezitări din cele două Camere. Neclintit actuala putere va conduce sigură și sigură țara spre dezastru și, în cazul cînd nu va avea loc o lovitură de stat, alegerile viitoare pot da mari șanse celor care nu au participat la ceea ce omul de a început să considere o înșelătorie.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● **COMUNICAT. ÎNTEMEIEREA PARTIDULUI ROMANIA MARE:** „Tot ceea ce au zidit înaintașii noștri, în cîteva milenii (!?) de muncă și luptă, de lacrimi, sudoare și singe, riscăm să se ruineze acum”. (România Mare) ● **CUVINTUL:** „A luat ființă partidul «România Mare». Să ne trăiești, căpitane!” ● **DINA CIMPEANU:** „In DIMINEAȚA un jurnalist inteligent, de stînga, demonștră că ROMANIA LIBERĂ face jocul lui Petre Roman.” — Și pe dv. v-a convins? — O știam de mult”. (Interviu, în *Fraierul român*) ● **I.B.:** „Corneliu Vadim Tudor nu mai are decît o scăpare: președinția țării. E singurul fel în care domnia sa mai poate amîna anii de puscărie care-l așteaptă la capătul celor peste douăzeci de pocece în care e acuzat de calomnie.” (Cuvîntul) ● **CRONICAR:** „Dl. Tudor (Vadim, n.n.) poate aspira la titlul de cel mai bine păzit poet din lume. Nici chiar Salmon Rushdie și Soljenitîn nu se compară cu el sub acest raport. Nici sub altele.” (România literară) ● **VASILE HÎNCU:** „Vasile Mois — ciobănaș cu trei sute de oi”. (Expres magazin) ● **UN FOST OFITER DIN GARDA PERSONALĂ A FOSTULUI PREȘEDINTE SE ADRESEAZĂ UNUI OFITER DIN GARDA PERSONALĂ A ACTUALULUI PREȘEDINTE:** „Toți eram sînătoși, frumoși, inteligenți, echilibrați”. (Europa) ● **WANDA:** „N-am treabă cu scula lor. Oricum, o femeie bună scoate untul și dintr-un labagiu”. (Interviu, în *Prostiku-*

ția) ● **ALCIBIADE:** „Ah, cită dreptate a avut Ceausescu...”. (R.M.) ● **FOTOGRAFIE-DOCUMENT:** „... Emi! Bodnăraș, Nicolae Ceausescu și Leontin Sălăjan. Toți trei generali, toți trei în tranșee (ieri) și în pămînt (azi). Oricum, cu toate păcatele lor, ei au făcut mai mult pentru România decît fostul rege Mihai!...”. (R.M.) Să rizi? Să plîngi? Oricum, grotscul este la ordinea zilei. ● **NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU** (la „taclale” cu George Stanca): „Cînd s-a filmat în fața porții, afirmînd că n-a fost primit la Europa liberă, Valeriu mințea cu nerușinare. Cu cinci minute mai înainte ieșise exact din clădirea Europei libere, fusese la casieria noastră, de unde încasase onorariul pentru colaborările dintre 22-28 decembrie 1989”. (Expres magazin) ● **GHEORGHE DUMITRAȘCU:** „Aștia vor să mă omoare, fata tatii!” (R.M.) ● **DORU BUȘCU:** Gheorghe Dumitrașcu. „Taluzul înșpumat al Pontului Euxin trebuie să a picurat stropi înțelepți și grăunți de sare în urechea sensibilă a domnului profesor de istorie, de vreme ce universitarii din bransă își țin gura cînd dînsul glăsuiește”. (Cafavencu) ● **ILINCA CIOCULESCU:** „La solicitarea respectuoasă de a acorda un scurt interviu ziarului nostru, în legătură cu demisia domniei sale din Consiliul Uniunii Scriitorilor, domnul senator Romulus Vulpescu (faimosul antimonarhist, n.n.) a declarat: «Nu dau interviuri. nu cunosc acest ziar. Eu am exclusivitate la alte ziare!»”. (Cotidianul) Ați ghicit

care sunt acele ziare... ● **ALCIBIADE:** „Lume, lume, s-a dat drumul la nebuni”. (R.M.) ● **ALCIBIADE:** „...ții pe vesnici la temnița grea un profesionist reudat ca Postelnicu...”. (R.M.) ● **TUDOR BĂLTEANU:** „...propun «elitei» să n mai strige: «Vrem adevărul despre Revoluție!». Căci un asemenea Adevăr pu și simplu nu există”. (AZI) ● **ANDRE ALEXANDRU:** „In mod normal, cei care conduc țara trebuie să fie «cei mai buri dintre cei mai buni»”. (Adevărul) ● **TI/SERBANESCU:** „Deocamdată «minunile verbale ale d-lui Petre Roman riscă să le concureze pe ale lui Petreche Lupu. Dar n-ar fi exclus să le și întrecă”. (România liberă) ● **ION AUREL STOICA:** „Frontul este definitiv fidel marilor saloțiuni. Aș sublinia două esențiale: statul de drept și societatea pluralistă...”. (Zig-Zag) ● **CATAVENCA INTERNAȚIONAL:** „Iliescu apare / Soarele răsare / Apare Mandela / Folosiți umbrela!” ● **ADRIAN SEVERIN** (în vizită la Washington): „Sper că realitățile româneș de astăzi sînt acum mai bine înțelese și această țară”. (România liberă) ● **IOI MOISESCU:** „Pensiile ilegalistilor sînt plătite la zi”. (Expres magazin) ● **GH. BOTEZATU** (muncitor, Tg. Mureș): „N spun cu cine am votat. E dreptul meu? Dar ăștia din FSN sînt niște lichele!” (Zig-Zag) ● **CRONICAR:** „Cum se îm pacă rolurile jucate de Ion Marinescu (actorul n.n.) în epoca de aur cu acela d proxenet de astăzi vă lăsăm pe dv. s hotărîți”. (România literară) ● **WANDA:** „Norocul t-l faci mai întil cu curul, abia apoi cu capul, dar dacă gresete capul, curul trage toate ponoasele”. (Pros tîtuța) ● **RADU THEODORU:** „Var: lui 1991 ne pregătește încă un asalt la România! —! (Observați stilul: asalt la România... n.n.) Tatonările de la Washington formează preluđuul valului de asalt. Din păcate, însă ne lipsește MARE ȘALUL!” (Tot R.M.).

Petre Stoica

Restructurarea intelectualității

Una din temele comune de critică, deopotrivă a persoanelor oficiale, a opoziției și a comentatorilor în genere de la noi din țară este existența unor industrii gigantice, dimensionate irațional, edificate fără nici o justificare economică. În subsidiar, se deplînge și situația salariaților legați de aceste întreprinderi păguboase, subînțelegându-se că tocmai soarta lor impune prudență în demantelarea unui întreg sistem de producție deficitar. Într-adevăr, comunismul este autorul acestei aberații, dar ceea ce nu s-a subliniat îndeajuns este că ea a fost edificată deliberat, din alte motive decît economice, anume cu scopuri politice. După ce au pus mîna pe putere cu ajutor străin, comuniștii au încercat în grabă să-și atragă partizani oportuniști, dar și să-și asigure o bază de masă prin crearea conștientă și artificială a unei clase atașate lor, care să fie opera regimului, manevrată de el în modul cel mai strict. Și, dacă la început, comuniștii au privilegiat „clasa muncitoare”, mai apoi au trebuit să facă concesii spiritului vremii și au creat în aceeași măsură tehnicieni „specialiști” legați de noile structuri apărute ca urmare a industrializării hiperbolice.

Moștenire a regimului comunist, totuși acești oameni reprezintă un activ sau un pasiv în viața economică, în momentul istoric de răscruce? În ultima vreme s-a pretins o reciclare, chiar o recalificare, dat fiind că absolutul unei școli tehnice, în situația de la noi, se descalifică în mai puțin de un deceniu, iar schimbarea procesului de producție, reforma industriei duc inevitabil la un șomaj de masă în care „tehnicienii” vor fi cuprinși și ei. (Deja noii absolvenți ai facultăților au trecut majoritar în această categorie). Se vor adapta ei noii situații? În primul rînd, ar trebui să înțeleagă ce-i așteaptă, nu să se iluzioneze că vor deveni automat „manageri”, după principiul din socialism că orice posesor

de diplomă este chemat să conducă și să organizeze un birou, o secție, o uzină.

Întreaga intelectualitate românească a fost modificată în două generații de comunism în ceea ce privește componența, poziția în viața socială, în procesul economic, în stilul societății. „Omul tehnic”, inițial cu pregătire de specialitate, s-a vărsat treptat în birocrație și anume în partea ei de sus, imediat în subordinea politrucilor propriu-ziși sau îngemănându-se cu ei, căci inflația de titluri universitare a șters granița dintre cele două categorii. Or, lupta actuală (cită e!) împotriva birocrației trebuie să țină seama că aceasta e cu atât mai periculoasă (recte conservatoare) cu cît are mai îndreptățită conștiința competenței ei profesionale și a rolului pe care-și închipuie că-l are de jucat în noua conjunctură politică, socială și mai ales economică. Mistica „tehnicianului” rămîne la ordinea zilei nedescurajată de adevărul că economia de piață are nevoie de un totul alt tip uman. (Să amintim că în trecutul politic românesc, guvernele de „tehnicieni” au dat randamentul cel mai slab, deși pînă astăzi sînt mulți care se opun cabinetelor de politicieni propriu-ziși — o categorie umană care e necesar să fie și ea reconstituită).

„Omul tehnic” a fost dublat după un timp de un alt produs necesar economiei planificate, inexistent în vechiul regim liberal, și avînd și el nu funcții economice, ci unele de urmărire și supraveghere a economiei de comandă: economistul, planificatorul, simplă roțită în mecanismul mîșcal energic dar artificial al socialismului. — de fapt al etatismului extrem. Și el era un element subordonat și integrat sistemului, și el își desfășura activitatea în lumea graficelor, a indicilor, a bilanțurilor numerice, cu aceeași ignorare a omului ceneret, ca și tehnicianul propriu-zis. Și el aspira la o „tehnicitate” cît mai înaltă, cu o disjungere cît mai drastică de lumea reală a riscului, in-

previzibilului și libertății. Toți acești produși specifici ai socialismului formează un balast greu de asimilat de noua societate, și datorită situației lor de relativi privilegiați. Absorbirea treptată, recalificarea sau adaptarea lor efectivă e o treabă de o generație, căci e vorba de mutarea centrului de greutate al societății spre altceva decît „cadrele” unei industrii necugelat dezvoltate.

Cititorul care-l cunoaște pe autorul acestor rînduri drept un om prin excelență de litere se va fi mirat văzînd că ne preocupăm de o categorie intelectuală aflată la antipodul propriei noastre formații. O facem pentru că îi recunoaștem importanța și pentru că am trăit aproape un deceniu într-un mediu de ingineri, chimiști, fizicieni, oameni de înaltă calificare pe care i-am putut observa. (Vreun an și jumătate am fost secretarul unei comisii de inovații și am luat contact cu inventatori și inovatori presupuși sau închipuiți, ei fiind în domeniul tehnic cam ceea ce sînt poezii în sectorul umanist față de intelectualii cu pregătire filologică). Cunoașteam destul de bine psihologia omului tehnic (în socialism) și cînd am părăsit acest mediu pentru a intra în

cel al vocației noastre, iar mai tîrziu în „lumea literară”, am avut un șoc și am trăit o mare contrarietate. Era o lume nouă, în care doi și cu doi nu mai făceau patru, în care domnea știința intelectuală și morală, duplicitatea, aparențele, în fine: minciuna calificată, ficțiunea. Sub unele aspecte, regretăm vechea atmosferă, de muncă plafonată, de rutină onestă, de aplicăție conștiincioasă. Nu ne gîndim a le blama.

În nici un caz însă nu am preconiza o reformă a intelectualității românești prin care să devină copleșitor tipul contrar, — ar fi o eroare în sens invers. Dacă vorbim de restaurarea învățămîntului umanist, nu înseamnă că încercăm să promovăm tipul „artistic”, — el rămîne oricum o apariție excenetrică, imprezvizibilă și imprezdictibilă în orice societate, în orice regim politic. În perspectivele pe care le întrevădem noi ar fi vorba de o concurență între diferitele tipuri intelectuale, de o angajare în dialog, de o înțelegere bazată pe diferențiere și toleranță reciprocă. Sinteza culturală și socială s-ar realiza în cazul acelei categorii umane generale care, indiferent de domeniul specific, să considere că rostul ei e să creeze opere, nu doar să se folosească de pregătirea intelectuală pentru a-și câștiga din ce în ce mai ușor existența, a trăi avantajos sau pur și simplu de a avea o slujbă sigură și liniștită. Bineînțeles că într-o societate și o economie liberală, un număr înfim de inși și-ar găsi o întrebuintare utilă ca simple cadre.

Apropierea de care vorbeam nu s-ar putea realiza decît în timp, prin contacte cît mai precoce. Climatului propriu trebuie reconstituit încă din liceu, învățămîntul mediu rămînînd unul de cultură generală. De aceea sîntem categoric împotriva liceelor specializate, simple trambuline (poate sigure) pentru intrarea în facultate. La nivelul mediu, învățămîntul trebuie să ofere nu informații ci mediul cultural cît mai complex, care să-l anticipe pe acela al societății însăși. Cultura adevărată nu e posibilă fără ideea de gratuitate, de lux intelectual, despre care școala trebuie măcar să-l avertizeze pe viitorul intelectual. Specializarea precoce e o formă de mutilare, nu doar prin caracterul ei unilateral dar și prin aceea că înlătură din calea elevului dificultățile, oferindu-i drept compensație iluzia performanțelor pe propriul său tărîm și făcîndu-l să disprețuiască restul.

Varietatea și complexitatea „materielor” de învățat trebuie să-l avertizeze pe viitorul intelectual asupra sectoarelor pe care le pierde din vedere prin specializare și ajungă să le ignore tocmai învălînd.

Alexandru George

minimax

O patrie, un popor, un... consens!

Într-o primă săptămînă din prelungirea anului de guvernare țesnistă, o săptămînă cu frig și ploaie bacoșiană (chic, parcă-ți vine a zice cu nostalgie, ce vremuri măi dragă, cînd rima, atît de poetic, soarele răsare cu apariția zimbitorilor!), deși s-a confirmat indubitabil că în cadrul S.R.I. unii salariați de la bugetul statului se comportă atît de stupid de parcă ar fi securiști travestiți, în ce ne privește, faptul căruia, totuși ni s-a părut că i se cuvine acordarea unui spor de atenție a fost **mesajul dinspre Putere**, formulat sub forma unui apel întru consens național.

Primul care l-a rostit cît se poate de explicit, apelul, încă de luni 20 mai, a fost Liderul Național al partidului de guvernămînt, la o reuniune impresionantă mai degrabă prin intimitate decît prin festivitate, o reuniune pe care ziarul partidului a numit-o, în spiritul unor străvechi tradiții românești, „Garden-party în Alcea Modrogan” și unde, în același spirit, „unii lideri din opoziție... au ținut să bea Bruderschaft cu conducerea Frontului”. * Vorbîndu-le invitaților, din capul scărîtor unui portal de veche și frumoasă casă burghez-moșterescă (?), dl. Petre Roman a apreciat că avem nevoie de o bază de consens. Căci numai așa, prin consens — a urmat argumentația, — va fi posibilă depășirea instabilității din țară, instabilitate ce nu face decît să prelungescă chinul tranziției. Cu același

prilej aniversar, dl. Ion Iliescu a oferit agenției „Rompres” un comentariu care de asemenea conține pomenitul apel sub forma regretului „că nu reușim în fața acestor greutăți să creăm un climat de unice a tuturor forțelor sociale și politice existente în țară pentru a debloca aceste bariere”. (subl. ns.). Adică barierele de credibilitate ale României în fața Occidentului, datorate, apreciază dl. Ion Iliescu, „unor cercuri politice care ne blochează accesul la organisme bancare și financiare”.

Ni se anunță astfel, poate, o relativ apropiată chemare a electoratului în fața urnelor? Devansarea datei alegerilor este o tehnică destul de curent folosită în tactica partidelor de guvernămînt aflate în „pierdere de viteză”. Pe de altă parte însă, prea curînd este puțin probabil că se va întîmpla, dacă e să dăm crezare unei asigurări a Președintelui făcută spre sfîrșitul aceluiași comentariu. „Desigur, principala mandat — adoptarea noii Constituții a țării — va fi îndeplinit”. Dar, cine știe!? Oricum, apelul rămîne, credem, un simptom politic semnificativ pentru viitorul apropiat, inclusiv datorită preluării și repetării sale cu insistență de către televiziune. Nu poate fi tocmai întîmplător faptul că la ore de maximă audiență, mai multe personalități politice ori științifice au pledat pentru depășirea adversităților politice, indicată și reclamată fiind chiar modalitatea concretă de ațungere la consens, anume, **formarea unui guvern de uniune națională**. Și, tocmai dată fiind a-

ceastă tendință politică, a căutărilor unei baze de consens apariția d-lui Hajdu Gyozo pe micile ecrane ni s-a părut de-a dreptul stranie în contextul unei campanii propagandistice pentru concordie social-politică. Reapăruse domnia sa mai demult căci... totuși iubirea! Dar nu și la tv. drept care, șagalitic, s-ar putea spune că singura concluzie pertinentă după un asemenea „recital” este că s-a reușit pulverizarea oricărui „top Cașăreanu” de pînă acum; iar adăugirea că în locul pomelnicului de cifre, o corectă pronunție românească ar fi fost mult mai convingătoare pentru patriotismul inflammat al d-lui Gyozo, este desigur superfluă. Numai că, dacă, Doamne ferește!, sînt mulți cei ce gîndesc că așa trebuie să arate și să se miste și să vorbească maghiarii din România pentru a fi scotîți întru totul (cum oricum sînt) compatrioți, atunci probabil trăim o cumpănită tragedie națională. Vom zice însă, cu încredere multă în bunul simț românesc și folosînd o expresie dragă unui senator co-și dă uncori ochii peste cap a domn răposatului, vom zice că, hai, n-a fost decît o glumită a d-lui Mircea Hamza; pentru a reveni la politica de consens și la eventualitatea unui guvern de uniune națională.

Trecînd peste faptul că abia a avut loc o romaniere guvernamentală, iar de atunci, mult nu s-au schimbat datele „problemei României” (decît eventual în rîu odată cu peripețiile de la Berevoești, cînd Puterea a dat dovadă și de originalitate în modul cum concepe libertatea presei), ideea unui guvern de uniune națională care să determine o stabilizare politică internă cu efecte benefice și în presa cancelariile ori cercurile de afaceri occidentale, această idee, la care în mod normal orice român bine intenționat nu poate decît să adere, se împiedică totuși, în a fi plauzibilă, de condiția unor modificări substanțiale a atitudinii principalelor forțe politice, fie că sînt, ori nu, partide, fie că au, ori nu, reprezentanți în Parlament.

Mergînd însă cu prezumția mai de parte, respectivele modificări de atitu-

dine sînt greu, dacă nu chiar imposibil, de conceput altcumva decît începînd la nivelul Puterii. Or, așa cum poate fi ușor sesizabil în presa oficială, apeluri precum cele menționate sînt însoțite de virulente atacuri la adresa forțelor politice, a presei și a personalităților din opoziție, o atenție specială acordîndu-se Alianței Civice și... Timișoarei. Fără a mai vorbi de **România liberă** față de care între **Azi** și **România Mare** există o perfectă identitate de vederi, la fel după cum sînt tot mai apropiate aceste publicații, și nu numai ele, în ce privește U.D.M.R. Și atunci?!

Atunci, ceea ce se profilează este o mișcare tactică, de izolare și compromitere națională a celor mai incomode forte social-politice pentru actuala Putere: îndeosebi partidele istorice U.D.M.R., în interiorul Parlamentului și Alianța Civică, în exterior. Depășită fiind deci faza romantică a luptei politice „în stradă” cu manifestații și scutieri, este cumva firească o adoptare din partea Puterii într-o menținere statu-quo-ului. Adică, apelul pentru o politică de consens, este un fel de invitație ce nu poate fi decît refuzată de unii dintre cei cărora s-ar părea că li se adresează, ceea ce, ulterior, ar trebui să atragă asupra lor oprobriul social general și chiar acuzația de trădare națională. Așadar, nu este deloc exclus ca semnificația „consensului” să fie, de fapt, folosind un eufemism, o **inasprire** a regimului politic.

28 mai 1991

Serban Lanesu

* Azi din 22 mai, textul însoțitor al fotografiei înfățișîndu-i pe domnii Petre Roman (profil) și Ion Aurel Stoica (față).

** Azi din 21 mai, Sistemul cu toții în „aceiași barcă”. Președintele Ion Iliescu despre starea de lucruri din România la un an de la alegeri.

Metamorfoza unor preferințe literare

Un mare scriitor preocupat, în cel mai înalt grad, de alți scriitori: și acesta este un chip, printre altele, al lui Marin Preda. Cărțile sale de memorialistică, eseistică, și de interviuri abundă în referiri la (și comentarii despre) marii autori ai lumii; „scriitorii lui sint: Dostoievski, Balzac (pe care îl admiră enorm), Tolstoi („singurul scriitor pe care îl cred pe cuvânt, pe alții nu-i cred decât uneori, pe Balzac, de pildă”). Celine, Camus, Malraux, Faulkner, I.L. Caragiale, Sadoveanu, afirma unul dintre cei mai avizați experți ai săi. Nemaiputându-se limita la discuțiile purtate despre aceștia în cărțile sus-amintite, prozatorul transferă comentariile în materia romanelor sale, iar pe unii dintre scriitorii îi transformă în personaje: „invazie” remarcată cu precizie în ultimul roman, *Cel mai iubit dintre pământeni*, după ce, anterior, *Viața ca o pradă*, roman autobiografic, acordase un larg spațiu prezentării preferințelor ca și inițierii tinărului prozator, aflat înaintea debutului, în lumea marii literaturi.

Un aspect demn de menționat este acela că principalele personaje au ca pasiune obligatorie lectura: începând cu Nicolaie, continuând cu Vale și Constanța din *Risipitorii* și electricianul Călin Surupăceanu din *Intrusul*, inclusiv cu Paul Ștefan din *Delirul* (care începe să-și facă o bibliotecă imediat ce se stabilește în Capitală) și încheind cu Victor Petrini din celebra trilogie, protagoniștii săi citesc, la modul evident sau reeșind indirect din referirile pe care le fac la un moment dat. Citesc, se-nțelege, literatură și / sau filozofie. Ajuns într-o situație crucială, aproape fără ieșire și filozofind asupra vieții, pornind de la accidentalul ce i-a deviat destinul, Călin Surupăceanu își amintește: „am găsit într-o piesă de teatru o întrebare, dacă în veșnicie Dumnezeu și Satan nu sint cumva frați, slujindu-se unul pe celălalt” și continuă făcând o disertație morală asupra acțiunilor umane. Aluzia este, evident, la Lucian Blaga și la piesa sa *Mășterul Manole* (1927), aluzie ce va fi reluată în *Cel mai iubit...* Într-o discuție dintre Clara, Ion Micu și Petrini. Nume de autori, pomeniți direct de data aceasta, apar în *Delirul*, în urma lecturilor ziaristului Adrian Popescu, care le utilizează ca mijloace de intimidare a „adversarilor” săi. Aspectul cel mai interesant îl au scriitorii în ultimul roman,

în care, numiți direct sau prin trimiteri la opera lor, se găsesc „topiți” în materia epică, pomeniți „favorabil” sau polemic de către protagoniști, ori, cum spuneam, metamorfozați în personaje, așa cum este cazul lui Lucian Blaga, devenit — ca formulă de identitate — „marele poet și filozof”, la a cărui operă se fac dese referiri în cadrul discuțiilor purtate, exemplul anterior nefiind izolat. Alți scriitori deveniți protagoniști, destul de lesne de recunoscut, sint Zaharia Stancu și Mihail Sadoveanu, ce-și fac apariția în cadrul unei ședințe furtunoase — Congresul scriitorilor din 1956, condusă de Iosif Chișinevski — numiți, primul, „prozatorul tradus în 50 de limbi”, iar al doilea — „bătrînul zimbru al prozei românești”, fapt ce scoate în evidență (împreună cu alte cazuri ce nu fac obiectul acestui articol) caracterul de „roman cu cheie” al *Celui mai iubit dintre pământeni*. În privința polemicilor, cazul celei purtate cu Dostoievski este, credem, bine cunoscut, atit prin întinderea și — am spune — ostentatia sa, cit și prin ecourile critice pe care le-a provocat, generând, la rîndul ei, o altă polemică, între Ov. S. Crohmălniceanu și Valeriu Cristea, ultimul un cunoscut exeget al scriitorului rus.

Ceea ce frapază, atit în privința atitudinii față de Dostoievski, cit și a celei față de alți marii scriitori, este *antipatia* pe care Marin Preda, prin intermediul eroului său Petrini, nu se sfieste să-o arate, deseori într-un mod cu totul „necenzurat”. Polemica cu Dostoievski a fost analizată exhaustiv în cazul amintit, incit subiectul ar suporta cu greu o intervenție suplimentară; printre exemplele aferente se numără Jean-Paul Sartre, numit „aest indigest om de litere și filozof francez” a cărui atitudine (ralierea la orientarea „de stînga” prin esul *L'existentialisme est un humanisme*) este tratată cu dispreț. (Odată cu el apare și numele lui Camus și al romanului său *L'étranger*, lipsite însă de vreun comentariu din partea interlocutorilor, sau, mai exact, ale căror comentarii ne rămân necunoscute, pomenite fiind tangențial de către autor, dar despre al cărui erou — Mersault, se spune la un moment dat, că este în perfectă similitudine afectivă cu Petrini, prin „tandra nepăsare față de lume” ce îl cuprinde în fața morții, „chiar dată de oameni”). În aceeași

ordine de idei, Faust este considerat „un personaj nesărat, absolut neinteresant” — afirmație motivată prin aceea că „după ce redevine tinăr continuă să nu trăiască nimic” — în cadrul unei discuții cu „marele poet și filozof”. Din perspectiva perioadei istorice românești, Goethe este „corectat” cu aceeași siguranță: Goethe îi spune tragedie, dar nu e tragedie nicidecum”, afirmă Petrini, referindu-se la „lubirea lamentabilă” a lui Faust, consecință a doleanței exprimate către Mefisto, criticată și ca fiind „lipsită de substanță”. Același „spirit de contradicție” îl găsește pe Malraux: „Uzina — afirmă Petrini (din proprie experiență!) — nu poate deveni o catedrală”, făcînd aluzie la sentința autorului francez din *Condiția umană*. Necruțarea nu-i iartă, cu atit mai mult, nici pe scriitorii de o mai mică valoare: comentînd o replică a Matildei dată lui Ion Micu, Petrini conchide că ea „nu cunoștea ridicola gîndire a lui Vlahuță”, citată în deridare de interlocutorul ei („nu de moarte mă cutremur, ci de vesnicia ei”), după cum nu-l evită pe marele G. Călinescu, devenit ținta unui veritabil sarcasm: „n-ar fi exclus — spune Petrică Nicolau, referindu-se la cei ce au dat o mare literatură — să devină optimiști” (aluzie transparentă la *Croniclele mizantropului*, devenite după 1947 *Croniclele optimistului*. Același Ion Micu — și, fiindcă pusesem problema scriitorilor deveniți personaje, trebuie precizat că acest prieten al lui Petrini este o transpunere ușor de recunoscut a criticului și prozatorului Paul Georgescu (fapt recunoscut de acesta în *Convorbirile...* cu Florin Muguș din 1982) — are o veritabilă obsesie lingvistică a stilului caragialian, reproducînd frecvent modul de a vorbi ca și ticurile verbale ale lui Marius Chicos Rostogan, consecință a spiritului său vesnic ironic: făcînd o afirmație asupra lui Georges Sand, el reia sentința lui Nietzsche, numînd-o „cette vache à écrire”. În schimb, Victor Hugo, cu al său roman celebru, capătă elogiile alter ego-ului lui Preda: „citeam ceva frumos *Les Misérables...*”, afirmație precedată de aceea din *Viața ca o pradă*: „carte puternică, cu un suflu grandios...”. Faptul că Petrini se referă la scena recuperării morale a onasului de către abatele Myriel („cheie de boltă” a epopeii), amintește faptul că Tanta Sterian din *Risipitorii* citește, la un moment dat, *Poemul pedagogic* al lui Makarenko — al cărui subiect, tratînd exact această tendință de recuperare morală, vizînd îndepărtarea răului din individ (chiar dacă la un mod stîngaci și naiv), reprezintă o temă aflată în strînsă relație cu aceea, obsedantă, a lui Preda despre răul existent în lume și reprezentat de „spiritele primare agresive”. Printre „clasicii literaturii universale”, un alt nume comentat fără ca entuziasmul să înregistreze scăderi este acela al lui Tolstoi — deopotrivă în *Viața ca o pradă* și *Cel mai iubit...*, admirat, printre altele, pentru puterea sa de a seceza și pentru a se fi numărat printre cei ce au impus literatura rusă Occidentului și lumii întregi bineînțeles, admirația prozatorului pentru autor nu poate fi separată de tendințele înalt-moraliste ce-i apropie. Un sentiment de admirație apare în privința lui Arghezi: considerat de Petrică Nicolau drept „un geniu”, el este pomenit, în același stil abuziv, în grava

dizertație asupra situației în care se află o țară supusă invaziei armate străine, dizertație aflată în *Delirul* și care „completează” pagubele descrise de către marele poet în pamfletul celebru din 1943. În paginile aceleiași cărți își face apariția, prin intermediul comentariilor colegilor săi de breaslă, maiorul Gheorghe Brăescu, cunoscut membru al ceneacului *Sburătorul*, lansat în cadrul acestuia și bucurîndu-se atit de aprecierea lui E. Lovinescu, cit și de un considerabil renume în epocă, nu însă și de aprecierea ofițerilor de carieră, ce-l numesc „un scriitor mincinos”!

Există și un autor care ar putea rămîne „neidentificat”, învăluit într-un mister cu atit mai incitant cu cit o carte a sa — pomenită de avocatul Ștefan Cicea—Pop într-o discuție cu Petrini — rezultă a avea un subiect asemănător cu esul acestuia, (*Era ticăloșilor*), cu deosebirea că este compusă din „niste povestiri”; titlul dat duce implicit la descoperirea autorului, necunoscut de cei doi; este vorba de Jorge Louis Borges, volumul în chestiune fiind *Istoria universală a infamiei*. Părerea protagonistului asupra acestuia rămîne neutră; James Joyce, cu al său *Ulise* devine însă, la rîndul lui, ținta dezaprobării și chiar a exasperării aceluiași Ștefan Pop; numit „pisălogul ăsta”, el îi pare un scriitor de neînțeles (mai exact: de necitit). În ce măsură Preda era „de acord” cu părerea personajului său, este greu de presupus; ce știm sigur e că Petrini îl la apărarea... în timp ce Nicki Dumitrescu din *Delirul* este în perfectă consonanță cu avocatul, spunînd: (istoria) „e ca un cosmar din care încerci să te trezești, cum spunea un scriitor irlandez imposibil”. Același Petrini va face un comentariu, deținut fiind preventiv în urma omorului prin imorundentă, asupra unui „erou al lui Hans Fallada” — scriitor pomenit de Preda și în paginile unuia dintre cărțile sale de eseistică... Aluziile la opere ca și numirea lor directă sint, după cum se vede, abundente, constituindu-se într-o înșiruire impresionantă, ce riscă uneori să provoace oboseala prin deseale „intruperi” pe care le creează. Din spațiul indeosebi al ultimei cărți ne pîndesc scriitorii importanți chemați ca susținători ai teoriilor vehiculate ori, dimpotrivă, respinși în numele aceluiași idei dînd o gravitate neobișnuită textului epic, încercîndu-l, oarecum, cu imixtiunea unor afirmații „grele”. Ce trebuie menționat la sfîrșitul acestei „liste” — desigur, incompletă — este un aspect al preferinței marelui nostru prozator în privința scriitorilor, așa cum a fost subliniat de critică și cum reiese și mai pregnant din analiza afirmațiilor lui directe (ce va face subiectul părții a doua a eselui): „... în cazul lui Marin Preda, nu mai încapă nici o îndoială, judecările arată opțiunea pentru un realism obsedat de fatalitatea relației individ-societate, atent la efectele acestei relații pe planul psihologicul, un realism, în fine, în care individul, înainte de a fi o victimă a istoriei, își joacă toate șansele”. Opțiunea, din această perspectivă, poate fi o „cale de acces” spre inima operei, conducîndu-ne la o înțelegere mai adecvată a acesteia, ca și — nu în ultimul rînd — a însuși autorului ei.

Nicolae Baltă

povestea vorbei

Horoscopul

Între tipurile foarte specializate de discurs din mass-media, **horoscopul** e unul destul de interesant: pentru că folosește scheme textuale în mod evident limitate și caracteristice, impuse de trăsăturile tipologice ale genului, de statutul său pragmatic — și pentru că, la noi, nu are continuitate, nu are precedent în presa imediat anterioară, deci aceste scheme sint preluate și adaptate, în cele mai multe cazuri, din publicațiile străine contemporane (în foarte mică măsură, probabil, și din cele autohtone antebelice). „Diagnosticul” și „prevestirea” au particularitatea de a se adresa unui cititor/ascultător colectiv, unei categorii (cei născuți într-o zodie anume) — simulînd însă relația directă cu fiecare individ în parte. Valabilitatea mai largă se asociază astfel cu o adresare individualizată — către cel care citește **acel** și **acum** textul și îl percepe, în mod ideal, ca fiindu-i adresat lui însuși. Din această situație specială de comunicare apar fenomene interesante în plan textual. Unele sint general valabile, deci prea puțin relevante în ra-

port cu o limbă dată: selectarea sferelor semantice, a inventarului limitat de acțiuni și sări (suficient de abstracte și de vagi pentru a acoperi situații concrete foarte diferite) — ține mai mult de modelele psihologice și sociologice ale momentului. Nu ar fi deloc lipsită de interes o analiză tematică din care să apară modelul de existență socială pe care îl presupun aceste texte — cu mai mult sau mai puțin impact la cititori, cu mai mare sau mai mică adecvare la modelele care funcționează efectiv în momentul actual. S-ar observa astfel că ponderea relativă a respectivelor acțiuni e influențată deopotrivă de textele sursă, de psihologia generală a unor situații-tip, de personalitatea redactorului (autor) și de racordarea, mai mult sau mai puțin izbită, la real. E în orice caz simptomatic raportul care se stabilește între acțiunile din sferele „viață de familie”, „raporturi erotice”, „activitate profesională” (afaceri, decizii, contracte, conflicte...), „timp liber” etc. Mă întreb dacă proiectul cititorului ideal al acestor texte, așa cum rezultă el din acțiunile care i se atribuie — ieșiri în societate, reuniuni, scris, diverse preocupări intelectuale („Este o zi prielnică pentru a negocia și a scrie”; „activitatea cerebrală se menține la cote ridicate”, „Este momentul să ieșiți din turnul dvs.

de fildes”, „Interesul pentru artă va crește în această perioadă” — în „Tineretul liber”, nr. 377 și 410, 1991) — se suprapune peste cel al cititorului lor real.

Implicațiile sociolingvistice ale acestor structuri de comunicare sint produse în primul rînd de relațiile cu codul politetii. Complexitatea și gradarea sistemului de adresare din limba română pune probleme serioase traducerii, adaptării sau chiar creării unui discurs de acest gen; se preferă în cele mai multe cazuri persoana a II-a plural și pronumele de politețe: „Vă aflați într-o perioadă dificilă...”; „bucurați-vă de liniștea căminului dvs.”. Absolut șocantă pentru norma stilistică a limbii române mi se pare asocierea — rezultată, în mod cert, dintr-o traducere inconsecventă — acestor forme reverențioase cu cele directe, la persoana a II-a singular și cu vocativul articulat al familiarității: „Vă place sportul (...). Berbecule, noile cluburi de gimnastică sint făcute pentru tine: toate facilitățile de acces și diversitatea acestor sporturi, natație, culturism, squash, nu pot decit să te satisfacă!” („Expres magazin”, nr. 12, 1991, 14; cit despre utilitatea sfatului sau reclamei cu „noile cluburi” și „facilitățile de acces...”). Stîngăcia traducerii se lasă simțită, desigur, nu numai în adecvarea la sistemul formelor de adresare; ea e omniprezentă: „Lăsați-mă să vă prezint acest program...”; „aceasta poate să vă facă mai avizat...”; „gustul dvs. de competiție...”; „competiția vă motivează”; „bunele dvs. hotărîri”; „buna dvs. formă” etc. (din mai multe episoade ale aceleiași rubrici). Asocierea sfatului general cu detaliul particular și a stilului politic, elevat, cu un raport de familiaritate produce un efect stilistic neobișnuit, de artificialitate a limbajului și a situației: „Nu uitați eternele recomandări ale mamei dvs.: trăiască peștele și carnea slabă”. Amu-

zantă e și ivirea altei dificultăți: destinatarii acestor discursuri aparțin, în genere, ambelor sexe. Din punct de vedere lingvistic, totul e în regulă pînă la apariția — inevitabilă — a adjectivelor, care au în română, în majoritatea lor forme diferite pentru masculin și pentru feminin. Dacă un discurs impersonal poate folosi, nediferențiat, forma de masculin-neutru singular, cu valoare generică, horoscopul, conceput ca adresare particularizată, va trebui să aibă în vedere în mod separat destinatarul feminin. Cum prezența ambelor forme ar genera o exprimare greoaie și redundantă (de genul „sînteți obosit sau obosită”), soluția adoptată e, în multe cazuri (și numai în scris, desigur) paranteza: „Azi sînteți prea impulsiv(ă)”; „sînteți activ(ă) și energic(ă)”; „plin(ă) de energie și foarte comunicativ(ă)”; adesea apar însă cuvinte din fondul vechi, la care diferența dintre feminin și masculin nu e dată doar de desinență, ci și de alternanțele din corpul cuvintelor, astfel incit formula parantezei produce aberații lingvistice: citite cu atenție, ele se dovedesc a conține cite o formă inexistentă (fie masculinul, fie femininul): „vă faceți bine înțeles(ă)”; „azi sînteți nervos(ă)”; „sînteți (...) nerăbdător(e)”; „veți deveni obositor(e)”. Soluțiile adoptate sint în genere inconsecvente și pe aceeași pagină de ziar apar „increzător(e)” și „intreprinzător(e)” („Tineretul liber”, nr. 410, 1991, 5). E, desigur, o chestiune de detaliu, în care singura rezolvare posibilă mi se pare (în ciuda principiului enunțat mai sus, al particularizării), renunțarea la forma de feminin; din punct de vedere teoretic, fenomenul ilustrează relația dintre tipul de discurs și limba în care acesta e scris; reîntîlnim, de altfel, aici, o dificultate pe care am remarcat-o și altădată: aceea de a găsi o medie acceptabilă între stilul și tonul oficial-neutru și cel familiar.

Rodica Zafiu

Pamfile și broasca țestoasă

Pentru Dumitru Țepeneag, recenta apariție a romanului (să-l numim astfel) **Zadarnică e arta fugii** echivalează probabil cu un început de drepitate, după brutală confiscare a cetățeniei românești, la începutul anilor '70. Pentru cititorul român, această nouă carte readeuce în actualitate pe unul dintre liderii de opinie literară de la sfârșitul anilor '60, care împreună cu Leonid Dimov, cu Vintilă Ivănceanu sau cu Daniel Turcea a ilustrat **onirismul estetic** — una din puținele orientări sau curente literare de după cel de-al doilea război mondial, care a reușit să se delimiteze de programul oficial al realismului și apoi al **umanismului socialist**.

Pornind de la o triplă negare (a fantasticului tradițional, de tip romantic, a „fantasticului” psihanalitic, de tip suprarealist și a realismului întemeiat pe logica formală aristotelică) **onirismul estetic** a încercat să se impună ca o formulă de sinteză, pe deasupra tuturor celorlalte experiențe literare, considerate depășite sau vechi. „Scopul romanticilor e clar că era metafizic, sau dacă vreți, gnoseologic (explică Dumitru Țepeneag într-unul din articolele sale: prin vis ei căutau să cunoască o realitate de dincolo, o altă realitate. Mai realiști, mai pămînteni, suprarealiștii au căutat să cunoască o realitate de dincoace, o realitate psihologică”. Spre deosebire de aceștia, scriitorul oniric „apelează la vis pentru a introduce în realitatea imediată, pe care simțurile o percep haotic, iar intelectul prea sec-noțional, o nouă putere ordonatoare și în același timp generativă, o altă logică decât cea aristotelică, a așa-zisului bun-simț. Nu e o evaziune, ci o invaziune, o încercare de a pune, în sfârșit, în comunicare, aceste două straturi de realitate care s-au menținut atîta timp într-o reciprocă suspiciune și izolare”.

După romanul lui Vintilă Ivănceanu, **Pină la dispariție** (1968), care a echivalat în momentul apariției sale cu o ilustrare mai degrabă experimentală a

onirismului integral, în **Zadarnică e arta fugii** putem identifica narațiunea cea mai convingătoare din punct de vedere estetic a întregului curent. O mișcare de idei care părea aproape scoasă din istoria noastră literară, printr-o decizie de tip administrativ, își recuperează astfel în chip spectaculos trecutul și organicitatea, împreună cu unul dintre principalii ei actori. Iar proba cea mai convingătoare a acestei organicități o reprezintă faptul că deși apare după aproximativ douăzeci de ani de la redactarea ei (între 1969 și 1971), cartea lui Dumitru Țepeneag își păstrează întreaga prospețime și complexitate.

În **Zadarnică e arta fugii**, programul literar al onirismului estetic se sprijină pe câteva principii de organizare a textului, între care unul e **muzical**, cel de-al doilea, **naratologic**, iar un al treilea principiu poate fi considerat de natură **logică**.

Principiul muzical e sugerat chiar de titlul romanului și de acțiunea cu funcție onirică, exercitată asupra celorlalte personaje de un copil cu un nume în aparență straniu, Zenon. După ce un bărbat a înjunghiat în curtea unei case de la mahala un porc, copilul interpretează la flaut (sau la fluier) o melodie în raport cu care timpul și mișcarea își pierd parțial orice consistență: „Cîteva clipe fu liniște deplină. Apoi se auzi flautul copilului: cînta o melodie calmă, plină de dulceață, deasupra cerul era senin, și el se simți fericit. Șoferul împietrise cu brațul ridicat, femeile și porcul nu mai mișcau, de pe lama cuțitului picurau, acompaniind flautul, stropi mici de singe”. Iar sugestia din titlu, care vizează în fond întreaga carte, pînă la cele din urmă propoziții ale ei, are în vedere elementul principal al unei fugi muzicale, **canonul**, în care o frază este atacată succesiv, de cîteva voci, și reluată de mai multe ori, exact ca în romanul lui Țepeneag, care reușește să transforme fuga muzicală într-o **fugă narativă**.

Principiul propriu-zis textual sau naratologic este enunțat la un moment

dat de una din vocile romanului și prin el ajungem să înțelegem cel mai repede cum se țese structura întregii cărți: „Începu vechiul joc de-a imagini: încercă să aducă la suprafață, imagini cît mai vechi, cît mai depărtate, să le mărească, să le dea viață, adică mișcare, să le studieze fiecare detaliu care să devină el însuși o imagine, ca în albumele de pictură în care sint izolate amănuntele cele mai semnificative în așa fel încît devin ele însele niște tablouri de sine stătătoare, de multe ori mai interesante decît tabloul reproduș în ansamblu”. În felul acesta, în loc să avanseze, narațiunea se întoarce nu atît în timp, cît în propriile ei detalii și amănunte, reluate cu incetinitorul, parcă la infinit.

În sfârșit, principiul logic, cel de-al treilea criteriu important care explică organizarea narațiunii din **Zadarnică e arta fugii**, pleacă de la cel puțin unul din celebrele paradoxuri ale lui Zenon, cunoscut sub numele de „Ahile și broasca țestoasă”. Conform acestui paradox, cel mai rapid dintre alergători, Ahile, nu poate ajunge din urmă cel mai încet animal, broasca țestoasă, pentru simplul motiv că în tentativa sa el trebuie să parcurgă mai întîi toate celelalte puncte care subîmpart, la infinit, întregul traseu. În romanul lui Dumitru Țepeneag, Ahile este bucătarul unui tren cu vagon-restaurant, Pamfile și, în plus, mecanicul de locomotivă al trenului încercă să-i explice unui Controlor, foarte puțin dispus să se angajeze într-o dispută metafizică, în ce fel poate fi înțeles paradoxul lui Zenon: „— Ei bine, să zicem acum că între A și C, între orașele astea două, dar poate că nu sint orașe — două puncte, mă înțelegi? Să zicem că la mijloc, uite aici, punem litera B. Asta-i mijlocul, jumătatea. Și între A și B punem să zicem D, iar între A și D, punem M...”. Toată discuția aceasta se poartă cam în felul în care Catindatul lui Caragiale, din **D'ale Carnavalului**, încercă să-i explice lui Iordache în ce constă „teoria lui Matei” și ea provoacă (tot ca în Caragiale) nu numai neîncrederea profundă a interlocutorului („Zău așa, matală vrei să-ți bați joc de mine ori mă crezi dobitoc...”), dar și acțiunea de organizare a întregului text.

Pus în legătură cu „principiul naratologic” acest ultim principiu mai aminteste de ceva: de paradoxul narativității, din romanul lui Lawrence Sterne, **Tristram Shandy**, potrivit căruia nici o poveste nu poate ajunge din urmă realitatea de la care a pornit.

La Dumitru Țepeneag, prin filtrul acestor trei principii mai importante (de natură muzicală, logică și naratologică) este trecută o „poveste” care într-un roman realist ar fi fost desfășurată în prezența tuturor articulațiilor ei de determinare causală. Unei complexități de tip aristotelic, Dumitru Țepeneag îi preferă deci o complexitate a adîncurilor, avînd adesea aparența unei atmosfere de poem. În rezumat, un copil / adolescent / matur se reîntoarce neîncetat la cîteva din scenele-cheie ale vieții sale, pe care le re-trăiește cu mereu alte detalii și din perspective care se schimbă mereu. O cursă pentru a ajunge din urmă broasca țestoasă a existenței, o fugă muzicală și naratologică deci și, în același timp, un eșec. E vorba mai ales de incapacitatea de a tăia cordonul ombilical care-l ține legat, parcă în eternitate, de mamă (Maria), de eșecul relației cu o altă femeie (Magda), de amintirea tatălui, care trece prin experiența închisorii politice (motivul apare și în romanul lui Vintilă Ivănescu), cu sugestia unor scene de tortură. La rîndul lor, mai toate celelalte personaje ale cărții fac în esență același lucru, întorcîndu-se și ele la propriile lor obsesii sau scene-cheie din trecut.

În ansamblu, o construcție rafinată, în care admirăm pe de o parte suita de scene picturale, făcute din fragmente ale amintirii, ale visului propriu-zis sau ale visului cu ochii deschiși și, pe de altă parte consistența întîmplărilor din roman, comparabilă din toate punctele de vedere cu impresia de densitate a vieții pe care ț-o lasă literatura prozatorilor realiști.

Din prima categorie, foarte pregnante sint scenele decupate parcă din pictura suprarealiștilor onirici sau din tablourile pictorilor naivi. Pe străzile orașului din **Zadarnică e arta fugii** circula în permanență bicicliști cu tricouri vîrgate și cu joben, transportînd (invariabil) în portbagaj cîteva pești și cîteva franzele. Un bărbat înalt, cu mustață, se plimbă purtînd în lesă un pîn. Alt bărbat înjunghie un porc și trei femei cu mari vase de porțelan încearcă să colecteze sîngele care țîșnește. Într-un tramvai o taxatoare îi dă unui tînăr să mestece bilete de diferite culori, (roz, verde, roșu), iar în alt vagon de tramvai o femeie naște „un morun, apoi doi iepuri albi de angora și un randafir”. Iar din suita întîmplărilor care pot concura prin densitatea lor realismul scenelor realiste, deși lipsesc atît majoritatea conectorilor cauzali, cît și determinările de timp și de spațiu, reținem componenta politică a cărții (cu anchetatori, gardieni și medici de spital penitenciar) și, alături de aceasta, sistemul situațiilor erotice, extrem de rafinate în inocența sau în ambiguitatea lor.

În total, o bijuterie strălucitoare, o piesă prețioasă de sertar, pe care exilul o redă astăzi literaturii române.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau despre termenul de comparație

Cu o lună înainte de căderea lui Ceaușescu, schimbîndu-mi (musai) buletinul, am avut surpriza să constat că mi se acceptă fără nici un fel de discuții, „noua” mea fizionomie. Cu barbă. De fapt, una destul de veche, dar ilegală și menținută cu nenumărate peripectivă, de la amenzile (pe stradă ori în tren) pînă la spectaculoasele curse de prin 1976 cînd, student căminist fiind, eram fugărit adesea de milițieni pînă la intrarea în „complexul 6 martie” (cum i-o mai fi zicînd azi?).

E un amănunt, veți zice, lipsit de orice relevanță dar, dați-mi totuși voie să mă explic. În definitiv, adolescenții care, deja în dimineața zilei de 21 decembrie, umpleau mijloacele de transport în comun care duceau către centru, vorbind fără să se ferească despre Timișoara și împotriva lui „nen-su Nicu” al părinților lor, acei copii o făceau în numele divorțului ireconciliabil dintre ei și sistemul comunist, fără a mai fi nevoie să teoretizeze aceasta. Iar a identifica/resimți simptomele acestui divorț în semnele exterioare ale blugilor, ale pletelor ori ale unei anumite muzici pe care, toate, societatea ideologizant-uniformizatoare refuza să le admită, nu e deloc o bagatelizare, o infantilizare a gravității fenomenului. Căci divorțul nu este o neînțelegere între două ideologii, ci o chestie existențială; dacă vreți, pentru cazul de față, e o neînțelegere între „a trăi cu ideologie” și a trăi fără așa ceva, adică a trăi pur și simplu.

Relative liberalizări ale societăților comuniste au mai avut loc, de fiecare dată doar pentru cîteva ani, și după moartea lui Stalin, și la sfârșitul deceniului șapte, iar „lepeca Gorbaciov”, în intențiile ini-

țiale, nu urma nici ea să fie cu totul altceva.

Se zicea, și înainte și după căderea celui mai iubit fiu al poporului, că dacă Ceaușescu ar fi dat mincare și cîteva ore în plus la televizor (ca și alte cîteva asemenea indulcențe, cum ar fi dreptul de a purta barbă, de pildă) toată lumea sau, în fine, majoritatea indivizilor ar fi fost mulțumiți. Iar afirmația de mai sus, oricît ar fi ea de dureroasă, cumplită chiar, de neînțeles pentru unii dintre noi, era și a rămas adevărată, dovadă fiind, pentru istorie și învățătură, votul de la 20 mai 1990.

Și totuși, bulgarii, ungurii, cehii, polonezii și germanii din est aveau și mincare și cele cîteva ore la televizor, ba chiar destule altele la care noi nici nu visam și nu visăm încă nici astăzi. Cu toate acestea, la fel ca noi, ba chiar cu mult înaintea noastră, au ieșit în stradă hotărîți să renunțe la binefacerile comunismului, la „visul de aur al omniinirii”. Dar, chiar și luînd în calcul „agenturii străine”, cum oare să miști din fața televizorului prieten-credincios atîtea sute de mii de oameni dacă aceștia n-ar fi avut nimic de revendicat?! Iar dacă au avut, ce anume și care să fi fost cauzele mai ascunse?

Oana și Rexona, Dacia și Toyota, Diamant și Panasonic, albumul „Meridiane” și cel „Skyra”, hotelul din Slănic și imaginile din filmele standard americane... zi de zi, perechi-perechi, comparațiile se insinuau, otrăvitoare, în viața românilor și a celorlalți oameni ai Estului comunist. Nu de înlocuitori era în primul rînd vorba, căci de așa ceva am avut parte mai mult noi, românii, ci de produse de mediocră sau proastă calitate prin comparație cu cele occidentale.

Atenție însă, o nuanță doar, dar avînd o importanță decisivă. Nu Celibidache și Karajan ori Marin Sorescu și Alain Bosquet erau cei intrați în gardurile comparației, ci sîpunurile Oana și Palmolive... Muncitorul-intelectual, muncitorul-artist pare să-și fi făcut meseria spre deosebire de muncitorul-inginer sau muncitorul-manager!!!

Iată de ce, ar fi, totuși, timpul, să nu ne mai îmbătăm cu cuvinte mari. Poate că, cu excepția numai a noastră, a românilor care, în plus față de ceilalți am avut de suportat și handicapul unui ales mai ales, în celelalte țări estice ceea ce a dus, practic, comunismul la faliment nu a fost ideologia egalitaristă a acestuia. Prea puțini au fost și sint, aici sau aiurea, cei care s-au revoltat în numele unor idei. Iar vecinii noștri n-au făcut-o nici măcar în numele „burții”. Și-atunci? Rămîne de crezut, vrînd-nevrînd, că așa-zisul comunism a eșuat numai și numai datorită existenței alternativei, datorită existenței termenului de comparație: succesul societății de consum care a dus, „dincolo”, la o bunăstare într-adevăr generală, invidiată și bestelită zilnic „dincoace” de scutul sovietic. O bunăstare care, în ciuda destulor probleme reale ale societății occidentale, nu avea cum să nu mizeze, din start, orice propagandă comunistă, făcînd-o ridicolă.

Doar dacă, prin absurd, ar fi izbutit să cuprîndă întreg globul și cu condiția să fi reușit (cum oare?) să asigure măcar

minimul de produse alimentare, comunismul ar fi rezistat, căci n-ar mai fi existat comparația. Iată de ce, eu unul cred că ne mîntim singuri crezînd că „revoluțiile” din 1989 s-au făcut în numele unor idei, și poate că numai la noi, în 21 decembrie, au existat oamenii fascinantului „murim dar vom fi liberi”. Și chiar dacă e întristător, totul se reduce la nemulțumirea sutelor de milioane de consumatori față de un sistem care nu poate asigura decît minimul, sau prea puțin peste minimul necesar decenței, iar în România chiar subzistenței.

Sătui poate nu atît de lipsa de libertate (cel puțin noi, cel puțin pentru moment, am cam arătat că nu știm ce să facem cu ea) ci de lozinci, de minciuni, de prostie fudulă. Dar mai ales sătui să mai vadă, prin gard, supra-abundența din ograda vecinului.

Și totuși, un sistem social, adică o ideologie devenită sistem social pot să fie, au fost, și trebuie oricînd contestate exact din momentul cînd oamenii nu pot să poarte blugi, sau pînă la cîva mai lung, sau chiar barbă.

Mihail Oprea

adrian alui gheorghe

Eboșă

Iubirea nu face doi bani dacă nu o otrăvești puțin cu amintirea altei fericiri, ca alcoolul tare pe gitul care tocmai a intonat o missa solemnă.

Cuvintele amestecă lumile

O sinucidere virtuoasă în contul unui regat pe care nu mai am unde să-l inventez sau poate o iubire fără corporalitate între parantezele dintr-un text apocrif așa te presimt / și martorii mor unul cite unul cine spune că zeul are miinile albe nu a văzut lutul înghițind părul femeii — iubire e și atunci când doi oameni îngroapă luna în spatele casei — cuvintele amestecă lumile. dintr-o amintire doar trupul meu a rămas o ascunzătoare în care oricine se poate adăposti viu sau mort. ercierul e celula bolnavă a fiecăruia. o spune un Grec. aici se dezvoltă imaginea grotescă a Eternității locuită confortabil de un trib de chipuri reflectate din oglindă. un lucru prin care nu vezi ce ai de pierdut e inutil să-l pricepi. ca această sinucidere de simbătă seara ușor romanțioasă fiind dintre toate cuvintele de pe toboganul limbii cele care se rostogolesc par niște dinți de copil bruse înmuiați de surpriză.

Orașul cu nebuni la ferestre

(nu știu cum se face că) merou nimerese la marginea orașului acolo unde deversează visele ciolănoase ale săracilor (și) pe vremurile acestea fără nici o sărbătoare

femeile uită duminicile încuiate în casă. trec pe străzi la ferestre capete de nebuni chipuri eterate toți cei care l-au surprins pe însuși dumnezeu cerșind puțină dragoste...

Viziune

(Lui Aurel)

dar toate cite sint după moarte. (sint). trupul rămas singur ca o haină murdară trupul învelit în coastele sale unduioase ascunzându-se într-o singurătate devoratoare. de care nimeni nu mai are nevoie. trupul — un ciine vagabond. cine se mai induioșează de moartea unui ciine vagabond ? sufletul ? o spirală care se consumă spre centrul ei rotindu se amețitor. în urmă mizeric. mizeria lacrimilor a duioșilor inutile. în urmă greața și materializarea greții numere risipite. cuvinte de ceață. cuvinte cu viermi. cel plecat uită și se salvează.

Numai am încredere

Motto : Glontele nu trece prin carte. e bine de știut. în toate buzunarele pune cărți de poezie, astfel te mai poți salva o vreme de la moarte.

(din alt poem)

Nu mai am încredere în cititorii mei de poezie îi văd plictisiți de propria viață îi zărește printre genele metaforei preocupăți de metafizica zilei de miine

se întreabă la ce bun transparența cărnii într-o lume de colțuri și inimi citesc pe sărite un vers două au propria lor moarte mult mai concretă

cei care știu limbajul iubirii iubesc cei care sint singuri se prefac și mai singuri în preajma poeziei ca în fața oglinzii orice grimasă este permisă chiar și clauzul scoate limba și hohotește...

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Arheologie

de această dată nu va fi vorba despre șanțierul arheologic de la Berevoești unde zac osemintele noastre pe care, oricât le-ai monta și recompune, le vei transforma tot în schelet de australopitec. Nu va fi vorba despre ele în mod explicit pentru că orice s-ar scrie, oricât de indirect, hărtoagele de la Berevoești vor fi mereu cu noi, dintre noi, pentru noi, așezându-ne pe grupuri, căprării și celule, altele decât cele ordonate de istoria literară pe „generații” și „promoții”. Și probabil de criteriile acelei arhive depinde viața noastră și nu de promoțiile a căror alcătuire o disputăm, cu naivitate, atât de mult.

Va fi vorba deci de altă arheologie, aceea a noilor apariții, care nu fac, nici ele decât să sape într-un trecut pe care-l căutăm cu nostalgie și poate cu o anumită neliniște. Niciodată n-au apărut atâtea memorii, restituiri, regăsiri de teme și autori. Cât orgoliu ne-ar trebui să ne închipuim că literatura chiar nu trece printr-o criză ! Cât orgoliu ca să credem că interesul editurilor pentru mărturisiri și documente nu este

comandat de o cerere a pieței care ignoră beletristica.

Nici măcar traducerile nu sint în creștere atunci cînd sint simple fantezii de scriitori. Iar în romanț conțază tot mai mult „actualitatea” și „dezvăluirea” ceea ce cheamă automat banderole cu cuvintele „a fost interzis în anul...” Cît despre scriitorii „noi” ei sint interziși, prin dezinteres public și dificultăți economice în anul 1991.

Horia Gârbea

Gelu Moraru TU, DUMNEATA, DUMNEAVOASTRĂ

Casa de presă și editură NORD Baia Mare

O simpatică broșură inaugurează o simpatică serie : colecția „poezi maramureșeni”. Cîți poeți maramureșeni or fi ? Le-o ajunge o singură colecție ?

Gelu Moraru este, cu modestia orgoliului său de hiper-nordic, un poet se-

rios, uneori marcat de induioșări provinciale : „De cîte ori plouă / epiderma mea devine niponă”. Alteori găsește ironia și tușa fină a enunțului meșteșugit-absurd : „În orice împrejurare fericită / dănuie o risipă de cuié”.

Poetul are eurajul anonimului, a clamării în deșert a titlului „Rugă” și a altor multe excentricități asumate cu multă naturaleză. El este un talentat, nu un amator de parvenire sau perversiune prin poezie, ceea ce pe cititor îl poate cuceri o clipă iar pe autor îl poate pierde pentru o eternitate.

Am impresia că tocmai această conștiință a răsturnării implacabile în neant, alături de atîtea și atîtea nume de poeți uitați ai secolelor după secole (și dintre care nu lipsește nici cel al semnatarului acestor rînduri, desigur), frăgezește într-un fel percepția lui Gelu Moraru. Astfel amestecul de orgoliu și resemnare dă versuri interesante ca text și ca document psihologic : „totul e acum să-ți închizi casa cu un fir de sînge / depănat de pe ghemul măsliniu / pentru ca toți cei de acolo / să-și poată visa oceanul în tîhnă cu arbuști năpădind pilnia / în care și soarele cade / strîmbînd din umeri lichizi” (ca o dovadă că mișcarea e una din rețetele fericirii).

Prea înzestrat pentru un volum atît de mic, prea discret și obișnuit pentru unul prea mare, Gelu Moraru și-a spus, în orice caz, cuvîntul. E aproape tot ce ne putem dori fiecare, fiind drepti cu noi înșine.

Infralogie iconică

deși formele de artă posedă cite un fascicul propriu de impresii, observăm că, în modul special de folosire a materialului, fiecare năzuiește spre condiția altei arte prin înstrăinarea segmentală de propriile-i limite, dar nu pentru a se substitui una alteia, ci pentru a-și împrumuta reciproc noi valențe. Delimitând statutul, precum și erorile comise în asemănări și substituirii deplăse, putem afla punctele de convergență ale literaturii și picturii, cu convingerea că cele două forme de artă sînt gesturi antropologice semnificative ale unei fundamentări istorice și ontologice. Tabloul se dispersează în lectura înfinit potențată a textului, accedînd la universal; în timp ce cadrul delimitează spațiul în real și imaginar, eposul tranșează particularul de general și mitul dăinuie în pictură asemenea generalului în particular. Pictorul contrage formele vii în dimensiunile pinzei, scriitorul reduce multiplicitatea la o selecție, la un număr de instantanee smulse universului. Prin ele însele, nici una dintre formele vii nu semnifică viața, dar fundamentează arta într-o semnificație care este mai viabilă decît multiplicitatea lumii.

Există, pînă la un punct, o asemănare între mecanismul de realizare al tabloului și acela al operei literare, dincolo de organizarea nelingvistică a semnului iconic. În ambele forme de artă, „generatorul textual“ (Jean Ricardou) explică nu numai trecerile tematice de la o artă la alta (pinzele de epocă oferă sugestii prețioase romanului istoric, opera dantescă este ilustrată de Botticelli); în aceeași măsură, un nucleu narativ sau puțină culoare sînt supuse unor diluări și aluvionări succesive. În secolul nostru, pictura a fost năpădită de semne convenționale; cubismul folosește litera, cifra, cuvintele; odată cu Kandinsky, Klee, Delaunay, Duchamp se introduc felurite semne, acoperind o statuare emblematică. Spațializarea semnelor lingvistice este o trăsătură a artei moderne, ce se poate identifica dintr-o serie de „funcții gramaticale“ ale imaginii, corespunzătoare unui anumit artificiu de expresie grafică, ajungînd astfel la o matrice de traducere iconică, în care orice linie este asociată unui predicat literal și orice coloană este asociată cu o funcție infralogică iconică.

Linia, din care se dezvoltă atît forma plastică, cît și litera, face posibilă trecerea de la limbajul formelor spre limbajul cuvintelor și invers, și figurează un radical ontic. Paul Valéry a năzuit să facă pentru poezie ceea ce Cézanne izbutise în domeniul picturii. El a fixat regulile unei mentalități poetice moderne, avînd drept scop să stăpînească, prin mijloace noi, desăvirșita luciditate și ri-

goare instituționalizată a vechilor ordini: „Ne îndepărtăm pe nesimțite de vremea în care domina faptul și ne orientăm spre tipul ideal al Acțiunii complete, adică spre actul imaginat, construit în spirit pînă la cele mai mărunte detalii și cu o precizie de necrezut... Privirea noastră se lasă în voia viziunii într-un cîmp luminos de evenimente, pe care nu se poate împiedica să le unească între ele prin mișcărilor ei spontane, ca și cum ele ar trasa linii și ar forma în același timp figuri care îi aparțin, pe care ea ni le impune și le reintroduce în spectacolul real“ (Mélange; Regard). Acolo unde literatura, începînd cu Mallarmé, se străduiește să exploateze spațiul de scris („albul își asumă importanța“), pictura, într-o mișcare de refracție, tînde să convoace și chiar să absoarbă litera ca pe o componentă a suprafeței. Pictorii reliefează plasticitatea scriiturii, întocmai copiştilor medievall, literele nemaiîfiind doar simple instrumente ale Logosului. Colajul și inserția literel în pictură sînt două momente ale aceleiași logici care formează infrastructura și ideea constituențe ale cubismului, unde confruntarea seriilor eterogene considerate ca mulțimi se înscriu în categoria montajelor.

Pictura nu posedă un cod prestabilit de transmitere și receptare a informației artistice; semnificativ iconic însuși generează cadrul și modificările acestuia. Ezra Pound vede în ideogramele chinezești, pe care le risipește pe marginile

Cantos-urilor, reprezentarea concretă a unui lucru sau a unei idei, iar nu un concept sau o abstracție, el însuși încercînd să creeze ideograme ale timpului revolut, deși mai eficientă este cercetarea sincronă a acelorași efecte, aflate în pictura lui Russel, inspiratorul lui Duchamp, sau în caligramele lui Apollinaire. În aceste procedee de „picturalizare“ a literaturii și de „literalizare“ a picturii, oricît de modernă ar fi poezia lui Pound, ea nu poate fi înțeleasă în lipsa unui cod lingvistic general, în timp ce limbajul lui Cézanne rămîne autonom. Scriitorul, deși are libertăți mai mari decît pictorul în alegerea materialului, este, paradoxal, mai supus convențiilor, asemenea cititorului în raport cu contemplatorul tabloului. În fapt, trăsătura relevantă nu vizează atît raportul semnelor iconice cu referentul lor, cît mecanismele interne ale picturii, limbajul picturii fiind autorreferențial. Putem afirma, parafrazîndu-l pe Jakobson, că obiectul teoriei picturale nu mai este pictura, ci picturalitatea. Dincolo însă de confluența unor medii eterogene, de introducerea și spațializarea unor coduri nonpicturale (semne lingvistice sau matematice), de substituirile unor elemente tehnice, de transgresarea limitelor și de proliferarea unor elemente decorative și/sau iconice — fiecare în parte și toate împreună dorindu-se generatoare de sens, ivite din interiorul picturalității —, convergența o constituie punerea în discuție a însuși rolului picturii, specificitatea și limitele ei.

Posibilitățile reprezentării picturale sînt mai reduse decît cele literare; în privința poeziei-ului, zborul fanteziei poetice este mai amplu, dar, în ceea ce privește funcția creatoare a mîmezei, poezia cedează în fața picturii. „Ficțională“ în literatură, mîmeza nu este controlabilă ca în pictură, unde are un eșafodaj vizual-perceptibil. Astfel se explică prevalența mîmezei în arta clasică (avînd ca bază sculptura sau artele plastice), în timp ce în romantism arta în genere, privită prin prisma literaturii, apare ca pură creație-simbol. Tendința secolului trecut de a asimila pictura și poezia cu

muzica (al cărei categorial mîmezei și simbolici sint diferți) a dus la erodarea bazei mimetice-ului. Faptul că există un „epos“ constitutiv oricărei opere picturale transpare din necesitatea autorului de a da un titlu-reminiscentă a eposurilor care subzistă în sufletul contemplativ din spatele tabloului. „Descifrarea“ unui tablou presupune un efort de analogie și diferență a Eului care încearcă să reconstituie eposul prin filtrul discursului interior și parcurge imaginea globală în timp, ca pe o narațiune. Prin contemplarea conturului, a culorii și a „expresiei“, se recuperează Textul, pentru care vizualul nu este decît ecranul proiector. Opera este mai întii plămădită în retortele eposului, ivirea explicită ca formă fiind doar un act fragmentar. Ca Text, opera vizuală este de-sincritizată prin așezarea la baza ei a unui alfabet, întocmit de curente și școli ale secolului nostru (cubism, futurism, expresionism, artă abstractă), în tentativa de recuperare a unui „grad zero“ al picturii. Toată această varietate de orientări prezintă numitorul comun al unei tendințe de geometrizare, de simplitate a formelor, de trecere de la o culoare la alta. Această situație favorizează operația de alegere a unităților, după exemplul lingvisticii. Narativitatea, ca principiu de creație, reprezintă forța centripetă a artei, în năzuința de a aduna și a comunica mesaje despre lumea reală, în timp ce decorativitatea o constituie forța centrifugă în tendința spre sine, de a crea noi forme ce nu există în lumea reală.

Sînt numeroase operele plastice a căror receptare se petrece liniar, temporal și mai puțin simultan, dar și universalizarea spațializării în literatură a devenit familiară în era unei civilizații a imaginii. Față de lingvismul tutelar al teoriei lui Kandinsky, am deosebi și un alt sens de constituire a convergențelor. Dacă, începînd din Renaștere, artele plastice au căutat să rivalizeze cu literatura prin accentuarea mijloacelor de reprezentare narativă, secolul al XX-lea încearcă să concureze cu percepția spațialității din artele plastice. Cantos-urile lui Pound nu pot fi înțelese cu adevărat decît juxtapuse și percepute global. Alt exemplu îl oferă Joyce, cu al său „spațiu universal“ din *Finnegan's Wake* și Apollinaire, ale cărui caligrame sînt dispuse după liniile unui desen, reușind uneori deplina spațializare a textului.

Exemplele pot continua, dar important pare faptul că, dincolo de valoarea de experiment, dialogul text-imagine continuă, într-o posibilă tentativă, mereu reiterată, de re-sincritizare a artelor. În sintagmele picturii „literare“ și literaturii „picturale“ găsim izomorfismul producerii și produsului tuturor artelor, care ar putea întemeia o poetică, o poetică și o estetică supraordonatoare. Atît pictura cît și literatura posedă o atitudine care uezază de procedee diferite dar definește, în ultimă analiză, același spirit. A vorbi despre diferența sau asemănarea dintre pictură și literatură este zadarnic; comparația eșuează în aprecierea materialelor și în stabilirea calităților lor, în evaluări asupra impactului unui limbaj cu altul, cu simțurile și rațiunea, ostentînd doar evidența. Esențial este interschimbul energetic, care relevă o origine comună a culorii și a limbii.

Vasile Spiridon

in memoriam

Plîngere după Ioan Petru Culianu

Ce ți-au făcut, Nene? Cum ai putut să mă părăsești, să sfirșești acolo, în spațiul acela al memoriei derizivii omului, acolo unde bîntuie nu numai stafia, dar și ființa diavolului în revelația lui autentică, cel îmbrăcat nu în haine nemțești, nici în cizme și căciula siberiene, cînd tu te ocupai cu lucrurile ce țin de Dumnezeu? Cînd tu erai cu mințea, cu inteligența ta în Paradis, acolo unde plutesc îngerii ca

ideile absolute ale lui Platon, de ce a trebuit să-ți arunce trupul tău sacru în infern?

Aceasta nu este o întrebare, ci un fel de a-mi consola dezolarea că nu mai pot ajunge pe strada Sf. Athanasie 13, unde ne-am văzut prima oară în ziua de Paști, pe terasa casei tale străbune, unde sora făcea semne soarelui să răsară, iar tu, copil fiind, îți înclinaai fruntea cu umilînță în fața acestui ră-

sărit pe care îl provoca o forță de dincolo de noi, o forță mai mare decît noi.

Era, și din fericire mai este și pentru tine și pentru mine, mașta credinței în cunoașterea absolută pe căile accesibile nouă, pămînteni gudurîndu-ne la picioarele lui Dumnezeu: erai pe terasă, în acea primăvară de pe strada Nemuririi, un trimis al cerului, și în misterul fără sfîrșit al dimineții albastre, la umbra florilor și a norilor, ai făcut egiptul, cu mîinile încruciate și o cuviință de discipol al lui Budha, a ceea ce eu știam de multă vreme, a ceea ce totuși ne ia prin surprindere și în ziua de astăzi, ca și în Ziua de Apoi: mi-ai vorbit despre Creanga de aur, despre rămurica fermecată care ne conduce prin labirint către cel Atotputernic și care ne călăuzește destinul din înaltul stelelor și deci ne dă o rază de lumină nouă, piticilor de sub pămînt: nu disperai, ceva frumos vă așteaptă la capătul drumului!

Ei bine, această speranță ai fost tu,

și nu numai fiindcă erai mai tînăr decît mine, dar și pentru că mai aveai și ceva ce mult mai tirziu trebuia să înțînști la bătrînul tău Maestru Eliade, un diamant, un inel pus în ureche să asculte vocile necunoscute ale lumii. Pe acea terasă ieșeană, în dimineața insorită și răcoroasă a Paștilor, în timp ce-mi povesteai despre Creanga de aur, m-am speriat o clipă, spunîndu-mi: pe acest artist și savant care se naște acum din azur și din florile de liliac, din albastrul neprihănit al amorului cu Dumnezeu, îl așteaptă un destin tragic! Și acum te întreb, nu pe cel de la Milano, Groningen, Beaubourg, Sorbona, Chicago (ultima thule?)! Ce-ai făcut, Nene, cu crenguța ta fermecată, ce-ai făcut cu speranța mea? Dacă te ajută acolo, sufletul meu este aprins ca o candelă.

Dan Laurențiu

La Florența noaptea nu pogoară dintr-o dată sau troplat: albastrul își pierde doar strălucirea, rămânând la fel de intens în atmosfera incrimențată a orașului nemuritor.

Era pe inserate, cred, când m-am oprit în fața gării — nu departe de campanile — și am privit lumea ieșind pe ușile mari, ca și cum aș fi așteptat neapărat pe cineva, urmărind îndelung două călugărițe, strecurându-se ca două umbre, apoi un domn cu cască colonială, căleind apăsător și un șuvoi în care am remarcat un bătrîn neobișnuit de slab, tirind un geamantan greu și, în spatele lui, o fată în doliu.

Atunci mi-am evocat fără să vreau fluviul de oameni de pe bulevardul Magheru și chipurile neclare ale unor femei cu mers grăbit în planuri care veneau spre mine înălțându-se și coborînd asimetric, apoi un șir de spectatori revărsindu-se pe ușile cinematografului Aro, comentînd zgomotos filmul, întredăiat de fuga unor clevi ce se grăbeau spre stația de autobuz.

Și peste această curgere de imagini, în care șuvoiul de oameni de pe bulevardul bucureștean se suprapunea peste mulțimea din fața gării Florenței, mi-au revenit din cezurile memoriei trăsăturile din ce în ce mai clare ale unui chip — înfățișarea ofițerului de securitate, cel foarte oacheș și greoi, cu picioarele scurte, care-și spunea lui însuși nu știu cum (numele adevărat nu i l-am știut niciodată).

Mi l-am amintit în fața gării din Florența, deși mă aflam într-o altă stare sufletească — decît pe bulevardul Magheru, cînd îl căutam pe ofițer în toate direcțiile și l-am descoperit printre capetele în mers ale celorlalți, cu aspectul lui voit banal, voit insignifiant; l-am recunoscut mersul greoi de tînăr care se îngrasă, cu obraji înroșiți de efort și suflul scurt, cînd inserarea și o ceață de toamnă coborau peste capetele noastre. Mă oprisem intenționat în dreptul unei vitrine luminate, pentru a fi văzut căutîndu-l cu privirea, făcînd eforturi voit stingace să-l descopăr printre trecători, rotîndu-mă pe loc ca un biet neajutorat, deși îmi dădusem seama de punctul în care se afla și apreciam printr-un fel de intuiție distanța dintre noi micșorîndu-se cu repeziune. Cînd am fost destul de aproape, am încercat să îmi accentuez nedumerirea de pe chip și dezamăgirea de a nu-l fi întîlnit. Eram preocupat să fac față acestui joc complex și derutant, oricum pe un alt plan decît al realităților sufletești, să vădese mîrginirea mea de intelectual abrutizat de lecturi, imposibilitatea de a urmări acel stil voit încîlcit în care-și exprimase propunerea, misiunea ciudată încredințată mie și fidelității de salariat al statului socialist; frînturi de fraze eliptice, cu subînțelesuri subliniate de zîmbete, de surîsuri subtile, unele putînd trece neobservate — poate chiar gratuite, izvorînd dintr-un fel de bunăvoință — altele crude sau batjocoritoare, acestea cu accente voit poruncitoare, bineînțeles.

Mă prevenise cu o zi înainte, acoperînd cu spatele fereastra cămăruței mele de la al treilea etaj, fereastra care dădea spre o clădire veche, scundă, în mijlocul unei curți rotunde și cimentuite, fără umbră de verdeață, unde un locatar bătrîn, simțînd probabil primejdia unui infarct, strigase după ajutor pur și simplu, ca și cum cineva l-ar fi putut smulge morții, cu un fel de disperare animalică. Era înfășurat în cirpe albe, într-o largă cămașă de noapte, și, cînd am privit pe fereastră în jos, am avut impresia că în pustietatea curții alăturate se zbat aripile unui inger sau ale unui fluture uriaș, străfulgerat în preajma unei lămpi. Desigur, ferestrele caselor din jur au rămas închise — era miezul nopții și ziua următoare oamenii plecau spre muncile lor, apoi era o treabă de medic, fără îndoială, și fiecare avea problemele sale — numai eu l-am privit îndelung, îngîndurat, amintindu-mi de acel profesor de la facultatea de filosofie, care m-a convocat, după ce am căzut la examenul de admitere, în biroul său — unde am simțit, cu un oarecare inconfort pentru pregătirea mea, cât de familiare îi erau volumele îmbrăcate, legate în piele, și, probabil, el cărților. Părea a face parte dintr-o lume inaccesibilă, și nu ne-a ascuns aceasta, mie și altui nefericit, cînd ne-a privit în ochi cu un fel de stăruință batjocoritoare, oricum critică, încercînd să dezlege ciudățenia țelurilor noastre, fără să se sinchisească de neliniștea, emoția și stinghereala ce ne-o inspira. Comparsul meu în înfrîngere avea mai multe motive să piardă examenul, deoarece era handicapat și cutremurat la intervale de un fel de spasme care-i desfigurau trăsăturile. Nu se putea răspuns mai direct la năzuințele mele nejustificate. Profesorul ne-a străpuns cu privirea rece, metalică, lăsîndu-ne să înțelegem că jucăm rolul unor insecte moarte pentru știință, și într-un tirziu ne-a șoptit cu gravitate, în care distingeam nu altă mila, cît o nesfîrșită distanță, cea care separă oamenii pe pla-

pavel chihaia

CEARTA SUFLETULUI CU TRUPUL

Capitolul 2

(scris cu o lună mai tirziu)

nul cunoașterii: „Știi desigur, onorați candidați, că și fluturile, ei da”, și aici ridică arătătorul trăgînd în aer cercul fatal „fluturile se rotește în jurul lămpii... urmîndu-și curiozitatea, atras de strălucire...”, dar dintr-o dată aripile i se aprind“...

Am încercat să schițez un zîmbet — desigur aceasta i-a întărit opinia despre absurditatea hotărîrii mele — fără să fi putut replica acestui om vîrstnic, cu fal-durile chipului ca de lavă impietrită, și cu ochii albaștri, de o transparență senină, am fost la fel de puștii de mine însumi în fața privirii ofițerului de securitate, deși acesta era tînăr, cu părul negru lipicios, cu ochii întunecați de cearcane, încît nu puteam surprinde uneori decît intensitatea catifelată a privirii lui, un patos pe care cuvintele nu-l trădau, ca și cum ele nu ar fi fost legate de simțămîntele celui ce le rostea. Se așezase dintru început în dreptul ferestrei, cu instinctul anchetatorului ce preferă să rămînă în umbră.

„Și chiar nu ați fost niciodată acolo... la ambasadă?” Accentul pe „chiar” și așteptă ca răbdare rezultatul acestei insistențe. La nedumerirea mea, voit naivă, dar meru cu grija de a salva aparențele, a continuat:

„Suntem primii care înțelegem folosul legăturilor culturale... Nu se poate face știință de unul singur. E clar!”

Nu înțelegeam, sau încercam să mă conving pe mine însumi că nu înțeleg, instinctiv, pentru a-mi juca mai bine rolul, reținînd mai mult tonul decît înțelesul cuvintelor. Pentru libertatea mea tonul era mai important și acesta avea ceva din bunăvoința familiară, chiar paternă a unui medic.

„Vreau să spun că o ambasadă este o instituție respectabilă. Oricine poate vizita o ambasadă dintr-un motiv sau altul. Eu, dumneata, oricine, repet. Partidul este puternic, nu se teme de rele intenții. Evident, ne referim la teritoriul englezesc dintr-o țară socialistă. Hm! nu e un secret că nu ne iubesc... dar asta este o altă problemă, ei au viața lor, noi pe-a noastră... poate expresia nu e tocmai fericită. Vreau să spun că fiecare e liber să facă ce vrea...”, deși, de la un nivel în sus, deosebirea joacă un rol mai mic... ca să spun așa, nimeni nu are interes să pună în lumină diferențele... există o înțelegere intelectuală, nu poate fi vorba de altceva, un consens, o înțelegere sinceră și reciprocitate. Știu că dumneavoastră sunteți invitat la tot felul de congrese... aici la noi... Un congres este un fel de teren neutru... pe care se stabilesc tot felul de contacte... la un anumit nivel...”

Cuvîntul „nivel” îl fascina. Se simțea implicat și, totodată, conținutul oarecum neclar al conceptului îi trezea o oarecare îngrijorare. Ca să o depășească, lăsa din parte pe cei lipsiți de acces, excluși din grupul celor invitați la congrese. „Nivel” îi întredeschidea lui însuși o poartă către o lume rîvnită, din care considera că face parte. Mă accepta formal în această lume și îmi dădu de înțeles că îmi acordă o oarecare considerație, cînd urmă:

„Este firesc în profesia dumneavoastră, ca un cercetător reprezentînd institutul, să întîlniți lume multă și lume deosebită... Sînt contacte și contacte...”, dar și o anumită atmosferă, mai mult sau mai puțin favorabilă... vreau să spun în legătură cu anumite realizări, pe plan intelectual bineînțeles, dar și altele, legate de interese superioare... Citeodată suntem și noi surprinși ce lucruri interesante se discută la aceste congrese...”

„Se apropie de țel”, gîndii „oricum nu e departe”. Modul insinuant în care vorbea, pauzele semnificative, acest discurs pe fundal de zgomote stîse ale străzii, aveau ceva din răbdarea și pînda încordată a unui jucător de șah. Îl zărisem pe foreastră, îndreptîndu-se cu pălăria trasă pe ochi spre blocul în care locuiam, cîteva clipe înainte de a suna la ușă. Mă așteptam la această vizită, își exprimase la telefon dorința de a dialoga „nesupărați de nimeni”. Știam desigur — cine ar fi gîndit altfel în statul cu ideologia „cea mai înaintată din lume”? — că avea mai totdeauna o discuție, o convorbire fără temă precisă, al cărui subiect plu-

tea în vag, dar stabilea cu cel prevenit o punte de legătură ca o pereche de cătușe. Ofițerul în civil înainta spre blocul în care locuiam pe trotuarul de vizavi, ca unul ce se plimba fără țintă, oprindu-se din cînd în cînd, căuțînd din ochi ceva ce nu se inscria în ordinea firească a lucrurilor, și acela eram eu.

În ultima clipă mi-am dat seama că pe masă se afla scrisoarea primită în dimineața aceea de la Tony, strecurată mamei sale în vorbitorul închisorii. Făcuserăm parte din aceeași echipă — transportasem mari cutii cu alimente din curtea interioară a unei legății într-un punct unde ne așteptau taxiuri și de acolo familiilor celor închisi — dar după două săptămîni, în urma unui denunț desigur, doi agenți în civil se îndreptară spre noi de îndată ce părăsirăm locuința unor oameni năpăstuiți. Am fugit fără ezitare, încercînd să scăpăm de urmăriri. Alergam alături, cu respirația întredăiată, fără să privim în urmă. Dar am simțit cum, treptat, suflul îl părăsește pe Tony și picioarele i se îngreunează. Mi-am încetinit ritmul și l-am privit. Alerga din ce în ce mai greu, apoi i s-a tăiat răsufierea, a trebuit să se oprească, să se reazeze cu mîna de zid. Era congestionat și nu ajungea să inspire aerul de care avea nevoie, gura i se căsca spasmodic. Nu am avut încotro, am fugit mai departe și am zărit de la distanță cum agenții l-au luat între ei și l-au suit într-o mașină.

Cînd mi-a telefonat cel ce mi-a dat de înțeles că este de la securitate, am fost sigur că mă aștepta închisoarea. Dar Tony nu m-a denunțat. Trezisem bănuiala pentru o altă vină, pentru un schimb de scrisori cu Anglia, fără importanță.

Mesajele pe care mama lui Tony mi le aducea de la vorbitor, erau scrise mărunt, cu creionul chimic pe o foiță, cu lacomă zgîrcenie pentru fiecare spațiu de pe petecul de hirtie, fără reveniri sau ștersături, ca unul ce a meditat îndelung la ceea ce avea de comunicat, apoi și-a notat gîndurile la repezeală, cu teama de a nu fi surprins. O confesiune mai mult pentru sine decît pentru „cei din afară”,

apoi pentru eternitate. Îmi reprezentasem chipul lui Tony concentrat, cu buzele strînse — de obicei strînse într-un zîmbet batjocoritor — trupul uluitor de subțire, încă mai slăbit de regimul închisorii. Cîțisem de cîteva ori rîndurile mărunt și, pe un fundal îndepărtat al amintirilor, întrezăream plimbările noastre pe plaja pustie de la Mamaia și risul lui care nu respecta nimic sau aproape nimic — afară de cîteva principii care îi aduseseră moartea. Ne invitam ca sălbaticii, bătînd din palme, transpirați în jurul unei fetișcane pe care o poreclisem Africa — era foarte oacheșă și dansa aproape goală — prietena unui Yaha Bibi, trăit o parte din viață pe meleaguri îndepărtate, cu fața strivită la încăierări. Ne înream ca un roi de Africa, apoi ne refugiam în taverna lui Afenduli, unde jucam biliard.

În dimineața aceea, mama lui Tony îmi întinse biletul, cu o privire în care pîlăia iluzia unei speranțe, nu bănuia că, foarte curînd el va muri. Biata femeie lucra la un hotel de tranzit de pe Calea Griviței, unde se angajase așteptînd ziua pachetelor, drumul plin de noroi și talgerele murdare ale cîntarelor în care gardienii aruncau de-a valma bucățile de carne friptă, merele și piinea, dar nu știam că sfîrșitul lui Tony este atît de apropiat cînd am zărit pe omul securității îndreptîndu-se agale înspre blocul meu. În ultimul moment mi-am dat seama că biletul din închisoare se afla pe masă și de-abia am avut timp să îl strecur într-o carte, cînd a apărut statura indeseată a ofițerului în civil, cu expresia aceea tristă și totodată răutăcioasă, cu acea scintelire între cearcănele ochilor, aprinsă de mînie sau de interesul unui răspuns care îi era pe plac. Simțisem din instinct gura lui înverșunată împotriva semenilor — o ură care pentru el însuși era justificată de adevărul unei ideologii.

Deși îmi repetam în gînd, după ce l-am deschis ușa, că în nici un caz nu trebuie să privesc înspre cartea în care ascusesem mesajul lui Tony, ar fi bănuțit desigur ceva, dacă nu mi-ar fi evitat, din antipatie și stinghereală, privirea. Sau poate era un joc premeditat de a fi prezent fără a-mi constata existența. S-a prefăcut că nu observă interiorul sărăcăcios al camerei și, dintr-o strategie de anchetator a rămas în picioare, cu mîinile la spate, în dreptul ferestrei. La început a domnit între noi tăcerea, o tăcere ciudată care ne-a amintit de vecinul zbătîndu-se în rufe albe, într-un țarc pustiu strîgînd după ajutor fără vreun folos. Ca să scap de incrimenirea acestui gol disperat, i-am oferit oaspetelui, cu o voce care nu era a mea, un scaun și el a făcut un gest putînd fi interpretat: „Lăsați, sunt obișnuif!”, apoi a rămas cu privirea ațîntită la rafturile cu cărți, deși de la distanță aceea nu se putea distinge nici un titlu.

„Mă bucur că avem prilejul să vorbim” începu el, „aici e mai comod, nu ne deranjează nimeni... Cărțile și reputația dumneavoastră ne sînt cunoscute”. Folosea pluralul, ceea ce însemna că exprima totodată și opinia superiorilor sau a unui birou, apoi al altor gradați și servicii speciale, într-o perspectivă care sfîrșea foarte sus, la un „factor de decizie” inaccesibil. „Există salariații ca mine” con-

tinuă el „al căror timp poate fi considerat mai mult sau mai puțin pierdut... Da, da, nu protestați“ (nu schițasem nici un gest) „noi avem o activitate mai modestă, mai puțin cunoscută... („mă detestă pentru notorietatea mea“ gândii „cum l-aș putea convinge de contrariu, adică de adevăr?“). Evident, amîndoi ne servim patria. Dacă am îndrăzni să vă deranjăm, stimule...“.

„Aveți o ezitare. În limbaj formula ar fi fost „stimulate tovarășe“, dar apelativul displacea intelectualilor, ei nu îl pronunțau decât batjocoritor sau cu o gravitate ipocrită. „Auziți“, urmă ofițerul după o ezitare, „dacă am îndrăznit să vă întrerupem oarecum activitatea, este pentru un mic serviciu, ca să spun așa, neînsemnat, pe care ni l-ați putea face!“

„De ce m-am temut!“ gândii „Acum va începe jocul. Va trebui să-mi dau seama din timp de tactică, de intenția de a mă implica în planurile lor, oricum împotriva convingerilor mele. Va începe un dialog al surzilor, eu avînd rolul incomod al celui în defensivă... să îmi măsoar fiecare cuvînt, să găsesc la repezeală semnificația și răspunsul... în loc să îi vorbesc despre, zilele, despre anii, despre viața pierdută... Il urăsc?“ m-am întrebat. „Nu, nu îl urăsc, în mine a rodit mereu învățătura lui Isus, dar există un destin al timpului orb care șterge, care uită totul... acest vierme, această tîritură va dispăre în anonimatul faptelor uitate, încă în viață fiind sau pînă în moarte... odată cu mine... cu întreaga generație...“

„Dumneavoastră aveți un văr în Anglia“, îl auzi spunînd cu voce clară.

„Este plecat demult!“ murmurai ca un fel de scuză.

„Da, desigur, este plecat din '47, se știe. A vorbit și la BBC, dar nu ne deranjează... fiecare procedează după cum îl taie capul. Noi nu ne emoționăm, nici nu ne schimbăm drumul după o părere sau alta. Lumea este largă...“

„Imi aștepta aprobarea. Îngăimai ceva nedefinit, după care el se întoarse cu tot trupul greu și mă privi pentru înția oară. Am remarcat aceasta, deși, în întunecimea inserării, ochii dispăruseră aproape în umbră.“

„Nu știți ce a devenit. Vărul dumneavoastră, mă imită el cu o nuanță de batjocură, „dar îl scrieți din cînd în cînd... sau îi răspundeți!“

„Mă auzi replicînd, fără să-mi recunosc vocea...“

„În scrisori nu îmi precizează niciodată ce activitate are, din ce trăiește. Conțin știri obișnuite, sănătatea în primul rînd...“

„În ce măsură cunosc el conținutul scrisorilor? Gîndeam rostind aceste cuvinte, „Le-au deschis oare pe toate? Au analizat toate frazele, aluziile mele în legătură cu «plecarea», cu această imposibilă evadare?“

„Omul Securității s-a apropiat de mine un pas, nu mai mult — păstra tot timpul distanța —, dar îndeajuns să simt mirosul de parfum ieftin. Desigur, se stropsea din belșug cu apă de colonie cînd revenea la suprafață, pentru a alunga duhurile rele ale anchetelor din pivnițele închisorilor. Vocea lui deveni aproape amicală :

„Noi nu suntem, din principiu, împotriva corespondenței cu Vestul... nu înseamnă că cineva nu poate avea legături... inofensive, bineînțeles, cu o rudă... Sunt însă și intenții periculoase, cînd trebuie să ne luăm măsurile noastre... Avem dreptul să ne apărăm.“

„Ne scriem foarte rar... Ultima oară...“

„Știm... știm... dar este totuși o legătură, nu puteți nega. Se cunoaște... de noi și, desigur, și de ei. De englezi, vreau să spun. Această mică punte între noi și ei, care sunt scrisorile dumneavoastră... o legătură între două lumi... prin care se poate comunica. Puteți traversa pe această punte... insistă el privindu-mă cu intensitate și cu un fel de încredere confidențială, așteptînd din parte-mi aceeași bu-ăvoiață.

„Decarce nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Nu am reacționat în nici un fel, adăugă cu răceală :

„Desigur, aveți tot dreptul să cunoașteți obiectul vizitei mele.

„Am aprobat absent. Simțeam cum se scurgeau minutele... dar nu îndrăzneam să privesc ceasul.

„Legăturile cu Occidentul, cu Anglia, nu ne deranjează. Dimpotrivă. Un intelectual ca dumneavoastră nu va fi greu să le distinge încrederea.

„Increderea?“ repetă ca un ecou.

„Vreau să spun o anumită înțelegere, la un anumit nivel. Ambasadorul va va privi ca pe un admirator al realizărilor lor — și, între noi, nu va fi departe de adevăr — al monumentelor, desigur și medievale, nimic mai logic. Ei știu că aici nu prea sunt iubiti... așa că o mină întinsă de un intelectual remarcabil...“

„Cred că nu vă cerem prea mult!“ conchise el, privindu-mă îndelung, încercînd să-mi afle răspunsul în priviri.

„Ne-am întors din nou în direcția ambasadei. Pe lângă noi trecu un Mercedes cu perdelele lăsate. L-am urmărit intrîngat, fără motiv, pînă s-a pierdut în întuneric. Insoțitorul meu îmi făcu semn. Ochii nu i se mai vedeau sub bordul pălăriei, trăsăturile îi deveniră indistincte ca ale unui manechin.

După cîteva pași, am intrat pe poarta înaltă de fier forjat a ambasadei. Era o fostă casă boierească, de proporții frumoase, dar ghereta de lemn a milițianului, vopsită grosolan, îi desfigura fațada. Cîteva militari englezi în uniformă mă depășiră, apoi intrară pe ușa principală, stergîndu-se pe picioare conștincioși aruncîndu-mi priviri grăbite fără urmă de suspiciune.

Gîndeam febril și înaintam cu pași mărunți căutînd să cîștig timp. Nu mă puteam întoarce, omul Securității mă aștepta pe trotuarul din față. Îi distingeam silueta groasă. Dacă îl întilneam pe ambasador trebuia să raportez răspunsul și orice invenție a mea (desigur, nu aș fi relatat adevărul) ar fi fost confruntată cu versiunea salariaților din ambasadă care făceau parte din serviciile românești.

Am întrebat la primul birou de secretara al cărei nume îl repetam mereu ca să nu îl uit. Așteptînd-o, priveam cu admirație la salariații care treceau grăbiți, cu chipuri senine și zimbitoare, politicoși și reținuți. „Este lumea liberă“, gîndeam. „Îată un colț din lumea liberă. O insulă ruptă dintr-un alt continent căruia îi sunt hărăzite bunătățile pămîntului... continental vestic dincolo de Cortină“. Era înfățișarea unei profunde deosebiri și nedreptăți. „De ce nu ne împărtășesc viața? De ce se nasc într-o altă lume și noi aici? Aș fi oare fericit printre oamenii aceștia liniștiți, cu precu-parea de a-și face existența cit mai plăcută, pe care viața îi răsfață? Nu este un fel de a dormi, cu vise roze ca într-o piesă lipsită de finalitate, cu personaje de un calm imperturbabil? Toți au un aer atât de inteligent, de perfect, de ascemănător, ca o sectă purtînd același veșminte, vădînd același obiceiuri și maniere“. Fără să vreau îmi zării chipul într-o oglindă mare cit peretele. Și cu, oare ce figură fac?“ mă întrebai, rămî-nînd cu privirea fixă ca și cum mi-aș fi descoperit pentru înția oară trăsăturile.

„Cu hainele cenușii și înfățișarea tristă și această dezorientare care, cu siguranță, mi se citește în ochi și cu o neliniște înspirînd, la rîndu-i neîncredere!

Cum să-i mărturisesc secretarei că nu vreau să văd pe ambasador, că nu am nimic să-i spun, că propriile mele vorbe m-ar purta pe un drum ce se sfîrșește, cel mai ades, în moarte? Că i-aș striga în fața ambasadorului, cit de puțin îmi pasă de civilizația și de bunurile lor, de acest confort pe care și l-au menținut sacrificînd jumătate de Europă!“

Trebuia să par neapărat ireponsabil, cu riscul de a deveni ridicol, sau vrednic de milă. Era ultima mea șansă să trec furios sau nebul, oricum, capabil de orice, în primul rînd să le mărturisesc că-mi este milă de lumea lor atât de liniștită — și, Doamne, atât de mărginită — să le strig în față, în primul rînd ambasadorului care reprezintă marelui imperiu, dezaprobarea mea, că ne-au părăsit, ne-au lăsat pradă unor lupi înroșiți ca și drapelule lor.

În fața mea se opri o fată înaltă și blondă, cu suris fermecător. Vorbea românește cu un ușor accent, făcea parte din personalul românesc al ambasadei. „Este secretara“, mă gîndii fără să o ascult. „Posibil să fie agentă a Securității“. Se afla înaintea-mi, privindu-mă cu ochii mari, așteptînd răspunsul la o întrebare. Atunci am avut tentația să îi arăt revolta mea pentru că trada pe cei ce o primiseră în cuibul lor sau numai pentru că își pusese viața la adăpost. Îmi dădeam seama că poate o nedreptătesc, dar, totodată, căutam pretexte pentru izbucnirea mea. „Este strigător la cer să-și dea astfel de aere, să-și imite pe toți aceștia, în vreme ce afară, în jurul acestei insule se rotește o lume de sclavi!“

Dar minia urca și așa, fără voia mea, de undeva din adînc. Obrajii mi se roșiră, ochii îmi scăpărau. Schițai un gest ca cineva capabil să facă un act necugetat. M-am prefăcut că încerc să mă stăpinesc, înleștat pumnii și îmi dădui seama că, într-adevăr, de data aceasta tremuram ca într-un acces de febră.

Secretara se dădu înapoi înapoi înspămintată, uitîndu-se după ajutor, cînd am șuierat nului ambasador... îndată!“

Totul s-a petrecut cu repeziciune, și numai între noi doi, funcționarii din apropiere nu putuseră observa nimic nefiresc. Tînăra se retrase cu fața spre mine, apoi di păru într-un birou și am rămas din nou singur. Un zgomot ciudat veni dinspre stradă poarta de fier se deschise cu un scîrțit prelung, parcă s-ar fi tîrît pe pămînt. Într-un tîrziu se auziră pași și în încăperea într-un domn cu papillon, care mă privi sever și mă măsură din cap pînă în picioare. Vorbea foarte stricte românește dar înțelesei totuși că ambasadorul are agenda mult prea încărcată și nu mă poate primi, dar este sigur că în viitor acest lucru va fi posibil.

Îmi amintesc de ușa turnantă pe care am împins-o cu ezitări ca pentru a-mi arăta mie insumi regretul că mă despart de lumea vestică. Îmi amintesc și de aerul rece care m-a lovit în față odată cu întunericul. Am tras adînc aerul în piept și am pornit la întimplare pe strada îngustă. Mă grăbeam dar ofițerul de Securitate m-a ajuns.

„Atît de repede?“ m-a întrebat.

Încetîni pasul, reflectînd la întrebare și îmi dădui seama că vrea lămuriri în legătură cu vizita mea.

„Imposibil de ajuns la ambasador!“ șoptii fără să adaog nimic. În clipa aceea totul îmi era indiferent.

„O să vedem!“ mormăi ofițerul amenințător și dispăru în noapte fără a-și lua rămas bun.

O ZI PENTRU DOMNUL IEREMIA

sfișitul: „Făcută de Gore din Trestieni”... Acesta era meșterul, se gândi Ieremia brusc, limpezinu-și toate gândurile... Dar Ieremia? ... Se mai uită încă o dată, dar numele săpat acolo era acum altul parcă, așa că el porni mai departe, amintindu-și cine știe prin ce asociație visul acela teribil avut cu câteva zile în urmă în care călca pe propriul mormint... Oricum simțise deodată nevoia să se grăbească și se grăbi. Înaintă deci pe aceeași uliță, ajunse la intersecție, și o luă la dreapta. Casele erau frumoase iar oamenii cu stare. Într-o curte d-l Ieremia văzu o femeie de trezeci și ceva de ani poate, care-l privi deodată cu o curiozitate imensă, întrerupind orice alt gest. O privi și domnul Ieremia intens, încetînd pașii, deși nu se știa un bărbat atrăgător și nici unul cu inițiativă în acest sens... Inșă privirea femeii, își dădu seama domnului Ieremia, avea în ea ceva foarte special, era ca și cum erau doar ei pe lume, sau ea era sora lui și-l aștepta să vină...

Cînd implini patruzeci și cinci de ani, într-o zi de luni, domnul Ieremia, ființă cumsecade dar cam tăcută, se simți deodată speriat. Ca și cum virsta aceasta îl luase prin surprindere. Recapitulă repede anii trecuți... Erau acolo câteva evenimente importante, dar puținne, bîgă de seamă domnul Ieremia: și fără prea multă consistență... Amintirile lor, ale evenimentelor, îi creau o anumită stare, citeva senzații fură simțite ca foarte vii, în rest însă lipse concretul lor. Domnul Ieremia nu era ceea ce se cheamă un materialist și în nici un caz un hedonist. Dimpotrivă, se putea spune despre el că era un om de un echilibru desăvîrșit... Cel puțin așa observase lumea din jur care, de obicei superficială în cunoaștere și judecări, acum nu se mai înelase... Iar prin meseria lui, domnul Ieremia fusese nevoit să se apropie destul de mult de lumea abstracțiilor, a ideilor. Fără însă ca aici, în acest univers al umbrelor să aibă vreodată vreo iluminare. O experiență spirituală care să-l zguduie adică, deși d-l Ieremia rămăsese totuși un intelectual... O singură dată, mărturisise el, fusese în preajma unei experiențe definitive (nu, nu era una erotică!), dar în fața porții ei, chiar așa spunea d-l Ieremia, poarta ei, fusese oprit. Fusese oprit sau se oprise!... Oricum totuna ca rezultat!... Iar de atunci el se împăcase cumva cu sine, cu limitele sale în primul rînd, contînd de acum înainte pe cuvintele cuiva care spuneau: „Om! nu poate trece de umbra lui!”...

Așa se face că atunci cînd implini patruzeci și cinci de ani se cam sperie, ba chiar o senzație de spaimă îl cutreieră deodată, alunecînd rece de-a lungul coloanei vertebrale, de parcă o întreagă herghelie gonea în cîmp deschis... Taram!... Taram!... Taram-taram! făcu domnul Ieremia imitînd destul de aproximativ goana cailor, în timp ce trecea dinspre dormitor către sufragerie. Tocmai atunci însă sună telefonul... Taram-taram! mai zise, în vreme ce ridică receptorul. Era o rudă de-a lui, mai de departe, și cu cițiva ani mai mare, trecută de cincizeci, care-l ruga imperios să-i facă un serviciu cu mașina... Acela, un anume domn Parfene, voia să cumpere niște strugeri de undeva din afara orașului — treizeci de kilometri sau cam așa ceva — și aranjase toate detaliile în acest sens pentru mai tîrziu, dar omul de la care cumpăra se grăbise cu culesul...

„Domnule Parfene nu te pot refuza!” zise domnul Ieremia la telefon, după care fixară, pentru a doua zi, ora plecării.

Punînd receptorul jos, domnul Ieremia observă (abia atunci?!...) că afară era toamnă, ceea ce făcu să vibreze o coardă în sufletul lui capabil de abstracțiuni. Popul din curtea interioară își pierduse jumătate din podoaba vegetală, așa pe nevăzute. Domnul Ieremia se descoperi sensibil în fața acestei imagini, ba chiar și puțin poet și reflectă: „Domnule, cum trece timpul așa!”. Remarca mai fusese desigur rostită și altă dată, dar ea nu mai sună deloc la fel, adică nostalgie și impersonal, ci funcbră aproape, în raport

cu starea sufletească a domnului Ieremia, cu acea teamă care se răspîndise fără motiv în toată ființa lui în acea zi. Iar teama se exprimase și ea acum în următoarele cuvinte, obscure în bună măsură: „Cum și asta-i tot?!...”.

Plecară deci a doua zi la ora opt (domnul Ieremia era un fel de liber-profesionist, deci n-avea probleme cu slujba), cînd el sosi în fața blocului din strada Estacadei unde locuia ruda sa, domnul Parfene. Dădu un claxon scurt și inutil, căci d-l Parfene îl aștepta în balcon la etajul al doilea și-l văzuse deja venînd... În citeva momente se instală amîndoi în mașină iar în alte cincisprezece minute părăsiseră deja orașul înspre vest... D-l Ieremia conducea ponderat, așa cum condusesse toți anii aceia de cînd își luase permisul, cu douăzeci de ani în urmă. Conducea și privea din cînd în cînd în dreapta și-n stînga peisajul. Trebuie spus că el nu mai ieșise din oraș cam de mulțitor, de cînd își făcuse un fel de vacanță după mulți ani într-o stațiune cu o parte a membrilor familiei. Iar în localitățile din vest n-avusesse niciodată vreo ocazie să meargă... Așa că privea totul cu o curiozitate flămîndă, devoratoare aproape, căci dacă ar fi fost posibil, d-l Ieremia ar fi sorbit pur și simplu peisajul... Nu fiindcă acesta ar fi fost neapărat frumos. Ba se putea spune chiar că era comun!... Cîmpuri monotone, ușor denivelate, coceni de porumb rămași încă în picioare, bețe de floarea soarelui, bălării crescute mari la marginea terenurilor agricole, iarba arsă de seceta din vară, și cite un copac ale cărui frunze — cite mai avea — se acoperiseră c-un strat gros de praful pe care nici ultimele ploaie nu fuseseră în stare să-l înlăture, în fine un peisaj obișnuit, ba chiar o natură cumva sterilă parcă, retrăgîndu-și veșele în locuri invizibile... Dar, curios, toate acestea nu schimbau deloc starea sufletească a domnului Ieremia care continua să inghită totul, cu praful și cu buruienii adică, așa cum un cititor avid inghită paginile unui roman polițist.

Mașina părăsi apoi autostrada, conform indicațiilor domnului Parfene, și se avîntă pe o șosea tot asfaltată, mai îngustă însă, care se îndrepta de astă dată spre sud-vest. Apăru cu acest prilej prima localitate și școala de aici, o stație de mașină apoi, iar în stație cițiva călători. O femeie pe care domnul Ieremia o zărise fulgerător le făcuse semn cu mîna, dar mașina trecuse deja și nu mai opri. Dar gestul femeii îl tulbură pe domnul Ieremia, ba chiar obrazii i se colorară puțin.

— Trebuia s-o luăm! exclamă după citeva secunde, întorcîndu-și chipul ușor către domnul Parfene dar privind încă și în oglinda retrovizoare.

— Pe cine?! întrebă domnul Parfene, absolut surprins.

— Femeia! zise domnul Ieremia foarte scurt. După care tăcu și se gândi, în timp ce treceau prin a doua localitate cu grădini și case arătoase, că oamenii de aici erau foarte fericiți și se iubeau mult. Visă o clipă posibilitatea ca el însuși să fi trăit într-o asemenea localitate, să fie

profesor sau învățător, ori poate medic, oricum să-l cunoască toți, să-și facă vizite unul celuilalt și să... Ajuns aici, d-l Ieremia se întrebă deodată dacă nu cumva el suferea de singurătate... Dar nu, nici vorbă își răspunse el, nu era deloc asta, ci doar o nevoie ciudată de a face parte dintr-o altă lume care să i se pară veșnică, ... da chiar veșnică, găsise el cuvîntul, ceea ce i-ar fi dat un sentiment de statornicie și de finalitate..., deși ultimele cuvinte nu erau chiar cele pe care le-ar fi dorit el exprimate...

Părăsînd cea de a doua localitate, d-l Parfene îl făcu atent s-o ia la stînga. Mergeau acum clar spre sud, făcuseră aproape treizeci de kilometri și curînd intrară în chiar localitatea căutată. Șovăiseră o clipă amîndoi pînă găsiră ulița, după care ajunseră la casa cu pricina. Înainte însă de a se da jos, d-l Parfene simți nevoia să vorbească deodată:

— E curios că oamenii de aici, toți, sînt adepții unei religii ciudate.

— Cum adică?! se interesă d-l Ieremia. Ce fel de religie?

— Se consideră toți frați! explică prudent d-l Parfene.

— Frați?! se miră, puțin însă, d-l Ieremia... Păi asta-i o treabă oarecum creștinească!...

— O fi! zise Parfene, ferindu-se să dezvolte subiectul.

Cînd coborîră apoi și bătură în poartă aflară că stăpînul gospodăriei nu era acasă, plecase în zori să vindă ceva la oraș, iar femeia nu voia să ia decizia în absența bărbatului... În două ceasuri urma să vină, îi anunțase, și le dăduse două scaune să stea afară, în fața verandei.

— Ce facem? întrebă d-l Parfene care se simțea puțin jenat de situație.

— Păi ce să facem?!... Dacă am venit, așteptăm!... Doar n-o să ne întorcem cum am venit!...

Cam o jumătate de oră, domnul Ieremia șezuse în curtea gazdei, discutînd cu ea și cu mama ei și mîncînd nucii cu struguri... Se făcuse puțin rece, soarele intrase în nori, și domnul Ieremia simțise nevoia să se miște puțin... Așa că părăsi curtea și porni fără grabă pe ulițele satului. Străzile erau largi, dar pietruite doar, fără asfalt... Praful stăruia în aer totuși, ca și cum ar fi fost drumuri obișnuite, ca și pe acoperișuri și pe frunze de copaci. Preț de zce minute, domnul Ieremia nu făcu altceva decît să înregistreze ca o oglîndă, neutră la început, tot ceea ce vedea. Era parcă o altă lume, de fapt hotări el, era chiar o altă lume. Într-o curte văzu citeva cruci de piatră și se apropie. Acolo locuia desigur un meșter pietrar... Iar pe una din cruci fusese deja săpată o inscripție pe care domnul Ieremia o citi deodată: „Aici odihnește Ieremia, robul lui Dumnezeu...” după care inscripția își pierdu deodată realitatea... Mai înregistră doar

bogdan rădulescu

Toamna în Univers

e fără vînz ceasul și apa de băut,
chiar morții umblă la pahare
mai nîsiפוși ca teama de a păși

oriunde
jivine blaține

acum pulsul și aerul de aerespirat
trag plugul ceresc
al expansiunii, ziua, în lenea ei
înălbeste în slavă
teamna acestui univers
în continuă răcire

suffet precum un spic de brumă,
desprins de orice peisaj
din șahul imprevizibil de care toți
ascultă

Ofranda pentru timpul sărac

Cine să mai acopere acest trist acvariu
și mult prea luminat
unde peștii între ei se devoră,
plutînd cu stupoare deasupra

oceanelor?
Mistuită pe rug numai floarea uscată
nu țipă
și fără să știe cine împușcă pe cine
aerul insondabil al crinului
e liber să transporte în infinitul astral
mereu cite un adolescent adormit.

Totuși, rămil cu noi, pune și tu
întrebări,
poate la iarnă vin animalele din
pădure,

turme bolnavę de pe muntele mut,
să ceară mincare și un adăpost.
și tain nu mai e iar blindețe mai rar,
nici o ofrandă pentru timpul sărac

Stingere de sete

Iubești și preschimbi ochii
în casa albinelor

încetinește gîndirea pe cercurile
unei ape necunoscute

dansul mistic al buzelor cînd se caută,
scîncet de muced frunze

oamenii galbeni, sărbători ale vinului
tu te umpli cu oglîndirea stingerii de
sete
carnea ta sună a scîndură de corabie

Capriciu regal

COSANEI

inconsistența mea de ciine
nu are cum sătura pofta dumitale
de glorie
ambîția și spectacolul și orgia,
deși mai ai și tu momente de liniște
supersonică
și ochii precum melcii agonici
toropiți discret ca aerul în priveștiți

cînd îți vei pîimba lei prin grădina
britanică
cu lenea femeii ori din capriciul regal,
aici primăvara se va ara delicat cu
buldozerul comunal
iar eu voi buchsi pe fundul unui riu
tainele cărților și ale rodirii
cuminte ca o piatră șlefuită
redus la tăcere ca un bob de griu
încolțit.

• TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ • METAMORFOZA UNUI SISTEM DE SEMNIFICAȚII

(XI) ÎNCREDEREA

Psihologic, dobândirea încrederii uiva în tine, sau — ceea ce este același lucru — ajungerea pe un platou de încredere, de confort interior oferit de sentimentul credinței în cineva sau ceva este unul din lucrurile cele mai dificile, mai greu analizabile și, în ultimă instanță, mai primejdioase. Metafora saiei lui Damocles spune două lucruri — a, oricum încrederea este și lucrul ultim și cel mai prețios la care putem aspira dar, în plus, că adesea plătim satisfacerea altor dorințe, de nivel nu foarte nalt, cel mai adesea printr-un deficit de încredere, printr-o criză pe acest țărâm care este cel mai important. Parafrazând avintul Sfințului Pavel, unde încrederea nu e, nimic nu e — și aceasta nu e într-o măsură să absolutizăm aici evloia umană de încredere și deci, de certitudine, ci pentru motivul simplu că carentă de încredere reflectă simultan bsența iubirii și a nădejdei. Pe de altă parte, cind, cum și în cine poți avea, rațional și, astfel, îndreptățit, încredere? Înd este vorba de virtuțile majore nu ste totdeauna confortabil să ți se ceară a justici și să explici funcționarea lor, aloarea și aplicabilitatea pe care o au. Încrederea este parte a credinței. Iubirea e cere a fi dedicată, fără îndoială, tuturor. Modestia — și chiar umilnța creștină — ar trebui să nu cunoască pauză. Dar credința, dar încrederea? Și totuși apacitatea, puterea de a avea încredere ace ca societatea omenescă să fie mărar ceea ce este, să existe realmente, fie i sub umbra a numeroase și grave deciențe și erori.

Hegel spunea că abordarea sufletului man — în termeni actuali, cunoașterea psihologică și extrapolăm noi, ceea ce a evnit investigarea psihanalitică — drept nitate dotată cu diversitate și particularități, este dovada imperfecțiunii omului. Omul perfect ar putea fi cunoscut a spirit, în chip concret și totuși în bsoluta sa generalitate. Dacă, după Aristotel, pasiunea este ceea ce tulbură rațiunea, atunci mergind mai departe, și recind prin Hegel, sufletul este ceea ce ulbură și impurifică spiritul. Și totuși, șa cum nimeni nu renunță cu plăcere a corporalitate spre a deveni o esență abstractă (sperăm într-o înlînire cu Dumnezeu în deplinătatea ființei noastre, uală precum este și ființa lui Iisus), nu întem dispuși să renunțăm nici la „psichicitatea” vieții noastre interioare spre a deveni exclusiv spirit. Unii renunță la sufletul lor, ca suflet — așa cum o spun itele mituri ale vnzării acestui centru l ființei noastre — și încă nu pentru a deveni mai universal, mai puri, mai diini ci pentru scopul exact invers, acela e a abandona, printr-o abilită prestidigitatie, odată cu sufletul și dilema morală l, în final, spiritul. Lucrurile acestea pot ăra metafore dar nu sint. Erich Fromm, n una din cele mai frumoase dar și mai uțin cunoscute scrieri ale sale („Psihanaliza și buddhismul Zen”) socotea că eortul constant al fiecărui om este acela e a deveni **totalmente** născut, de a ranziționa deci, fără pierderi ale potențialului său, de la natura la spirit, de la neconștient la conștință, de la viața pulională la viața rațională și adult-afectivă. Omul integral născut va fi deci onul Decalogului, al iubirii lui Iisus, al redonismului spinozian, al dialecticii platonice a naturii și sacralității, al spiritului în sens Aristotel-Kant-Hegel, Fromm nu se sfiește să afirme — văzind în Sigmund Freud, maestrul de care s-a sopat sub atitea aspecte, culmea evoluției raționalismului occidental — că omul lipune în el însuși de o parte naturală precum și de una transcendentă. Atunci ind apar mari tensiuni între om și societate, atunci cind calea umanului este grav barată, pentru cauze care țin fie le o întreagă epocă, fie de o eroare a lectinului individual, nașterea totală nu ire loc și omul, care nu este apt să stea n echilibru delicat și instabil dintre imimalitate și spirit, de fapt între imanență și transcendență, regresează invaziabil către punctul zero. Neputind să levină integral născut, omul se va dori le loc născut, redus la indistinția brută și abrutizantă a materiei. Psihologia este mersul în echilibru pe coarda dintre zero și infinit, dintre accident și absolut. Punctul atins pe această coardă este — spunea cu citeva săptămâni în urmă — o măsură a culturii individului și, melind între numeroase individualități, a societății. Capacitatea de inserție în cultură, capacitatea de a face pași pe coarda izezată deasupra nentului, este sufletul uman, acest psihic alcătuit o structură și reprezentând, totodată, o energie. Viața psihică este — Hegel nu a gresit — dovada imperfecțiunii noastre iar, ambivalență asemenea oricărei realități fundamentale a lumii, viața psihică este și dovada capacității umane pentru perfecțiune (precum și pentru decădere), imanență suspendată de suportul invizi-

bil dar ferm al transcendenței. În regresiunea psihică produsă în circumstanțele conflictului individ-societate, subiectul uman, conform lui Erich Fromm devine angosant, atingind treptat o incapacitate schizoidă de a încerca sentimente. Marca eșecului psihologic, a eșecului de a progresa către o „naștere integrală”, revenind înspre punctul zero al nașterii psihice, o constituie sărăcirea afectivă gravă. Nu mai trebuie subliniat că nu Fromm ci chiar acela care a caracterizat primul în chip complet schizofrenia, respectiv Eugen Bleuler, a definit această boală drept „demență afectivă”. Încrederea este însă, în esența sa, un sentiment, dar un sentiment care își cere și își examinează motivațiile.

Psihologia și psihanaliza politică, socială, istorică sint simple eforturi sterile dacă rămân doar cit pot fi în ele însele. Psihicul medijnd între reflex și instinct, pe de o parte, și concept, imagine, idee și raționament, pe de altă parte, psihologia, inclusiv cea politico-socială, stă la intersecția sferelor fiziologiei, etologiei, economiei politice, logicii și metafizicii. În explicarea fenomenului uman ca însă — trebuie clar înțeles — este atit cit reușește să alcătuiască un ansamblu cu disciplinele sau arilele spirituale de contact.

Ființa total involuată este, într-un sens, o ființă a certitudinii. Ea nu pune probleme de încredere. Existența sa nu este supusă legii morale ci legii biologice a luptei. Ființa spirituală este, și aceasta, aducătoare de certitudine. Ontologic ea este intruparea principiului etic. Către prima se focusează inechivoc, neîncrederea, către ultima, iremediabil, credința, partea demnă și lăunioasă a credinței adresate lui Dumnezeu, care sălășluiește, mai mult decit altundeva, în omul desăvirșit. Problema încrederii este problema omului — om, nici cu totul deteriorat dar nici ajuns la perfecțiune. Aparent, zona în care operează dilemele referitoare la încredere este una și aceeași cu zona de necesitate a cercetării psihologice. Să fie, oare, răspunsul la problemele încrederii unul de factură predominant psihologică? A avea încredere în cineva înseamnă, sub raport sufletesc, a descoperi în acel cineva o orientare comportamentală, ideatică și emoțională pozitivă ție, pe terenul unor motivații morale ferme și drepte, în condițiile unei personalități unitare rezistente și constanțe. Psihologia, deci, nu poate oferi, pe terenul încrederii, altceva decit argumentul unei structuri a personalității coerente și durabile. Oricui îi este, desigur, evident că acela care se decide de sine, care acționează divergent, ori dovedește a fi avut gândiri ascunse, nu poate fi socotit nici favorabil semenului său, ca intenție, nici demn de folosit drept exemplu moral și nici potrivit spre a fi învidiat ca soliditate a personalității. Examenul general al comportamentului și al condiției existențiale poate fi suficient ca studiu în vederea investiției de încredere. Și totuși, putem detecta în cel care nu a meritat astăzi încrederea, pe omul cel mai puternic, mai ferm și mai devotat de mine. Minunea cea mai mare a lui Iisus este poate — mai mult decit învierea lui Lazăr sau Schimbarea la Față — protecția acordată celor care au crezut în el (oricit de imperfect, dar au crezut) în înfruntarea cu moartea morală. Dintre ființele cele mai apropiate de Iisus, Ioan, mult iubitul, era legat de casa arhierului, Petru l-a trădat de trei ori într-un scurt interval, Maria Magdalena nu fusese un exemplu moral, Pavel, care l-a cunoscut pe Mintuitor doar într-o viziune, fusese un fervent persecutor al celor ce primiseră credința. Iată cum, în aceste cazuri, nici criteriul comportamentului, nici acela al consecvenței morale, precum nici principiul stabilității personalității nu funcționează. Numele citate stau la originea a mare parte din istoria ultimilor două mii de ani ai colectivității umane. Lor însă Iisus le-a acordat încrederea — și după el, noi înșine am procedat la fel — așa cum oferi un dar, fără nici o garanție aparentă și fără certitudinea unei perspective definite. Și totuși pare stupid a acorda cu o larghețe exagerată încrederea, pare iresponsabil să creditezi pe oricine. Care este calea unei drepte încrederi, a unei cit mai bune comuniuni umane prin încredere? Nu avem dreptul să fim naivi cu încrederea noastră căci aceasta poate deveni, din factor de legătură sau de promovare a umanului, atracție a corupției, prin imprudența și impuritatea pe care le poate arăta și oferi acestuia. Sintem într-o gravă dilemă: neîncrederea este un păcat, aducător de grele consecințe, dar cea mai aleasă virtute, pentru Platon, este prudenta. Trăm această dilemă într-o perioadă de gravă criză morală și psihologică, în acest post-comunism în care ne declarăm sfîșiți de neîncredere, fără a putea depăși această condiție. O

mare tragedie — aceasta, aproape trecut — invită la prudență, iar viciul rezultat din excesul prudenței ca virtute, este neîncrederea. Diminuați de angose, în capacitatea noastră de a încerca sentimente, sintem aproape incapabili de a ajunge la cel mai delicat, dar și mai necesar sentiment — încrederea.

Am socotit, probabil, că Revoluția roalizează, de la sine, pentru noi toți tranziția despre care vorbea Erich Fromm. Dictatura comunistă ne-a împins dinspre punctul median la care, cumva, ajunge fiecare, înspre punctul zero, al nonexistenței spirituale. Desigur nu eram cu toții acolo, în acel moment, și, într-un fel, poate că nimeni nu era redus la această inexistență spirituală — fiecare găsea într-un fel sau altul, calea cite unui nou avint, chiar dacă iar și iar frint, către spirit. Sub raport expresiv, și la nivel social, eram însă foarte aproape de neiființă. Revoluția ne-a dat sentimentul că prin sacrificiu și credință am parcurs instanțaneu întreg drumul care ne separa de absolut. Am văzut, apoi, că nu este așa. Am dobîndit doar ceea ce era normal să dobîndim, și nimic mai mult: premisele unei oarecare normalități, deci o situație medie între nimic și tot, eventual cu perspectiva ca prin efort și suferință să reluăm calea către idealul punct Omega, perspectivă readusă în fața sufletelor noastre de un Pierre Teilhard de Chardin. Acest recul, în raport nu de real ci de aspirațiile noastre, a produs o enormă spaimă și o fabuloasă neîncredere a aproape fiecăruia în toți ceilalți, cu excepția celor care își păstrează o oarecare rațiune sau a celor care se coalescează într-o mai exact întru unul și același mod de a uri.

Odată schițate liniile generale ale modului în care apare și se pune problema încrederii să încercăm să privim citeva clipe în propriile noastre încrederi și neîncrederi. O particularitate psihologică interesantă a neîncrederii — spre deosebire de îndoiala rațională — este aceea de a fi un sentiment exclusivist. Neîncrezătorul refuză unui eventual oponent (oponent în indiferent ce plan) dreptul la o neîncredere orientată în sens exact invers. Gelozia, formă de neîncredere, are exact aceași caracteristică potențială la extrem. Cel care cultivă îndoiala rațională, invită pe toată lumea, indiferent de opinia și orientarea fiecăruia, la a practica o similară îndoială. Neîncrederea are deci, oricum o bază maladivă — este vorba de convingerea în autoîndreptățirea totală. Un model idealizat al eului propriu nu este altceva decit dovada existenței unui complex de inferioritate, în sensul lui Alfred Adler. Stimularea, în comunism a complexului de inferioritate, am discutat-o de multe ori în numeroase contexte. Însăși omniprezența, astăzi încă, a neîncrederii, susține ideea că nucleul psihologic al comunismului rezidă în complexul de inferioritate aderian. Cel care nu are încredere în nimeni de fapt se supraevaluează pe el însuși, încearcă să își constituie un nemeritat postament interior pentru că, în chip autentic dar nerecunoscut, se socotește inferior și atunci se hipercompensează. Întreaga această secvntă are o puternică legătură cu protecția. fenomen de distorsionare a relațiilor conștient-inconștient, prin care vinovățiile proprii (reale sau fantasmatic) sint trecute asupra altora.

Par să existe, în societate, motive grave de neîncredere, că întreaga noastră criză de încredere nu este nejustificată și că anormală ar fi atribuirea inocentă a încrederii. Încrederea ar genera o adevărat iar noi sintem confuzi; încrederea ar oferi o legitimitate iar noi nu am ști ce este legitim și ce nu este. În realitate pare clar că orice partid, de guvernământ sau de opoziție, cu sau fără reprezentare parlamentară se poate proba oricind apt să arate motivele neîncrederii sale și a neîncrederii generale în orice altă formațiune politică. Corpurile profesionale probează o evidentă neîncredere reciprocă, generațiile se tratează unele pe celalalte în același fel și tendința nu lipsește nici atunci cind este vorba de compartimentele puterii. O reciprocă supraviețuire a elementelor structurii socio-politice într-o democrație este extrem de utilă și chiar obligatorie, dar neîncrederea nu este supraviețuire ci obsesivitate irepresibilă a supraviețuirii, care tocmai prin aceasta, încează să fie supraviețuire metodică și deci eficace. Am convingerea fermă că din punct de vedere practic este mult mai posibilă corupția în condiții de neîncredere, decit în spațiul unei încrederi echilibrate și circumspecte. Încercind a controla prea mult nu mai fii nimic sub control eficient. Si totuși nu poți acorda nejustificat încrederea. Este adevărat, trebuie răspuns, dar nu ai dreptul nici la a practica o neîncredere nejustificată, căci neîncrederea nu este non-încredere, nu este zero-încredere ci este suspiciune, minus-încredere,

adică o condiție activă și care, ca atare, se cere motivată. Reluind întrebarea despre cauzele pentru care purtăm în noi atita neîncredere, putem răspunde acum că nu aceasta este, în realitate problema și că avem a afla, despre noi înșine, cu totul altceva: de ce sintem dominați de o atit de arzătoare și consumtivă nevoie de încredere? Neîncrederea este, desigur, nu incapacitate afectivă, ci deplasarea între antipoi a unui sentiment nesatisfăcut, a marii noastre nevoi de încredere: încredere în intelectuali, încredere în muncitori, încredere în putere, încredere în opoziție, în tineri, în pensionari, încredere în emigranții reîntorsi, în cei care nu au vrut sau nu au putut să emigreze, încredere în armata care trece de partea poporului, în comunistii dezisi de comunism, în securitatea care nu a tras (sau a tras?) în popor, în televiziune, instituția care diferă cel mai mult de cea care a fost altădată, dar care nu s-a schimbat cit am vrut. Oricine a fost — măcar o clipă — subiect de încredere, dar fiind, de fiecare dată, subiectul unei încrederi prea mari, inuman de mari, a devenit mai curind sau mai tirziu subiectul celei mai totale neîncrederi. Platon spunea, ceea ce știm toti, că mizantropii nu sint decit cei care au crezut prea mult în oameni. Naivul, adăuga marele filozof, vede oamenii sau prea buni sau prea răi, ne cind cei mai mulți dintre ei nu sint decit niste ființe medii.

Din nou deci: de unde vine neobosita noastră nevoie de încredere? Din faptul că, plasată prost, ea nu a avut cum fi vreedată satisfăcută. A fost plasată prost pentru că a fost plasată în oameni. Vechiul și Noul Testament, deopotriva, ne spun acest lucru: să ne găsim sprijinul în Dumnezeu și nu în oameni. Pentru Dumnezeu este, deci, și credința și încrederea noastră. În oameni: speranță și iubire. Lui Dumnezeu îi dăm credința și încrederea și îi cerem sprijin (căci: „credincios este Cel ce a făgăduit”. Evrei 10, 23). Oamenilor le acordăm încrederea derivată din nădejde și din dragoste, nu aceea divină, venind din credință. Transferul aspirațiilor sacre în lumea profanului este cauza marii noastre nevoi de încredere și a consecinței sale: neîncrederea noastră aproape totală. Mircea Eliade are dreptate: omul nu poate trăi decit într-o lume într-un fel sau altul, într-o măsură sau alta, sacralizată. În negativ, comunismul a făcut acest lucru. Așa cum vrăjitorii Evului Mediu comutau credința în Dumnezeu în credință în diavol, comunismul a transfigurat sacralitatea lumii într-o diabolicitate a acestei lumi. Nu vreau să argumentez pentru această idee, ea ne apare ca adevărată oricind ne amințim cu pregnanță doar atit: absurdul structurii puterii în comunism. Oricum, autentică sau, inversată, negativă, sacralitatea este certitudine iar aceasta permite distribuire confortabile și stabile ale încrederii, neîncrederii, credinței, suspiciunii. Diavolul era intrupat în oameni. Mulți au sperat să îl afle pe Bunul Dumnezeu intrupat cu totul în oamenii de astăzi. Eșecul nostru înainte de a fi o problemă politică, înainte de a fi o problemă psihologică, este o problemă de metafizică a existenței, de credință.

Să credem în Dumnezeu — iar cei care nu vor sau nu pot să creadă în Dumnezeu, să adopte idealuri de statura transcendentă (poate binele, dreptatea sau Dharma) — iar în oameni să nu ne punem decit atita încredere pe cit și speranță. Fiecare vom privi la semenii noștri în unele cazuri cu suspiciune, în altele, mai numeroase poate, cu o rezonabilă neîncredere iar, cel mai adesea, vom privi binevoitori și întrebători totodată. Vom examina ceea ce avem de examinat și vom controla ceea ce avem de controlat, totul cu relaxată consecvență, fără angose, căci credința și adevărata noastră încredere privesc dincolo de oameni, către modelul mai mult decit uman al transcendenței.

Așa cum erou, sau cel puțin soldat curajos, pe cîmoul de luptă, este cel care nu se teme de moarte, așa cum adevăratul îndrăgostit sau, cel puțin, ființa erotică, își datorează succesele fanului de a nu se teme că va fi înșelat, cetățeanul este un adevărat subiect politic intrucit nu se teme să atribute încrederea sa; el nu contracarează prin neîncredere snaima de a fi prea încrezător. Vom atribui încrederile și neîncrederile noastre prin calcule abile, și nu ca urmare a unei emoțivități dereglate. Mă gîndesc uneori că nu cumva atita neîncredere în viața noastră să nu fie fata zgomotoasă a unei tendințe la pasivitate, în care ne scufundăm.

Coius Dragomir

Tradiția apocaliptică (1) Pietre și ud de om

a pocalipsul este Clipa, dar prevestirea lui se face în fiecă clipă. Între aurora și crepuscul lumea trăiește sub amenințarea dezvăluirilor. Atunci când semnele se vor citi în carne și nu în stele, abia atunci crucea se va face punct. Dar de ziua și ceasul acela nimeni nu știe, nici ingerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl (Matei, 25, 36). Misterul absolut care domnește asupra Clipei nu este doar o problemă de siguranță divină, ci și o sugereare a faptului că Apocalipsul nu poate fi „ghicit” temporal. Fiind însăși moartea timpului ei apare ca o uriașă resorbție și nu ca un baraj în calea orelor și zilelor. E suficient să deschizi o carte pentru a vedea că, în plină vîrstă a fierului ruginit în care trăim, cotidianul, cu toată banalitatea sa, și nu cine știe ce înfățișări excentric-supranaturale, ne oferă o lectură simplă și deosebit de liniștitoare a apropiatului soroc. Astfel, în volumul opt din operele complete ale lui Dimitrie Cantemir, care se ocupă de spiritualitatea islamică, există un fragment deconcertant privind semnele care premerg sfîrșitul lumii. De fapt, nu este de mirare că tocmai cei timpurii au intuit secvențele descompunerii. Cu alte cuvinte, sfîrșitul este văzut mai bine cu cit cel care-l vede se află mai spre origini decît de cei care, trăindu-l, se prăbuesc în abisul neînțelegerii nici măcar a unei silabe premonitorii. Sau ceea ce e curată degradare nouă ni se pare progres și civilizație. În primul rînd, fragmentul respectiv face referire la faptul că templele vor fi numeroase, dar puținii se vor ruga în ele. Situația din prezent confirmă pe deplin justetea previziunii. În această profetie, Islamul pare să fi omis aspectul dărîmării lăcașelor de cult sau, la urma urmei, nici nu se știe ce e mai grav: un templu demolat căruia oamenii îi păstrează amintirea de așezămînt sacru sau un templu întreg, dar redus la statutul de carcasă, de tîniche decorativă, destinată turismului și nu credinței. Se spune apoi că teologii vor tălmăci cuvîntul lui Dumnezeu schimonosît iar cunoașterea adevărată va pieri. Vor apărea secte, felurite eresuri, chipuri numeroase de rînduiri și reguli. Aceiași teologi rătăciți de Dumnezeu vor alcătui canoane noi și, aplicîndu-le vor face pe cel drept nedrept și pe cel nedrept drept. Această subversiune pătrunsă în domeniul spiritual exemplifică perfect deriva lumii contemporane. În fond, ce sînt toate interpretările date textelor sacre în cheie roșier-psihanalistă decît tocmai ultima consecință a protestantismului dezlănțuit? Căci a anula epicleza înseamnă a transforma serviciul divin în convenție culturală. Iar de aici, a gîndi existența zeului ca pe o manifestare a inconștientului uman, mereu în căutare de decompensări pentru viața mărginită pe care omul era silit s-o ducă în vechimea lipsită de confortul modern, este însăși derizivitatea proclamată dogmă. Normal, orice semn despre sfîrșitul lumii se referă la relația sacru-profan. Cînd profanul e în ofensivă și sacral se retrage (ocultează). Apocalipsul nu poate fi departe. Rămîn numai carcasa, forma, numele. Rămîne, culmea, și pretenția de înțelepciune. Astfel, filosofia se va considera știință sacra chiar dacă ea nu face decît să ordona

neze conceptele în arhitectura caduce. După spusa Profetului: va fi o vreme cînd poporul meu va rămîne numai cu numele legii iar știința Coranului și împlinirea lui vor rămîne o umbră. Într-o altă tradiție, în tradiția hindusă, o purană (Linga Purana) dezvăluie semne similare care vorbesc despre sfîrșitul Manvantarei noastre. Oamenii necalificați vor discuta textele sacre și se vor auto-intitula experți, caz specific de altfel pentru ateii-marxiști de genul unui Tokarev sau Al. Tănase, care au scris tomuri inutile de istoria religiilor și hermeneutică. Subversiunea este dublată de uzurpare. Hoțul va deveni rege, criminalul judecător, muncitorul se va crede intelectual, într-un cuvînt, casta inferioară Shudra va ajunge să conducă societatea, ceea ce reprezintă pecetea de fier și de fieră a ultimelor timpuri. De remarcat că în această operație anti-tradițională un rol important va fi jucat de femeie. Inutil să mai amintesc fragmentul din Apocalipsul iudeo-creștin în care prostituata, așezată pe fiara cu șapte capete și zece coarne, apare îmbrăcată în purpură, împodobită cu aur și pietre scumpe, ca un fel de manechin super-calibrat zimbînd în fața camerei TV Berlusconi. Dar în aceeași purană conținută în studiul de mitologie comparată al lui Alain Daniélou, Shiva et Dionysos, se spune foarte clar că la sfîrșit de ciclu numărul femeilor va crește în timp ce cel al bărbaților va scădea. Realitatea statistică a zilelor noastre confirmă această profetie făcută cu mii de ani în urmă. De asemenea, și în Apocalipsul musulman cercetat de Cantemir se amintește un lucru similar: femeile vor încăleca pe cai, vor judeca și vor porunci oamenilor. Rușinea lor va dispărea, vor bea cot la cot cu bărbații, se vor îmbrăca precum bărbații și vor ieși la cumpărături în piață. De fapt și în tradiția hindusă se arată că mîncarea gata pregătită se va vinde în locuri publice, fapt ce descrie, cred, foarte exact condiția alimentară a lumii moderne bazată pe preparate și semipreparate, venind împotriva ritualului casnic, tradițional al gătirii bucatelor. Tot hindușii spun că va scădea numărul vacilor, în timp ce clima va fi din ce în ce mai împrevizibilă în sensul nerespectării caracteristicilor anotimpurilor. Apoi legumele se vor scumpli și nu va fi piine. Pe deasupra se vor înmulți șobola-

Desigur, liber...
o rază de soare
trudind către străfundul lacului

GLOSSĂ

GALB (1)

FAPT

Puse cap la cap zilele cu soț ale vieții mele ar putea alcătui o nouă viață? A cui ar fi ea oare?

INTERVENȚIE

Umbră unei flori decupează peretele. Ne uităm cu toții la ea. Dacă bate cineva la ușă tresărim speriați: e timpul să stingem lumina și să cădem într-un somn prietenos ca un perete compact.

POEM

De tot atîtea ori te-am strigat, de tot atîtea ori nu te-am văzut. Depărtarea e întotdeauna o posibilitate autohtonă.

Caleștii cu trei cai
sînt date patru încercări
distincte.

GALB (2)

FAPT

Ameteli ale celor ce vin. Vezi oameni care gîndesc cum dau apă la moară tiranului Din două bete copilul își face umbrelă.

INTERVENȚIE

Semeni mai mult cu cel ce nu se zărește. Aduci cumva cu o după-amiază în care pulberea-și înalță rugăciunile la marginea unui geam nesfîrșit.

POEM

Enumerările purei prezente eu pe cînd căutam ceva într-o cameră în care murise un om nici apropiat nici depărtat mie.

Anii solemnii în care-ar fi urmat să rămînem

în aceleași raporturi.

Balanța odată dereglată,

nu văd de ce n-aș fi eu mortul.

Cons.antin Abăluță

nii și ... șomerii! Deci, fără comentarii... Spre deosebire de scrierea lui Hesiod „Munci și zile” unde problema virstei de fier este analizată mai mult sub aspect etic (copii care nu-și respectă părinții, tineri care-l jignesc pe bătrîn, gazde care-și trădează oaspeții, prieteni care se vînd între ei etc) sau, mai bine spus, în completarea acesteia, fragmentul musulman și cel hindus pe care le-am prezentat au darul de-a veni cu anumite detalii extrem de frapante prin analogia deconcertantă care se poate face cu aspecte ale societății contemporane. Dar și la Hesiod apare detaliul copiilor care se vor naște cu temple albe, ceea ce, fără îndoială, e un semn cert de îmbătrînire ce trimite gîndul spre copii bolnavi de SIDA a căror fizionomie ar putea exprima tocmai bătrînețea profetizată de Hesiod. Trebuie spus că deși aceste prevestiri se fac din tradiții diferite ele nu se referă numai la zona de spiritualitate căreia îi aparține, ci vizează, cum e normal, lumea toată. Nici noi, în povestirile populare, nu stăm mai prejos. În culegerea lui I. Dragoslav Facerea lumii și alte povestiri populare biblice, mai exact în capitolul despre viața sfințului Ilie se spune negru pe alb că Antichristul va veni atunci cînd femeile se vor tunde, vor umbla bărbătește și vor cere și ele să fie la treburile țării, cînd oamenii vor crede că au pus mina pe tainele firii și se vor inchipui Dumnezei, cînd bisericile vor fi pustii, va fi foamă și secetă și nu se va mai naște strop de rouă. Teribilă sinteză, nelertătoare, îmbrățișînd în fond cele trei aspecte cruciale: cel spiritual prin templele reduse la statutul de simplă zidărie muzeistică, cel social prin emanciparea femeilor, excelent ilustrat de felul în care în viața politică a zilelor noastre s-au impus cîteva prezențe feminine de o formidabilă tenacitate (e drept că unele și-au rupt gîtul), cel natural prin dereglarea fatală a cursului cosmic. În finalul acestui fragment năucitor Antichristul își va face apariția dînd iluzia celor mulți și ignoranți că îi ca elibera și îi va îndestula. În carul în care se va afla vor fi la dreapta și la stînga două poloboace despre care el va spune gloatele că sînt pline cu piine și

apă. Dar nenorociții, rezeșindu-se spre ele, le vor descoperi umplute cu pietre și ud de om. Iar acela va fi sfîrșitul, clipa neîmblinzitei disperări, a scrisnetului de dinți, genunea inaudibilului, moartea a doua, lezerul de foc și de pucioasă, cum spune Sf. Ioan în viziunea sa avută pe insula Patmos. Dar paralel cu această cădere cumplită se va petrece și înălțare: în lumină și în Dumnezeu. Linga Purani ne oferă un scenariu simplu și binefăcător pentru restaurarea Sacralului într-o lume pierdută. Salvarea va fi dăruită astfel în clipa în care puținii supraviețuitori din Kali yuga vor începe să mediteze. Impulsul spre meditație e salutar în modul cel mai firesc și mai spontan cu putință va renaște vîrstă de aur. Trecerea spre aurora se realizează într-o manieră bulversantă. Ceea ce înălțură orice îndoială asupra faptului că distrugerea chiar și a cosmosului întreg e pură iluzie și cîntire imperceptibilă în fața rugăciunii adevărate prin care inima omului se preschimbă în Fața Domnului. Da, Apocalipsul este Clipa, dar mai presus de clipă este Eternitatea. Iar noi care ar trăi printre viermi și ne-am scaldat în bălți stătute dorim prea mult un ce aprins de fulgere pentru a mai ști cî dincolo de flacără trăiește candelă.

Dan Stanca

cristina vlăduțescu

Sperietoare de ciori

Sperietoare de ciori
Frumoasă ca întunericul
Și neagră ca noaptea!
De ce te sperii de liniște
Dacă nu ești decît singurătate?
Farfurie de petice,
Spartă-n zece bucăți,
Pari a fi un spectacol de gastronomie,
Format din mii de ciori
Pe tot atîtea farfuri plutoare.

Desprindere

Privit din profil,
întunericul îngăduie noțiunii de
marginie
elucidarea cazului de a fi.
Privit din orice alt punct de vedere,
devine teamă de necuprins
sau dorință de a atinge.
Neprivit, și poate doar imaginat,
reconstituie apropieri și depărtări,
substanță și vid,

întinderi de nisip și de apă,
spații apuse în căderea lunii.
Apoi, ca o legendă pustitoare,
luarea în eternitate a nopții.

Ireal

Albinele urcă tot mai sus pe scara
cerului,
Duc nectarul florilor, departe,
foarte departe,
Nici ele nu știu unde.
Acolo, undeva, oriunde,
Aș vrea să fiu,
Mai sus de nori,
Să văd, să simt destine,
Să am viața, moartea, departe de mine.

Calul vecinului...

Calul vecinului e sur.
Moare o dată la două fire de apă,
Aruncă-n foc,
Simte ca soba arsă de fum.
O dată cu noaptea cere
De îmbrăcat frunze și iarbă
Și șterge într-una cu copita dreaptă
Lacrimile ametei
Dintre două tufe cu tăceri.
Calul vecinului e sur
Și cere de visat.

Himere

Sînt lucruri despre care știm că există;
uneori le simțim tefere și unite,
trînd în noi,
ca și cum ni s-ar dăru
întrutotul,
alungindu-și trăirile
și, o dată cu ele,
orice urmă de existență;
Alteori, gîndurile

care le dau viață
mor împreună —
umbre nestînsse,
răzlete în timp.

După cum asfințitu-i unul...

Pentru o zi știut-am să mor.
Tristețea fără de viață întrutotul-
patimă
Liniștea fără răgaz există-n dor
Și eu sînt.

Am sters toate făciile aprinse în mine
Rostind, am închinat palmele-n patru.
Singură, Steaua hrănită-ntru sine
M-a-ncredințat.

Peste o zi afla-voi de El.
Mintea mi-e truda deprinsă-n tăceri.
Peste un timp urca-voi spre El.
Nimeni nu știe.

Aminte-am să tau de spusese-l toate —
întropare-n ceață, naștere-n destina,
Am să știu de-i bine sau de-i rău în
moart
Și-am să tac.

Anatomia visului

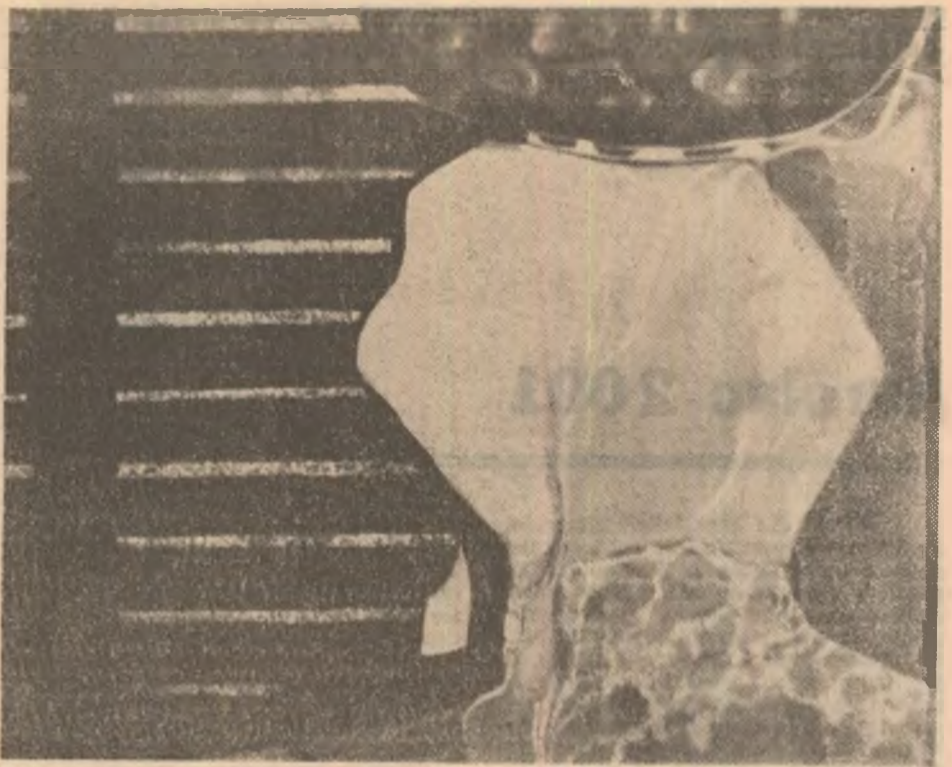
Sub cicatricea, dăinuitoare, a speranțelor revoluționare vinturate, cu pasiune și credință juvenilă, în spațiul dintre Universitate, Teatrul Național, Arhitectură, Palat, vitrina galeriei „Căminul Artei” ne ademenește în aceste zile într-un cuprins al **Deznădejdi „bine temperate”**. Arabescul violenței întipărit pe ecranul de sticlă este amplificat, în interior, pe simezele sălii de expoziție, de **eseul plastic** ce ni-l propune pictorița **Rodica Petrescu**.

Artista face parte din speța, rară în cuprinsul artei noastre contemporane, a meditativilor lucizi. Nu refluxul nostalgic alimentează discursul plastic al artistei, ci **recursul interogativ** asupra destinului. Scrutarea interioară este, în cazul Rodicăi Petrescu, un instrument necruțător, de extirpare a cangrenel

crescută pe tulpina sufletului. Artista valorifică, firește, abundența sensibilitate și experiență ce s-au clădit în jurul propriei ființe. O premisă anunțând disponibilități remarcabile de lirism. Un lirism cu accente dramatice, însă, puternic cenzurat de incursiunile analitice operate de artistă în cimpul observației sale imediate, ori retrospective. Universul întreg ni se definește, astfel, prin evaluări și reprezentări propunțate subiective. Așa încît, la o primă „lectură” a tabloului existențial pe care ni-l oferă pictorița, impresia este șocantă, deși întotdeauna coerentă. Pentru că, în fața șevaletului, suverană rămîne **viziunea pictorului**, chiar dacă referirile la alte genuri, literare indeosebi, sînt evidente.

Să ne explicăm. Rodica Petrescu nu este adepta picturii confortabile. Privitorul său este provocat la un dialog sever și tranșant în tensiunea ideilor. Un spațiu al purității spirituale și emoționale pare să fie domeniul predilect al artistei. În acest cuprins esențial, creatorul își îngăduie propriile lui aventuri. Formele și toate celelalte elemente constitutive ale universului real intră în conjuncție cu **logica imprevizibilă a imaginarului**. Limbajul îmbracă straiul diafan al metaforei. Uneltele artistului se supun unei discipline aleatorii, pe care indeobște o numim, cu oarecare indecență și grabă, **originalitate!** Ei bine, pictura Rodicăi Petrescu oferă o asemenea mostră de concentrare ideatică și imagistică, de rigoare și fantezie, de retorică a gravului și jubilație

a visului. Construind în termeni contrastanți, viziunea plastică întemeiată de artistă se susține pe un arsenal de mijloace tehnice bine stăpînite, școala pe care a parcurs-o, exercițiul îndelung de atelier (prima expoziție personală o face publică la 12 ani de la absolvirea Academiei de artă, și nu din comoditate ori lipsă de productivitate!) facilitîndu-i o anume dezinvoltură în compoziție și o flexibilă capacitate de convertire a discursului ideatic în expresie plastică pură. Și acestea urmează traseele, subtile și savant decantate în formă și culoare, ale labirintului interior. Rodica Petrescu preferă universurile, mult mai fascinante, ale anatomiei visului, acolo unde toate mișcările umanului capătă densitate maximă și expresia sublimată a sensurilor vieții și predestinării omului. Este, în acest efort de **vizualizare a inefabilului**, o miză a individualizării extreme a demersului creator. Dar este, totodată, și un posibil răspuns al firii scormonitoare și etern întrebătoare a spiritului

uman. Tocmai de aceea, artista recurge la o serie de mijloace aparținînd arsenalului sur-realist (pe filieră magritteană), fără ca să ambiționeze apartenența la codurile estetice ale acestui curent. Într-o expoziție anterioară, asemenea „cite” erau mai evidente. Astăzi ele ne apar difuze și integrate unor scopuri stilistice mai complexe, adecvate intențiilor de comunicare ale artistului, dar și nevoii sale imperioase de a se descărca, de a se supune unei **terapii catartice** de extracție poematice. Nu-i deloc întimplător, credem, prelungul motto din d'Annunzio pe care înțelege să-l pună artista, astăzi, în fruntea demersului său creator — „**Unde-mi sînt melancoliile subtile și complicate, mîhnirile profunde și răsucite în care sufletul mi se pierdea ca în niște labirinturi fără ieșire?**”. Aceste „anatomii ale visului”, descrise de Rodica Petrescu, sînt un posibil răspuns, cu toată trecătoarea lor consistență.

Corneliu Antim

muzica

Săptămîna internațională a muzicii noi

Între 23 și 26 mai s-a desfășurat pentru prima dată în România o amplă manifestare dedicată muzicii contemporane. Ca un promițător preludiu, cu o zi înainte, la Muzeul colecțiilor a avut loc un recital (tot de muzică nouă) susținut de violonistul Ioan Marius Lăcraru. Prezența neașteptat de consistentă a publicului (întru totul justificată) a fost de bun augur pentru începutul propriu-zis al Săptămîinii.

Primul concert de la Sala Radio mi-a părut a fi și unul dintre cele mai interesante. Prin autori (Tiberiu Olah, Iannis Xenakis, Giacinto Scelsi) și prin invitați (saxofonistul Daniel Kientzy și dirijorul Corneliu Dumbrăveanu). Necesarul record cu Anul Mozart (în ideea tradiției și continuității) a fost prezent în deschiderea făcută de Ștefan Niculescu, directorul artistic al festivalului: „Noi iubim dialogul cu toți maestrulii posibili, vechi și moderni” (W.A. Mozart).

Aceeași idee transparentă (muzical) și din prima audiție absolută a piesei pentru orchestră a lui Tiberiu Olah — **Obelisc pentru Wolfgang Amadeus** — o „meditație asupra tragediei lumii”, în care distingem distilate ecouri din **Fantezia în do a genialului salzburghez**. Permanentă translație a registrului auct (saxofonul sopranino) spre cel grav (saxofonul bariton), pastă orchestrală densă, nervoasă (cu ecouri bartokiene), austeritate melodică, iată schițate cite-

va din datele componistice definitorii pentru autor.

Muzician remarcabil, arhitect (colaborator al lui Le Corbusier), membru al Centrului Național de Cercetare științifică din Franța și al citorva academii de prestigiu, compozitorul grec Iannis Xenakis, născut în 1922 la Brăila, ne apare ca un nou tip de artist cel pe care-l prefigura Edgard Varèse, însumind calitățile de creator și om de știință. În fond un auster renașcentist. Un timp încordat, continuu, cu abrupte treceri de la paroxism la sonorități inefabile, aluzii straniu-tonale, plinitudinea magmei sonore, cam acesta ar fi peisajul în care se desfășoară piesa sa **Jonchaies**.

Revelația, pentru mine, a constituit-o însă Giacinto Scelsi, despre care știam foarte puțin. Personaj stranlu („refuză să dea detalii biografice”, „să se lase fotografiat” — după H. Halbreith), el se simte atras de muzica Orientului, studiază budismul Zen, dar, poate paradoxal, experimentează cu rezultate remarcabile cea mai europeană dintre tehnicile secolului, dodecafoniismul. Hieratică, obsedantă, „minimală”, lucrarea sa **Konx-Om-Pax** (Pace în asiriană, sanscrită și latină), are ca „program”: „trei aspecte ale sunetului: ca primă mișcare a imuabilului; ca forță creatoare; ca silaba OM (silaba sacră a budistilor)”.

Mai „cuminte”, dar nu lipsită de virtuți orchestral-coloristice, cu solo-uri de vioară și elanuri neo-romantice, piesa **Mișcări retrograde** de Ton de Leeuw este de fapt o suită alcătuită din zece părți scurte, puțin contrastante (anumite procedee ritmice se extind de la prima parte asupra întregii lucrări).

Fără a fi adeptul unei gestici spectaculoase, ba chiar „sever” controlate, dirijorul Corneliu Dumbrăveanu a condus programul seriei cu o certă profesionalitate.

Valentin Petculescu

film

Diptic Wajda

În penuria de filme importante de pe ecranele românești, „dipticul Wajda”, programat cu nemeritată discreție, constituie un veritabil eveniment cinematografic. **Omul de marmură și Omul de fier** trebuie, într-adevăr, vizionate împreună, pentru că, deși realizate la distanță de cinci ani, ele sînt legate printr-o continuitate nu numai tematică, ci și ideatică. Andrzej Wajda, care, cu primele sale pelicule, **Generație, Canalul și mai ales Cenușă și diamant**, se pusese în slujba acelor concepte proprii istoriei poloneze, despre **eroismul tragic și sacrificiul inutil**, a revenit la actualitatea incandescentă a țării sale.

Aparent, cele două filme încearcă, prin investigațiile unei regizoare și respectiv ale unui reporter de televiziune, să reconstituie biografia unui personaj, erou și apoi victimă a revoluției socialiste. În fapt, însă, ele alcătuiesc radiografia unui timp politic care se întinde pe durată a trei decenii. **Omul de marmură** face retrospectiva anilor '50, cînd „stahanovistul” Birkut trece de la grandoarea eroismului în muncă montat de propaganda comunistă la decăderea pricinuită de suspiciunea și dela-

țiunea specifice aceluiași ecanism destructiv. **Omul de fier** preia destinul dramatic al personajului, jertfă a propriei naivități și încrederi oarbe într-o cauză falsă, prea tirziu trezit la realitate, într-un timp cînd începea să se prăbușească o dogmă falimentară.

Dacă în 1976 proaspăta absolventă a regiei de film reface cu exaltată și avidă curiozitate, din pelicule de arhivă și din mărturiile ale „supraviețuitorilor”, structura delirantă a sistemului postbelic, în schimb în 1981, cînd ea însăși devine o victimă a ultimelor zvîcniri ale unui regim muribund, colegul său, reporterul de televiziune, ființă slabă și maleabilă, trăiește experiența cunoașterii pe viu a noilor convulsii sociale, printre muncitorii greviști din Gdansk, unde, o dată cu continuarea biografiei lui Birkut, face cunoștință cu personalitatea de militant intransigent a fiului acestuia, tînărul Tomczyk. Dar, o dată cu deplasarea centrului de interes de pe un personaj-victimizat pe un personaj-ferment, o dată cu trecerea instrumentarului de anchetă din mîna regizoarei în mîna reporterului, se mai produce o translație: cea de la un mijloc de prelucrare a adevărului istoric, cinematograful, la un reprezentant al mass-mediei, televiziunea, ambele chemate nu atît să înregistreze și să transmită cotidianul, cit să-l machieze și să-l răstălmăcească, mințind fie prin omiterea, fie prin denaturarea faptelor. „Dipticul Wajda”, lucrat cu o febrilitate pe care regizorul a imprimat-o atît mișcării aparatului de filmat, cit și jocului protagoniștilor, mărturisește conectarea artistului autentic la pulsul accelerat al epocii sale.

Sergiu Selian

WILLIAM S. BURROUGHS

Aurolac 2001

Ul din complexe ignorate ale literaturii române este cel legat de absența quasi totală a drogurilor din paradigma suprarealistă a scriitorului carpato-danubiano-pontic. Referințele rămân, în acest domeniu, pur literare. Ma gândesc la acel dandy — prototip al lui Radu Stanca, a cărui cochetărie se baza și pe „un drog extras din singe de croață”, ori la straniul Sir Aubrey de Vere al lui Mateiu Caragiale, care rămâne, oricum, o excepție în sine, ca și la personajele lui Mircea Eliade, a căror practică mistică este tributară, la tot pasul, teoriei. Ar mai fi de amintit, într-un context mai larg, expresioniștii poștri (mulți puțini), ca și un autor încă insuficient cercetat precum C. Fintineru. În literatura română, drogul rămâne, în general, o metaforă, pusă în umbră de prezența supra-realistă a alcoolului, deja constantă nucleară proto-cronică (vezi-cronicarii). **Au prezentul pu ni-i mare?** O istorie a literaturii contemporane văzută prin sticlă ar fi singura care ar duce la eludarea durerilor de cap generaționiste, condeierii postbelici formind o singură superpromoție de melancolică bahică, cincizești, șazeciști, șaptezeciști, optzeciști, nouăzeciști. Pentru 85% din autorii de după război (cifra stabilită de sondajele INFAS-IRSOP), biografia devine istorie apocriafă scrisă în circiumi, însă nu se cunoaște, încă, nici un caz de autor din ultimii 45 de ani pe care să-l fi încercat măcar tentația Aurolacului...

Această lungă, iresponsabilă și eretică introducere mi-a fost prilejuită de contactul cu o carte de referință a lui William S. Burroughs, anume **Exterminator**, fantezie delirantă la granița dintre science fiction, roman psihedelic și experiment post-modern. Multe din fragmentele acestui mozaic policrom și, mai ales, polimorf au la bază experiența drogurilor, ceea ce trimite imediat la **Junky** (poate cel mai cunoscut roman al lui Burroughs, investigație exhaustivă a vieții sub imperiul „dozei”) și la **Yage Letters** (care reproduce corespondența sa cu Allen Ginsberg în legătură cu o substanță halucinantă asemănătoare mescalinei).

Foarte puțin cunoscut la noi, Burroughs (născut în 1914 la St. Louis, absolvent al Universității Harvard în 1936 și consumator constant de droguri din 1944; alte titluri: **Naked Lunch**, **The Soft Machine**, **Nova Express**, **Port of Saints**, **Cities of the Red Night** și **The Place of Dead Roads**) este considerat în Statele Unite un fel de Papă — sau chiar Anti-Papă — al post-modernismului, fiind, alături de Barth, Barthelme, Vonnegut, Pynchon, Gass sau Coover, unul dintre cei care au reușit să reformuleze ideea de proză („fiction”), cistigind adeseori partidele de catch cu mitul sacrosanct al lui Salinger. (Deși, de pildă, sint unii care susțin și azi că sub numele de Thomas Pynchon, bunăoară, s-ar ascunde însuși J. D. Salinger! Și, cum pe Pynchon nu l-a văzut încă nimeni în carne

și oase, acesta n-ar fi un lucru tocmai imposibil... Frisonant, nu?). Revenind la Burroughs, pe care nu altul decât Norman Mailer îl consideră drept „singurul scriitor de azi care posedă atributele geniului”, temele sale predilecte sînt legate de marile convulsii ale civilizației contemporane: totalitarismul, alienarea, tirania psihiatrică, homosexualitatea, războiul și, nu în ultimul rînd, drogurile, pe care scriitorul le consideră un „mod de viață și nu un mijloc de a spori plăcerile vieții, precum alcoolul”. Noul De Quincey vede în ele nu o cale prin care se poate realiza evaziunea hedonistă, ci mijlocul de a transgresa limitele vieții formale, o posibilitate de a construi un univers calitativ nou opus violenței cotidiene și agresiunii gregare.

În **Exterminator**, un model teoretico-parodic al acestei lumi noi este propus de colonelul Sutton-Smith și se bazează pe disciplina DE (DO EASY): „DE is un mod de a face. Un mod de a face orice. DE înseamnă a face orice în cel mai ușor și mai relaxant mod, care este, de asemenea, modul cel mai rapid și mai eficient — după cum veți descoperi pe măsură ce avansezi în DE. Poți începe chiar acum făcînd curățenie în apartament, mutînd mobila și cărțile și spălînd vasele, făcînd ceai, aranjînd hîrțile. Trebuie să ai în vedere greutatea exactă a obiectelor pentru a-ți doza exact forța necesară deplasării lor dintr-un loc în altul. Nu le zvrili la întimplare cu mișcări brutale. Apucă obiectele cu degete reci și posesive de parcă ai fi un polițist bătrîn și amabil care operează cu multă blîndețe o arestare...”. Disciplina DE, ați ghicit, constituie și un foarte prețios îndrumar naratologic. Este modul în care se procedează, deopotrivă, cu personajele și cu cuvintele. DE reprezintă, totodată, sintaxa și hermeneutica textului. Ea dozează respirația autorului și obsesiile lectorului, intensifică freazăl interior al personajului și supralicitează tensiunea, aproape erotică, a scriiturii. DE este o disciplină a eleganței și, foarte posibil, doza de eter, ultima, a lui Trakl. Este **Junkman's Obligado** a lui Ferlinghetti, **Executioner's Song** al lui Mailer, **Kool Acid Test** al lui Wolfe și **Cuckoo's Nest** al lui Ken Kesey. Este, la o adică, exact contrariul ei. Este snobismul diletantului și aroganța eruditului. Tusea și junghiul. Risu-plînsu. Nebunia. Ori-

zonturi roșii și la vie en rose. Roșu-orange - galben-verde-albastru-indigo-violet. Fahrenheit-Faraday-Farrah Fawcett Fantasy-Fuck'Em All!

„...Am găsit înăuntru arme, bancnote de o sută false, droguri și mașini de scris automate!” După cum știți, indignarea manipulativă a noastră concețea un plămîni ciuruit de silicoză era total nejustificată. Să te mai miri atunci că vine veacul XXI și ne prinde tot cu pungi de plastic minjite cu Aurolac? Mă tem, deci, pentru literatura română, care, uite, face ce face și tot nu reușește să intre în rîndul lumii. Rușine, Ninja! Jos cu bețivii! Trăiască amfetaminele și Coca (-Cola), cu care imperialismul american, turci și libanezi au invadat piața liberă românească! Așa să ne ajute Dumnezeu!

Dan—Silviu Boerescu

VÁCLAV HAVEL

TOATĂ FAMILIA CÎNTĂ

Cîndva suprarealistul visau o lume în care tot omul va fi poet. Televiziunea cehoslovacă vine acum cu ideea că toți putem fi cîntăreți. Rezultatul e, într-adevăr, suprarealist.

Dar, mai curînd decît rezultatul, merită atenția ideea în sine: aceasta e — am impresia — o manifestare foarte tipică a unui anumit procedeu foarte tipic al televiziunii de a posti omul.

Televiziunea, o știe fiecare, este, dintre toate genurile de distracție și suferință în masă pe care a inventat-o vreo dată omul, de departe genul cel mai răspîndit. Nu e de mirare: e, dintre toate, cel mai universal (e preturîndent) și dintre toate și cel mai comod (nu îi cere omului alegerea programelor, obținerea de bilete, așteptarea tramvaiului în bătaia vîntului, ba, nici măcar întoarcerea filerelor; de fapt, nu-i cere nimic). Ca să nu mai vorbesc de o serie de alți factori care influențează caracterul de masă al televiziunii, ca, de pildă, faptul că în ziua de azi telespectatorul nu mai e nevoit sau nu mai poate să facă o mulțime de treburi de care înainte trebuia sau putea să se ocupe în timpul liber, cum ar fi spălatul lennelor, mulsul caprei sau alcătuirea unui paratrăsnet.

Dar televiziunea se remarcă, totodată și asta nu e mai puțin important — printr-o intimitate fără precedent; cu greu am găsi o altă petrecere a timpului în masă, care să permită un asemenea grad de intimitate: procum se știe, televiziunea poate fi urmărită din fotoliu, chiar și în chiloți de sport; în timpul programelor omul poate să vorbească sau să tacă, să gîtească sau să moșăie, să mîncească sau să rigie.

Acest tipic procedeu al televiziunii de a prosti omul, procedeu despre care vreau să vorbesc aici, izvorăște din anumite posibilități speciale, pe care i le oferă deopotrivă televiziunii tocmai această paradoxală combinație a caracte-

rului ei de masă și de intimitate — această intimitate de masă sau caracter intim de masă.

Voi încerca să mă explic. Ați observat desigur că intimitatea trăirii televizoriste trezește în oameni un fel de atitudine confidentială, ba de-a dreptul familială față de tot ceea ce văd pe micul ecran; pe cei ce apar pe acest ecran, îi percepem, fără vîna noastră, ca pe niște membri firești ai ambientului familial; toleranța lor nemărginită față de comoditatea noastră casnică și neșie în noi iluzia, că ne sînt, cu toții, niște vecini și buni tovarăși de petrecere: oamnenii vorbesc despre Vašiček a lui Nekkar, despre Valda Mataska sau despre Honzicek a lui Hamr, vorbesc despre ei de parcă i-ar cunoaște de-o viață, și cînd îi întîlnesc pe stradă au tendința să-i tutuiască. Dar nu numai atît; chiar și diferitele evenimente proiectate pe micul ecran — piese de teatru, întreceri, convorbiri și altele asemănătoare — sînt percepute, întrucitva, mult mai personal

decît s-ar cuveni: în temeiul așa-zisei cointeresări familiale, telespectatorii încep să creadă, în mod eronat, că pot să-și spună cuvîntul în toate, să dea sfaturi, că au dreptul să decidă în toate și că părerea lor precumpănește, în mod firesc, cuvîntul tovarășului de petrecere; ca și cînd împrejurarea că un cîntăreț e dispus să cînte pentru ei, chiar dacă-l ascultă desealtați, le-ar da dreptul să se pronunțe despre comportamentul lui de pe poziția unui membru al familiei.

Perversitatea acestei atitudini familiare față de tot ce este televiziune, indusă de intimitatea televiziunii, se manifestă însă în toată amploarea ei abia pe fundalul caracterului de masă al televiziunii: împrejurarea că toți acești Vašiček, Valdiček și Honzicek nu sînt numai tovarășii lui intimi de petrecere, ci, exact în aceeași măsură, și tovarășii intimi ai vecinului, ai șefului, ai profesorului sau ai zarzavagiului din colț, că, exact în aceeași măsură, sînt de cele mai multe ori tovarășii intimi ai tuturor din jurul lui, nu are — de cele mai multe ori — spre mirarea noastră, darul să-l șocheze pe telespectator, ci, dimpotrivă, să-l înalțe: pur și simplu, se umflă în pene cu mindria apartenenței sale de inițiat erudit la acea mare comunitate de colegi erudiți, iar faptul că-și poate permite în fiecare zi și orînde — în atelier, în magazinele cu autoservire sau la frizer — să înnoade pe loc o discuție erudită despre trăirea sa „intimă” din ziua precedentă, întărește parcă în el sentimentul fericit că nu se află acolo singur, pătăsit și slab, ci, dimpotrivă, se poate scriji oriînd pe puternica experiență colectivă a celor din preajma sa.

E limpede că de la acest stadiu de gândire nu mai e decît un mic pas pînă la convingerea că actorii și cîntăreții, prin intima lor prezență paralelă în toate căsniciile noastre, fac din ele — ca un element de sudură familiarizant — o uriașă căsnicie națională, și, din noi toți, membri ai acestei căsnicii de masă a televiziunii, o unică frăție monstruoasă de tovarăși de petrecere, puternic legată prin identica trăire vesperală și prin identica atitudine familiară față de purtătorii ei.

Exact pe acest sentiment îndoielnic, provocat de caracterul intim de masă al televiziunii, contează, bineînțeles, numeroasele programe ale televiziunii: exact la acest sentiment fac ele apel; exact acest sentiment se oferă, deprecîndu-se; exact acest lucru produce și desface ea-gros în fel și chip. Exact prin asta însă, prostesc omul la modul complex: uniformizîndu-l și unificîndu-l în intimitatea sentimentelor și trăirilor sale, deposedîndu-l de individualitatea sa, înlocuindu-i conștiința valorii proprii (în sensul conștiinței unicității sale; a adevărului în sine și a adevărului propriilor sale posibilități), cu ideea pseudodemocratică a reprezentării noastre generale reciproc și cu prostesca iluzie că sîntem, de fapt, cu toții una și aceeași familiuță așezată și chibzuită — eu toții

sîntem egali, avem aceleași drepturi, și putem interveni în toate. Exact prin asta însă, televiziunea produce din noi un nou tip de animal: omul de turmă al televiziunii. Omul umflat în pene de mindria apartenenței sale la turmă, și orb la adevăratul său rol care sălășluiește în el.

Păstorii pot fi multumiți: spiritul de turmă e totuși fratele bun al manipularii și nimic nu poate umbri mai bine realitatea inegalității din timpul zilei decît iluzia vesperală a egalității generale și a apartenenței la marea familie a telespectatorilor.

Dacă televiziunea pătrunde în bucătăria noastră cu respectuoasă subestimare față de atmosfera ei, atunci de ce să ne mire faptul că bucătăria noastră trebuie să pîrîndă și ea, din ce în ce mai des în bucătăria televiziunii: inspirîndu-se din banalitatea victii noastre de turmă, televiziunea sprijină crearea acestei banalități — și, creînd-o, se inspiră, la rîndul ei, tot mai frecvent din ea. Această structură circulatorie a indobîtorii televizioniste, împreună cu filosofia minciunoasă a reprezentării noastre reciproce, trebuie, în mod logic, să culmineze, mai devreme sau mai tîrziu, cu necesitatea de a împinge pe micul ecran, o dată cu bucătăria, și propria noastră persoană.

Și, într-adevăr: apariția pe micul ecran a așa-numiților spectatori de rînd (adică a aceluia care sînt manipulați cel mai mult și își dau cel mai puțin seama de acest lucru) își are, în televiziunea mondială, bogata sa tradiție; cele mai variate concursuri, apariții ale spectatoriilor, discuțiile cu ei, lectura scrisorilor acestora, c.c., etc., pot fi văzute pretutîndeni (în America am văzut chiar o emisiune în care o anumită doamnă, de profesie casnică, a fost avansată pentru o clipă la rangul de Dumnezeu american sui generis: a spovedit alte femei casnice, oferindu-le — firește, în cercul „intim” al familiei naționale a televiziunii — diferite sfaturi conjugale cu caracter intim).

Televiziunea noastră a dovedit acum, încă o dată, că nu rămîne cu nimic mai prejos în această privință: dacă în urmă cu citiva vreme a înțeles că subiectele scenariilor de televiziune trebuie să fie scrise de însuși spectatori lor, acum a ajuns, în fine, și la cunoașterea că, în programele ei, telespectatorii pot să și cînte. Și de ce nu? Sîntem doar cu toții tovarăși de petrecere și dacă Ivo Zidek poate să cînte la noi acasă, nu văd nici un motiv pentru care n-aș putea să cînt și eu în casa lui Zidek!

Ce-i drept: prezentatorul Dvorak mai strică un pic lucrurile prin aceea că tratează familiilele cîntătoare (fals), așa cum tratează copiii: adică, socotîndu-i timpotii. Dar asta nu-i decît o defecțiune de detaliu. Principala e că toată familia cîntă!

Hradeček, luni 25 august 1975

In românește de Jean Grosu

NOPTI ÎN MANHATTAN

exprima lupta socialistă a evreilor din răsăritul Europei care au sosit la începutul secolului 20 în Manhattan și, ca în povestirile lui Hoffmann, Iankl s-a prefăcut în Bob și Ientl în Susan. Am văzut o negresă mărunță, dar foarte voioasă, trăgându-l un pumn în mușchi albi, ca să-și apere iubitul. Cine știe de ce se certaseră și care din ei îl jignise pe celălalt? Răspunsul, în orice caz, e forța fizică. Vai și-amar de omul care-și închide mințile în el și nu-l în stare să-și defuleze instinctele. Cu toată aparatul modernă, cu toate computerele și statisticile, nimeni n-a izbutit încă să măsoare amărăciunea care se adună în inima omului deprimat și umilit. Nu-i vorba de noroc, ci de ceva mult mai profund. Încă de mult, profetul biblic se întreba: „De ce e bătăuță în pietre scumpe calea răilor?”

După ce a dat gata o sticlă de vodcă rusească de producție sovietică (pe care la New York o poți obține pe câțiva bănuți, dar în Rusia au parte de ea doar funcționarii KGB-ului), poetul se preumblă cu un brici pe străzile Manhattan-ului. Ducă-se naibii Kazantsakis cu Zorba al lui, își spune poetul, ducă-se la toți dracii. De ce să mă supun brutei aecleia primitive, care gîdilă ego-ul gloatelor? Între filozofia lui Zorba și „Capitalul” lui Karl Marx, prefer decadența lui Henry Miller.

PRIMA RECLAMĂ :
Dacă vrei să fii frumoasă și proaspătă, nu folosești, doamnă, decît praf de cocaină tibetană. Amintîți-vă: în înainte vreme, bandajele igienice stînjeau cursul firesc al unei dv. vieți. Astăzi, e de-ajuns un gram din praful regilor ca să zburăți sus, sus, deasupra celor două turnuri gemene care împodobesc Manhattan-ul. Prizați cu forță, doamnă, și veți simți imediat că aveți puteri de Superwoman... Nu uitați: cocaina e numai albă.

Poetul se preumblă acum pe strada 42 și câțiva negri foarte nervoși dansează în jurul lui un dans drăcesc. Și ce dacă q-am rădăcini? Și ce dacă o mină crudă m-a tot purtat dintr-un loc în altul? Ca să mă fortific am să înghit vitamine, ca toată lumea. Dacă vreau să plec în Portugalia înghit vitapina C, dacă vreau să fiu puternic, ca omul zăpcoșilor din Tibet, înghit vitamina B, dacă vreau să mă folosesc de al treilea ochi mă duc la cinematograful Saint-Marc și-l văd pe gurul acela nemernic, Mahasharam, cum își bate joc de creduli.

A DOUA RECLAMĂ :
Hei, domnule gangster, unde te grăbești? Vino, la mine și ascultă-mă... Spune-mi drept, ce faci după ce ai lîchidat un om? Dacă te folosești de revolver, de cuțit, ba chiar dacă-ți execuți misiunea cu miinile goale, trebuie să faci pe urmă un duș pe cinste. Noi îți oferim o nouă metodă, care te va proteja de pătrunderea dăunătorilor și a microbilor periculoși ai victimelor tale... Te putem învăța cum să recurgi exclusiv la forțele tale psihice. De azi încolo, nu va mai trebui să fii prezent în momentul faptei... Metoda pe care ți-o propunem e revoluționară și uluitoare. De azi încolo, veți putea comite crima perfectă fără să lași urme sau dovezi care să-ți trădeze prezența în momentul faptei. Adresează-ni-te... Vom fi bucușori să te ajutăm... În acest scop am luat ființă.

Poetul simte străzile Manhattan-ului pătrunzînd în pantofii lui. În cîrind voi fi parte din betonul ăsta. Nu m-aș mira dacă cineva m-ar lua drept un coș de gunoi și s-ar așeza pe mine. Și nici nu-mi pasă. Mai bine să cad victimă colților unui crocodil mitologic, decît să lupt toată viața cu viorii veninoși. În aparență mușcătura lor nu e dăunătoare, dar în cele din urmă durerea care se

acumulează îți ucide sufletul cu o inerteală feroce.

A TREIA RECLAMĂ :
Hei, domnule... domnule... Uită-te la mine. Și eu am fost îngrijorat, întocmai ca dumneata... Am băgat de seamă că părul îmi albește, am simțit o ostenență în picioare și mi-am spus în sinea mea: iată, încep să fiu un om bătrîn, sfîrșit și frustrat. Sint gata să-ți dezvălui secretul tineretii veșnice. Am în traistă o pulbere neagră, unică în felul ei, pe care am cules-o cu mare trudă de pe lună. Dacă dispui de mijloace materiale, și dacă ai încă poftă de viață, adresează-ni-te încă azi. Stăm la dispoziția clienților noștri douăzeci și patru de ore pe zi.

Cindva poetul a visat la Ierusalimul din Ceruri și a cîntat Marseilleza în fața ambasadelor Israelului din Avenue Wagram. Ca un năving, ca un drogat, credea că împlinirea personală se va îmbrîna cu împlinirea națională. Și-a luat asupra sa dureri masochiste, ca Iosef Haim Brenner¹⁾. A construit un Golem spiritual pe scenă pentru a lupta împotriva forțelor întinericului.

A PATRA RECLAMĂ :
Nu, nu, ceea ce vedeți acum nu sînt făpturi bizare care ne-au invadat din spațiul cosmic... Sint pur și simplu oameni... Ca mine și ca dumneata... Nu luați în seamă ochii lor în flăcări și nu vă speriați de trupul lor părșos, ca al fiarelor preistorice. Această e noua generație pe care am izbutit s-o creăm în laboratorul nostru genetic. Nu vă fie frică să le întindeți mina sau să răspundeți la întrebările lor stînjenoare. Amintîți-vă: viitorul e animalic!

Poetul nebun și bețiv nu-și găsește odihna, poate doar un glonte în cap sau un cuțit pătrunzîndu-l adînc în inimă l-ar oprî din goană. O, ceruri! O, natură! Cum se mai poate trăi după ce omul își face cu mina lui un harakiri spiritual?

Chiar acum m-am întors de la Washington sau din California. Nu-mi aduc aminte precis de unde m-am întors și se prea poate ca totul să fie confuz în capul meu.

Situațiile se schimbă cu repeziune și numai bufnița, care simbolizează dimensiunea infinită a timpului, ține ochii deschiși și rînduiește lucrurile. Sau, mai precis, repune timpurile la locul lor. Toată povestea se prefăce într-un joc sofisticat de computer. Ca, bunăoară, reconstituirea bombardamentului american asupra orașului Dresda. Mă aflam în micul apartament al românei, în strada a 7-a. Spre surprinderea mea, am băgat de seamă că i se adăugaseră încă două cămăruțe: Erau acolo o multime de paturi, ca și cum locul s-ar fi transformat într-un cămin de tineri sau într-un azil de noapte cu totul respingător. Nu eram singur. Două fete israelience se trudeau să-și aranjeze paturile. Mi-am căutat bagajele și le-am găsit azvîrlite în dezordine sub patul meu.

M-am infuriat: apartamentul trebuia să fie la dispoziția mea, plătisem chiria pe o lună și mai aveam trei zile.

Fetele, cărora li se citea răutatea pe obraz, mi-au explicat că proprietăreașea le-a introdus în apartament în lipsa mea și acum n-au unde să se ducă. Le-am răspuns că nu-mi pasă nici cît negru sub unghie, am plătit o multime de parrale să fiu singur și nu le permit să-mi tulbure tîhna.

Prietenul meu Elișa, pe care nu-l văzusem de zece ani, a sosit în vizită, aducînd cu el un teanc de desene care înfățișau viața de noapte a Manhattan-ului. Trebuie să duci desenele astea în Israel, să le arăți adevăratul flux al secolului 20, și nu uita că aici e capitala globului pămîntesc și că sintem în stare să producem din noi înșine energie electrică.

Între timp, fetele își chemaseră prietenii. Doi israelieni plecați din țară, vinjoși și brutali. Au încercat să mă convingă să nu le gonesc. Argumentele erau cunoscute și-mi făceau silă: sintem cu toții frați, ne aflăm în Diaspora și trebuie să ne ajutăm unii pe alții.

N-am cedat nici o iotă, apărîndu-mi cu ghearele și cu dinții drepturile elementare, protejate de lege. Habar n-am cum s-a încheiat disputa dintre noi. Ceva mai tîrziu m-am pomenit șezînd într-un parc care purta numele lui Martin Luther King, în jurul unui foc, cu trei negri sârmani. Ne era frig. Negrii erau drogați și vorbeau fără încetare despre Africa și despre revoluția care urmează să izbucnească peste cîteva zile la Detroit. Și eu? Eu ședeam de-o parte și, privind focul, vedeam cum viața mea se mistuie în flăcări și dispare.

Troylan, negrul acela mîndru din Harlem, bate tobele cu o nebunie controlată. Aici, în barul ăsta care n-are nici măcar nume, într-o cămăruță în care nu încap decît orchestra și câțiva ascultători, urmărim cu incintare virtuozitatea toboșarului. Tîrîna nemtoaică din München nu și dezlipște ochii de la scipitoarele instrumente muzicale. Știe că după spectacol va avea parte de resturile de energie care-i vor mai rămîne lui Troylan. În East Village, romantismul n-are în el nimic delicat. Expresii ca „Fute-mă, mother fucker”, „Acum sugem-l-o” sau „Ti-am supt-o destul, acum dă-mi și mie ce mi se cuvine” sint frecvente. Împreunarea sexuală dintre alb și negru, dintre galben și alb, dintre roșu și verde, dintre purpuriu și azuriu, se exprimă prin eliberarea unei energii formidabile. Și Anne, micuța elvețiancă, a uitat cu desăvîrșire de zăpezi și de curățenia maladivă a locuitorilor Genevei. Îmi place să fiu beată, spune Anne, să mă tăvălesc în noroi, ba chiar să cobor la bavarez și să mă încaier cu bețivii și cu drogații. Nici gînd să mă întorc la Geneva. Am nevoie de școala aspră a Manhattan-ului ca să învăț viața. Vreau să dau friu liber, fără rușine, tuturor instinctelor mele. Să dau glas paranoiei mele personale, să mă zbangul ca o țigoiacă. Oh, acum sint gata să-l sfîșii cu miinile mele pe bărbatul din pricina căruia am făcut abortul.

Să fii dominicancă înseamnă să porți un cuțit pînă și cînd te duci la toaletă. Prostituația nu e o secvență dintr-un film porno, ci un supt fără sfîrșit în schimbul unei plăți de nimic.

De partea cealaltă, în cartierul de est al orașului de sus, Harry Infectul. Evreul ăsta originar din România se invăluie în covoare chinezești, fumcăză trabucuri groase și vorbește cu emfază despre arta modernă.

Burghezii sint niște porci, și cu cit im-bătrînesc devin din ce în ce mai para-ziti. În Montparnasse obișnuim să ascultăm cîntecele lui Jacques Brel, bind bere și calvados cu Edward, reporterul economic al lui „New York Herald Tribune”. În zori, Stan, Bob, Jack Greenberg și cu mine le invităm pe prostituatele cartierului la ultimul pîhărel. Acum vagabondez pe străzile Manhattan-ului. Pakistanezii care mă însoțesc cîntă în limba hindî. Solitudinea nu-l un cuțit care taie nodul cu durere, ci forța aceea uriașă care te învață că tu, omul, vei muri în cele din urmă singur. Nici femeie, nici copii, nici familie, numai un vinț rece și împuțit care suflă dinspre

Oceanul Atlantic. Oh, Doamne... Unde mă întorc? La speranțele pierdute, la gustul amar al eșecului, la înstrăinarea provincială, la protecționismul scîrbos al tribului evreu-polonez. Gînduri reci ca brațele ingerului morții îmi cutremură întreaga ființă.

Toată șmecheria cu televiziunea e să schimbi cit mai multe posturi. Baza e opera, ceva spumos și cantabil. Apoi trebuie să sari la box, să gusti puțin porno (nu se arată pătrunderea propriu-zisă), să vezi teatru chinezesc direct din Chinatown, să zbori cu racheta cosmică în altă galaxie și să te întorci totuși la Boris Godunov.

Poezia modernă țîșnește pînă și sub nasul mafioților care conduc tirgul liber al heroinel. Fiecare injecție are un preț și toate drogurile, de orice soi, au câte-un nume. Cel care intră în această zonă abandonează orice speranță, și vă asigur că aici nimeni nu l-a citit pe Dante. Poetul Edmond Dantes, de origine franceză, a cincea generație în Statele Unite, stă lîngă bar și-și recită poemele. Ne rezemăm de perete, fumcăm marijuana și-l ascultăm poezia cu simpatie și cu dragoste. Englezasca mea confuză nu prinde decît niște aluzii și un curent de energie pozitivă.

Încă o seară de poezie. Julian Beck și Judy Melina își citesc poemele într-o sală care amintește de un club israelian. Un perete negru și lung, o încăpere îngustă și niște scaune incomode. Ei șed în spatele unei mese. Luminările aprinse imită mistică hippy de odinioară. Cineva cere publicului să nu fumeze tutun și toți încep să aprindă marijuana. Emoționată și cam grizată de drog, Judy face panegiricul unei prietene actrițe, pe nume Julie. Această s-a rătăcit la Veneția și a căzut într-un canal. Julie nu se teme de doctorul Frankenstein și era iubita Golemului. Julie era înțeleaptă. Femeie micuță și curajoasă, Julie și-a aruncat pașaportul american în Sena. Între războiul din Vietnam și războiul din Coreea, Julie a preferat poezia. Știa să recite pe de rost poemele lui Baudelaire și ale lui Esenin. Julie nu era decadență, deoarece nu și renega iudaismul. Ca fiică de rabin, a știut să recurgă la ajutorul Talmudului pentru a se smulge din brațele LSD-ului. Julie nu voia să vindă crenvurșii în Brooklyn, ca verișoara ei, sau să se mărite, ca sora ei, cu un elev de leșiva. Julie voia să pornească la bordul unei corăbii cu pinze și să traverseze oceanul. Avea în ea puteri gigantice și un suflet chinuit. Julie voia să elibereze America de Nord, America de Sud și mai cu seamă Atlantida. Se împotriva tuturor convențiilor sociale. E de preferat să te masturbezi decît să zaci în pat cu un monstru burghez. E de preferat să-ți dedici viața oricărei per-versiuni sexuale, decît să-ți slujești cu credință și supunere pe cei ce-și calcă aproapele în picioare, banda de criminali care domnește la Kremlin, pe milionarii texani care conduc lumca de la Dallas. Julie s-a prăbușit de pe o stîncă înaltă în Gibraltar. Julie era asemenea poetei Sappho și nu voi uita niciodată delicatețea ei.

Și Izzie, da, Izzie... Își vinde studoul din strada a 13-a și se mută în strada a 16-a. Trebuie să întemeiem un muzeu uriaș al gunoierului, acesta e adevăratul scop al artei moderne occidentale, și să nu credeți că sint un admirator al realismului socialist. Arta asta îmi amintește de cîmă. Locul nostru e aici, la New York, n-avem ce căuta în țările unde niște creiere criminale au pus stăpînire pe situație. Ceea ce vor ei e războiul și împilarea omului de către om, ceea ce vrem tu și cu mine e să facem ceva din viața asta pe care n-o trăim decît o singură dată. Peisajul balcanic al copilăriei noastre s-a șters sau s-a îngropat adînc, în subconștient. Acum trebuie să cucerim zgîrie-norii ăștia și să dovedim că sintem de cîteva ori mai înalți decît Empire State Building. Spui că te întorci în ianuarie, dar cu știu că dacă pleci, n-ai să mai poți reveni aici prea ușor.

¹⁾ falafel — mîncare israeliană.

²⁾ Likud — Partidul de la putere în Israel

³⁾ Iona Wollach — poeză israeliană de avangardă și nonconformistă

⁴⁾ Iosef Haim Brenner — scriitor evreu care a scris în limba ebraică, și a fost asasinat de arabi la Jaffa în 1921.

moda, altfel

Sub egida florilor (III)

Lămiuța ; Cînd a fost vorba de lămiuță, Byron s-a exprimat: „She walks in beauty”. Nu numai el a fost „întimidat” de frumusețea lămiuței. E cîntată și prețuită de multe popoare, chiar de unele pentru care nu este o floare familiară în peisaj. O română de la noi leagănă o durere sufletească: „Din clipa dragostei dintii / Fă-ți flori de lămiuță / Și să le porți că nu-i păcat / În părul ce l-am sărutat / Șuviță cu șuviță”. Floarea de lămiuță a fost aca-

parată de modă, pentru miresele „în lacrimi” (astăzi nu mai e cazul). A fost uitat arbustul „cu flori mici și albe, ale cărui frunze, frecate în mină, răspundesc un miros de lămiuță”. Lămiuța — „Floare artificială de ceară albă din care se fac coronițe și buchețele pentru mirese”. Au fost reținute lacrimile mireseilor și transformate în ceară (economie de piață?).

Lăcrămioara sau mărgăritarul sint adesea confundate cu lămiuța, pentru că sint folosite la împodobirea mireseilor; ele par lacrimi; relația dintre flori și perle a făcut-o omul. În 18 februarie, 1849, în revista *Bucovina*, din Cernăuți, Vasile Alecsandri versifica: „Multe flori lucesc în lume, / Multe flori mirositoare! / Dar ca voi mici, lăcrămioare, / N-are-n lume nici o floare / Miros, dulce, dulce nume!”. „În ceresc mărgăritar” intenționează să-și scrie și volumul *Mărgăritarele* iar de dragul d-nei Zoe Cantacuzin a scris o legendă nemuritoare în literatura noastră, *Îngîră-te, Mărgărite*.

Floarea soarelui — Dacă pentru Van Gogh această floare a fost o obsesie sub imperiul căreia a pictat incendiar celebrele tablouri, ea apare ca motiv decorativ în cusături, țesături și broderii, la multe popoare. Nu se știe dacă pe Oscar Wilde floarea l-a fascinat ca frumusețe; poate că a ales-o din nepotolita sa dorință de a fi excentric (și a reușit), căci a purtat-o la butoniera reverului iar studenții care-l admirau fără rezerve, l-au imitat.

rosmarin — e considerată plantă sacră, protectoare, născută din spuma mării; „Pune frunze de rosmarin sub pat și ai să fii scăpat de toate relele” (*Le Grand Herbal*, 1561, Franța). E considerată, de asemenea, ca floare a nunților. În Portugalia, cavalerii și domnișoarele de onoare pun rosmarin în papucii de casă ai mirilor, ca aceștia să-și fie credincioși unul altuia, întreaga viață. Ei poartă rămurele în miini și cîntă la ieșirea mirilor din biserică, așa cum povestesc baladele: „Tineri și ti-

nere fiți gata, / cu dulce rosmarin în miinii”. În Italia, la petrecerea de nunță, dar și la alte baluri, se împrăstie rosmarin pe podele, ca sub focul dansului să se ridice miresele plăcute (Fletcher). Francezii prețuiesc din timpuri străvechi *Les Fleurs de Romarin* pentru puternicele lor calități afrodisiace. Mai sentimental, Shakespeare spune: „Acesta-i rosmarin; e pentru aducere aminte... / Îți implor dragoste, ține min-te.” (Hamlet).

O...! Dacă ținerrea de minte ar depinde de o floare... ne-am bate toată ziua cu flori... dar unii n-au ținerre de minte nici dacă am folosi bogăția florală a Paradisului.

Corina Cristea

Luceafărul

15

NOPTI ÎN MANHATTAN

Dramaturg și și prozator israelian, născut în București, în 1935, plecat în Israel în 1951. Între 1964 și 1968 pimește o bursă din partea guvernului francez la Paris, unde i se joacă, în diverse teatre mai multe piese. În 1983 obține Premiul I.T.I. pentru piesa Reîntoarcere în neant pe care în 1985 o va rescrie în proză. Din creația dramatică a autorului mai cităm piesele: O cameră lângă mare (1963, debutul), A 75-a aniversare (1967), E pure și muove (1970), La capătul nopții (1989). A mai publicat și volumul de proză Jurnal de prezență (1981).

In orașul din răsăritul Europei iarna se prelungește. O zăpadă grea acoperă pământul și norii grei, cenușii ca sperma unui zeu scit, trec cu repreziciune pe deasupra casei. Băiatul își lipește buzele de geam, încercând să sărute stelele de gheață de dincolo de sticlă. Abia alaltăieri a văzut la cinema „Fantasio” un film cu Rita Hayworth. Într-o zi, își spune băiatul, am să ajung cu siguranță la Hollywood, chiar dacă voi fi silit să aștept mulți ani într-o escală numită Eret Israel.

Între First și Second Avenue, parcul fermecat se prefacă noaptea într-un oraș indian, ceva în genul Calcuttei. Într-un colț cițiva nenorociți aprind focul într-un butoi. Într-altul, doi drogați întind niște cearșafuri, pregătindu-se de somn. Lângă statuia lui Lincoln, un vagabond încearcă să violeze ceva, un bărbat sau o femeie, sau poate doar un sac de dormit. Nu vrea să se masturbeze. Vrea dragoste, dar obiectul cu pricina refuză cu încăpăținare să colaboreze. În adâncul parcului o jefuit pentru prima oară în viața lui un băiat nevinovat, sosit să cumpere marijuana. Lama cuțitului i-s-a proptit în gît și el scoate cu repeziciune cei zece dolari. În fața ferestrei mele, patru bețivi mășăluiesc fără țință, de colo-colo. Fără știrea lor, joacă „Așteptându-l pe Godot” al lui Samuel Beckett. „Godot” al lor e desigur un portorican gras care le injectează „materie albă” pe datorie.

Cine naiba are nevoie aici de arta clasică? Pînă și El Greco, întemnițat fără voia lui în Muzeul Metropolitan; își ia tălpășița la căderea întinericului și coboară în orașul de jos să bea o vodcă la ucraineni. Pe First Avenue, între strada a 7-a și a 6-a, s-au făcut stăpini astă-seară negrii de la „Piramyd Club”, alungindu-i pe toți ceilalți. Acum e ceasul lor cel mare, cind pot să asculte reggae și să danseze în vole. S-au săturat pînă-n gît de „noul val”, de tunsorile punk, de veșnicul răsărit dominator al rasei albe. De aici încolo — nimic altceva decît miros de sudoare fierbinte. Da, Africa din inima New-York-ului își iese din minți, nu-și găsește locul. Fumează, baby, iarba asta verde va izgoni, odată și-odată, negreala care-ți învește obrazul și creierul, iar simțurile tale se vor scufunda într-o mare de azur fără sfîrșit. Dea, baby, prizează, baby, ca să fii alb, ca să-i arzi un pumn și să-i zdrobești mura lui Jacob, israelianul ăla subsidiat care se plimbă impertinent pe străzile Manhattan-ului.

În noaptea tuturor sfinților, poetul sălbatic Maiakovski a aterizat pe aeroportul Kennedy. Un șofer capitalist venit din Portorico l-a dus pe poet de-a dreptul în partea de sud a orașului, să vadă Wall-Street-ul. După cîtiva vreme, Maiakovski a încasat o bătaie soră cu moartea de la un negru drogat care-l ceruse un sfert de dolar. Poetul, naiv i-a întins

trei ruble, și ce poți cumpăra la New York cu banii ăștia caraghioși? Ce-ar fi să mă duc în Greenwich Village? E drept că am un felinar la ochiul sting, dar în noaptea asta nu mă deosebesc de alții, toți sint mascați. Clădirile ultramoderne i-au amintit lui Maiakovski de propriul său stil futurist. De-aici încolo am să-mi descojesc și mai mult rimele, am să-mi intensific ritmul curentului subconștient. Abisurile nu sint altceva decît țiste trotoare instabile, și dacă încerc să mă sprijin de aer, ating norii care seamănă cu niște pantaloni. Viitoarea mea piesă va fi o odă pentru gindaci, căci progresul american a izgonit toate ploșnițele.

În Washington Square poetul a dat peste un grup de negri care manifestau cu insufleteț impotriva invaziei pușcașilor marini în Grenada. Totuși există o conștiință politică în orașul ăsta. Dar foarte curind și-a dat seama că demonstrații se prefacă și că, de fapt, se integrează foarte bine în sărbătoarea carnavalului. Parada furtunoasă a măștilor i-a amintit lui Maiakovski un film vechi al lui Walt Disney. În același timp, energia și dementa se potriveau perfect cu starea de spirit a poetului. Am să beau dintr-o înghițitură sticla de vodcă pe care am adus-o cu mine de la Moscova. Am să vă arăt că și eu pot primi cetățenia de onoare din partea primăriei New-York-ului. După două ore s-a trezit la o petrecere într-un club video. Dansa strins lipit cu o fată pe care-o chema Lilly și care era travestită în dansatoare a burții. Sint evreică, m-am născut în Bronx, dar am crescut la Chicago. Am o afacere prosperă cu cămăși și sint o admiratoare inflăcărată a lui Menahem Beghin, ai auzit desigur de el, fiindcă-i un bărbat puternic. Poetul vola să se culce cu ea, dar, brusc, și-a adus aminte că nu-i decît unduh. Ah, cum te ametește vodca asta — și de unde pînă unde am ajuns să rățâcesc prin Central Park? Hippies-ii și părul lung s-au dus de mult pe apa Hudsonului, și doi inși simpatici îl sprijineau pe Maiakovski, cite unul de fiecare parte. Cind mergi cu noi, nimeni nu te lasă să cazi. Numele meu e Walt Whitman, iar amicul care te sprijină din dreapta e Edgar Alan Poe. New-York-ul te iubește, Vladimir Maiakovski, și dacă vrei să supraviețuiești aici trebuie să-i întorci dragostea. În zori, cei trei poeți ședeau într-un restaurant italian și mincau pizza siciliană. La sfîrșitul mesei, cei doi poeți americani l-au dus pe Maiakovski la Empire State Building și în cîteva secunde s-au pomenit zburind pe deasupra clădirii. Zgirie-norii n-or să ne vină nouă de hac, și poate începi să pricepi că de mult ne-am transformat în legendă.

Un nor de marijuana o învălure pe Marilyn. Asta-i ceea ce poți obține aici într-o pungă de plastic. Frunze verzi amestecate cu fărîmături de speed și cu praf de aspirină. Marilyn nu visează s-o poace pe Monroe, ci doar un rol mititel într-un nou musical. Pînă atunci o face pe chelnerița pe Broadway, nu departe

de Columbus Avenue. Aș fi putut pleca acum în Honolulu, să dau din fund și să fac cițiva dolari. Blondele ca mine sint foarte căutate în insulele exotice. Marilyn stă în orașul de jos din Manhattan, la cițiva pași de Armata Salvării. Lângă casa ei, un magazin indian vinde suveniruri pentru turiști. În vitrină e expusă zeita Kali. Marilyn o adoră în taină pe zeită. O, regină a bezneli, cîți ani trebuie să mai prăpădesc cu munca asta de chelneriță amărită? Frumusețea mea se duce, zeită a morții, se topește ca un vis, și dec e să ajung ca bătrîna Margot? Unei fete talentate ca mine nu i se cuvine să urce pe scenă? Sau poate trebuie să mă mărit, să fac copii și la bătrînețe să devin o feministă activă? O mie de porți, și dacă nouă sute nouăzeci și nouă sint ferecate, am s-o găseșc în cele din urmă pe cea care se va deschide pentru mine.

Cind prizez, spune Șaul (fost kibucnic, răsăfat, interiorizat și plin de complexe), creierul meu se deschide. E drept că un gram costă aici o sută de dolari, dar fiecare priză face toți banii. La Tel Aviv visam să fii actor, dar au ris de mine. N-am putut îndura jignirea și am sosit în Manhattan cu zece dolari în buzunar. Vîno să-ți arăt din ce trăiesc. Mă las tirit de Șaul. Haina de piele care-i înfășoară trupul îmi evocă un cavaler nebul pe punctul să pornească la luptă. Lângă stația Astoria, o orchestră amestecată de negri, chinezi și albi. Șaul se propoște lângă el și începe să cînte. Cîntă de parcă le-ar poseda o mie de demoni. Ca să nu înceaze un cuțit sau cîteva scatoalce, strecoară un pumn de dolari în pălăria pusă într-o parte. După ce se destrăbălează în vole, Șaul se întoarce spre mine și declară: „Sint frații mei, mi-am plătit răsumpărarea ca să mă primească între ei”. Apoi îmi arată vitrinele din strada a 8-a Vest, care dă în Greenwich Village: „Vezi portofelele și curelele ăcelea? Sint marfa mea. La fiecare portofel ciștig douăzeci și cinci de dolari. Am întemeiat un imperiu care învîrte o sută de mii de dolari pe an și nu-s decît la începutul drumului. Cine și-ar fi închipuit la Tel Aviv că eu, regele Șaul, voi redeveni aidoma străbunicului meu, care era tăbăcar vestit la Petrograd?”

Într-un hotel murdar și întunecos, pe Fifth Avenue colț cu strada 28, Tina coreanca trece din fereastră în fereastră, de-a lungul a trespzece etaje. Mai bine să mă prăbușesc în gol decît să-mi mai slujesc stăpinul care m-a adus prin înșelăciune din Coreea. Capul meu nu-i în regulă, își spune Tina, și sinli mei sint prea mici, dar n-am să-mi injectez niciodată hormoni. Gîndurile ei aleargă confuze, răsturnate, n-am voie să mor, trebuie să înving. Ca să supraviețuiesc, am să mă agăț de oricine. La nevoie am să fur, și dacă voi fi silită, sint gata să

strivesc cu plăcere orice om mai slab decît mine.

Din nou pe Fifth Avenue. O bancă israeliană al cărei nume îl voi trece sub tăcere. Departamentul internațional. Aici se vorbește numai spaniola (în nici un caz ladino). Iată-i: chilleni, dominicani, peruvieni, mexicanii, cei din Ecuador și Argentina, Brazilia și Panama. Pînă una-alta, eu, israelian, fost evreu născut la București, visez să plec la Atlantic City, să joc la ruletă și să arunc banca în aer.

Vecina mea de aici, din East Village, are patru ciini, doi motani caștrați și un porumbel alb care-i stă tot timpul pe creștet. Bănulesc că doar me de-a-n picioarele ca să nu-și deranjeze porumbelul nevinovat. O femeie înțeleaptă, care știe că animalele necuvîntătoare sint mai bune ca oamenii. Femeia asta ciudată se încadrează absolut firesc în peisajul din jur, ca și bătrîna aceea care și-a înfipt o pană indiană în cap și vinde cărți vechi la colțul dintre First Avenue și strada a 7-a. Dickens cu un sfert de dolar, „Play-boy” și „Penthouse” cu numai doi dolari.

Prețul cărților și al îmbrăcămînții se schimbă în Manhattan de la o stradă la alta. Numai prețul marijuanaei e fix, zece dolari pachetul. Mafia americană nu va îngădui familiei Djumaei să pătrundă în Lumea Nouă. De-ajuns că ne lăsăm o-moriți pentru marijuana noastră, de ce să murim și pentru hașușul vostru?

Am văzut în California mexicanii cumpărînd jeansi ieftini de la negustori evrei de origine mexicană.

Am văzut un coafor tînăr care vorbește ebraica și visează să devină o lovitură de un milion de dolari la Hollywood.

Am văzut o fată născută în cartierul Sabazi din Tel Aviv vinzînd „falafel” pe Fifth Avenue.

Am văzut un scrîntit, născut la Ierusalim, vinzînd ceasuri, combine stereo-fonice și aparate electronice, nu departe de Chinatown.

Am văzut în So-Ho un fost student de la Academia de arte „Bețalel”, care restaurează case și scrie un scenariu despre dragostea fără speranță dintre un tînăr ofițer israelian și un băiat arab de paisprezece ani din Nablus, care în orele libere aruncă pietre în coloniștii pseudo-evrei.

L-am văzut pe Van Gogh pictînd cu energie și împodobind cu culori vii clădirile New-York-ului. Uuni artist adevărat nu i se poate închide gura nici măcar după moarte.

L-am văzut pe Marcel Duchamp jucînd șah în Washington Square cu un rabin evreu care vorbea la perfecție idîș.

L-am văzut pe Luis Buñuel fluturînd energie un steag negru pe Empire State Building. Dar cine are vreme aici, la New York, de gînduri anarhiste? Trebuie să muncești optsprezece ore pe zi ca să-ți umpli burta, altminteri mori.

L-am văzut pe Sfințul Augustin, născut la Cartagina, apărînd seară de seară la clubul sado-masochist „Foc și infern”. Sfințul ăsta fascist zace în pielea goală, cu fața în jos, așteptînd răbdător să i se înfigă în fund un băț gros de mătură indiană.

Am văzut o israeliancă, activistă în Likud², sezînd goală în față la „Tiffany's”, cu cartea de poezii a Ionei Wolach³ într-o mînă, iar cu cealaltă masturbîndu-se în loc de orgasm, are parte de satisfacție patriotică și mai cu seamă de o leafă grasă.

Am văzut homosexuali violenți și musuloișî umplînd cafenelele și restaurantele din Christopher Street, și pe Anna Sokolov visînd un dans mexican, Dansul

Prezentare și traducere de
Sebastian Costin
Continuare în pag. a 15-a

bridge

Defectul de numărătoare

Multe lucruri, la limita regulamentului și a bunei cuviințe sint tolerate în bridge, unul însă e de neconceput: să ai mai mult sau mai puțin de trespzece cărți în mînă. Numărarea cărților din mînă la începutul unei par-

tide (al fiecărei done, de fapt) e aproape un gest reflex al jucătorului de bridge. Am zis „la începutul partidei” pentru că numai numărătoareea aceasta e valabilă. Cum însă nu întotdeauna ceea ce este de neconceput este și cu nepuțință de întîlnit, se întîmplă ca la sfîrșitul unui fragment de partidă un jucător să aibă în mînă o carte mai mult (caz rarisim) sau mai puțin decît partenerii lui. Poate a uitat la un moment dat să răspundă (cartea în plus) sau poate, din neatenție, a scăpat o carte pe jos, lângă piciorul mesei (cartea în minus). Poate... Să nu ne facem însă iluzii. Unora, aceste explicații pentru producerea lucrului de neconceput le sună tocmai potrivit ca acoperire a u-

nui act fraudulos. Cind ai comis o greșală în jocul de levată și știi că nu mai poți realiza contractul licitat, cind nu dai doi bani pe onoarea de jucător, cind îți închipui că partenerii de joc sint nătăfleți și, pe deasupra neatenți, cind vrei cu orice preț să ciștigi iar nu să joci bine, cind, în fine, socoți că nu ți-a mai rămas altă cale — ce lucru mai simplu decît să lași să-ți cadă din mînă, fără ca nimeni să observe, o carte pe jos?! Cu gîndul că astfel ai putea anula dona respectivă, că ai putea s-o iei de la început fără scoteala acestei done pe care n-ai știut s-o joci. În partida liberă s-ar putea chiar să ai succes în această strategie și să fii crezut pe cuvînt, evident o singură dată. Într-o competiție însă, defectul de numără-

toare nu are cum să te ajute pentru simplul motiv că într-o competiție el, defectul, fiind de neconceput nu e luat în considerare decît ca eroare a celui care l-a produs și, prin urmare, se acordă punctaj maxim adversarilor. Din păcate, ceea ce uită un jucător care recurge la o asemenea stratagemă e chiar esențialul, adică faptul că joacă într-o competiție. Repet: în bridge, cărțile se numără și la început și la sfîrșit, dar numai numărătoareea de la început contează pentru joc, cealaltă conțînd pentru corectitudinea jocului următor care are la rîndu-i numărătoareea lui de început ș.a.m.d. Honni soit...

Laurențiu Ulici